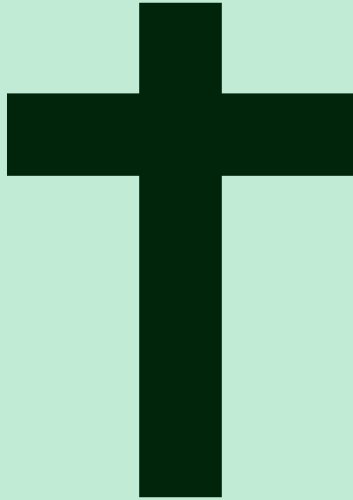

Luka

The Gospel According to Luke in the Ludari Dialect of the
Romanian Language, as spoken in Croatia

Luka **The Gospel According to Luke in the Ludari Dialect of the Romanian Language, as spoken in Croatia**

copyright © 2019 Pioneer

Language: Ludari (Romanian)

Dialect: Ludari

DRAFT VERSION

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 28 Sep 2021 from source files dated 27 Sep 2021

ba2a14ee-adf9-5a2c-ac9a-b6a29a579b63

Contents

Luka	1
GLO	44

Bunã vorba alu Luke

Asta Bunã vorbã askris omu karje s kima Luka, karje afost doktor, učeniku karje putuja ku apostolu Pavle (vjez Kol 4,14; Flm 24; 2 Tim 4,11), a na fost židov. Asta knjigã opisaštje kãnd sa fukut Isusu, kãnd atrijit, kãnd ãvaca, kãnd fiãa ãudurj, kãnd amurit p kruãje, kãnd uskrisnit dala morc š kãnd apljikat p ãerj. Una dala glavna temã d asta Bunã vorbã jaštje k Isusu aisponit obeãala karje Dimizov adat alu Izraeluluj ãn Stari zavjet ali š Bunã vorba nuje samo d židovj veã š d ãlja karje nuje židovj. ãn asta Bunã vorbã Isusu ãnvãca d multje temje, karje ukljuãa š rugala, Sufletju alu Svãnt, radostu, zahvala š banji. Asta knjigã isto pokazaštje kum Isusu likuja š oprustja alu multã lumje, karje ukljuãuju š p ãlja karje afost mult bulnavj ili karje avja ãn je sufletju alu rov, sãraãj, grešnikurj, propalic š multje mujerj. Luka asta askris, vjerovatno oko 65 aj majklo d Kristu.

Luka rubjaštje dãce skrije knjigasta

¹⁻³ Poštovani Teofile, kašã kum šti, mulc lumje adat tot dãla je s skrije izvješãe d stvarurj karje Dimizov afukut ãn vrijamja anuastrã, baš kašã kum skrije ãn pisma Svãntã. Askris aja ãe nuvã azãš ãlja karje avizut stvarurlja d ãnãipjalã š karje rubja Bunã vorbã. Š jo pažljivo aprouãit aštja tuatje dogadaurlje. Jo agindit binje arfi tot s skriv p rãnd, ⁴ aša osã fi siguran k aja ãe je ta vãcat istina.

ãndeo Gabrijel rubjaštje d aja k osã s fakã Ivan karje bitjazã

⁵ Kãnd caru Herod avladit p Judeja, ^{*} afost neki pop karje s kjamã Zaharija. Jel pripadja alu skupinej d popje karje s kima skupina alu Abije. [†] Mujarja alu Zaharije afost isto d familija alu popilor. Ja s kima Elizabeta. ⁶ Amiždoj irja pravedni la Dimizov š uvijek askulta tot aja ãe Dimizov zapovidit ãn zakonu alu Mojsije. ⁷ Ali navut kupil daje ãe Elizabeta afost šãarpã, a amiždoj irja mult bãtrnj.

⁸ Udatã, Zaharija š popilje ãn skupina aluj služaštje ãn Hram. ⁹ Obiãaju alu popilor afost s arunãje kocka tuatã zuva kum akuljãdja ãinje osã utrje ãn Svetište alu Domnuluj ãn Hram š sa pringã tãmjã. [†] Una zuvã Zaharija afost akuljes s apringã tãmjã ¹⁰ š d vrijamje mult lumje s ruga ãn dvorištja alu Hramuluj.

¹¹ Atunãca alu Zaharija sa ukazãt ãndeo alu Domnuluj. Astat p partja alu dãrãptej la žrtveniku d aprins tãmjã. ¹² Kãnd Zaharija avizut p ãndeo, jel mult sa spirjat. ¹³ A ãndeo ja zãs: “Na vja frikã, Zaharija! Dimizov auzãt rugala ata: Elizabeta, mujarja osã c fakã bijat. Š osã l kjem Ivan. ¹⁴ Osã c fije drag š t veselješt š mulã s s radujaskã kãnd s fiãja jel. ¹⁵ Kupilu alu vostru osã fije marje la intja alu Domnuluj. Jel nu s bja nit vin niã altje bjarje žestokje. Osã fije plin d Sufletju alu Svãntuluj još kãnd fi ãn burtã. ¹⁶ Jel osã okrinjaskã p multje Izraelcurj la Domnu, Dimizov alor. ¹⁷ Isti sufletj karje ja dat snagã alu Ilije osã fije ãn bijatu alu tov s pripimaskã p narodu d vinjala alu Domnuluj. Osã okrinjaskã injimilje alu tatilje kãrti kupi š nagovorjaskã p ãlja karje nu skultã p Dimizov s primjaskã mudrost alu ãlja karje askultã.”

¹⁸ Zaharija azãš alu ãndeo: “Kum s štiuv k s dogudjaštje aja? Š jo š mujarja amja ištjem veã bãtãrnj.”

¹⁹ P aja ãndeo ja zãs: “Jo šãnt Gabrijel. Am vinjit dãla prijestolje alu Dimizov. P minje atrimjes la tinje s ca duk asta bunã vorbã. ²⁰ Da akuma osã rãmjã mut š nu s poc s rubještj tot pãnla zuvãja pãnd s nu dugodja aja, daja ãe nakrizut ãn vorbilje alji mjalje, karje osã ispunjaskã d vrijamje alor.”

²¹ ãn vrijamjaja narodu aštãptat p Zaharija š na razumit dãce atãta sa zadržãt ãn Svetište. ²² Kãnd napokon ajišãt, na putut nimik s lji zãkã š s lja udã. Kãnd lumja avizut aja, š znakurlje karje lja dat ku mãnilje, ashvatit k jel avut vizije.

²³ Kãnd azavršãt zuvilje alu Zaharija s ukrjazã kašã popa ãn Hram, sa tors akas. ²⁴ Dãpã duavã trje zãlje, mujarja aluj Elizabeta arãmas grja, š ãinc (5) lunj na jišãt d kasã. Ja azãš: ²⁵ “Aša Domnu sa pobrinit d minje š askinit rušunja dãpã minje ãtru lumje daja ãe na putut s am kupi.”

ãndeo Gabrijel rubjaštje d aja k osã s fakã Isusu

²⁶ Kãnd Elizabeta irja grja šasã (6) lunj, Dimizov atrimjes p ãndeo Gabrijel ãn sat Nazaret ãn regije Galileja, ²⁷ la djevicã karje zarucitã dãpã om karje sakima Josip. Jel irja d sãmãncã alu caru David, a djevicã sakima Marija. ²⁸ Gabrijel avinjit š azãš alu je: “Zdravo! Domnu ku tinje. Dimizov ta kuljes!”

²⁹ P aja Marija sa uznemirit š na razumit ãe ãndeo avurut s zãkã ku pozdravula. ³⁰ ãndeo azãš: “Na vja frikã, Marija. Tu ješt aja p karje Dimizov akuljes! ³¹ Jakã osã fi grja š osã faã fiãor p karje osã l kjem Isusu.

* ^{1:5} caru Herod avladit p Judeja Također s kima Herod Marje, š avladit dãla 37. pãnla 4. aj majdatã d Krist. Judeja aiãa rubjaštje d tuatã pãmãntu undje atrijit židovi. [†] ^{1:5} alu skupinej d popje karje s kima skupina alu Abije. Afost duavãzãã š patru (24) skupinã d popje. Toc afost d sãmãnca alu Aron, fratilje alu Mojsije. Abija afost pra tata alu opt (8) skupinã d popje (vjez 1 Dnev 24,10). [‡] ^{1:9} Popolje atribut s apringã tãmjã ka prinosu alu Dimizov tuatã dãminjaca š sara p posebni oltar ãnotru ãn Hram.

³² Jel osä fije marje š osä s s kjamje Bijatu alu Majmarje Dimizov. Domnu Dimizov osä idja autoritet s fije car kum Dimizov obećit alu predakuluj David. ³³ Osä vladjaskä p sãmãnca alu Jakovš zauvjek š cara aluj nikad nu s prestanjaskä.” ³⁴ Marija trijabä p andeo: “Ali kum? Jo još na fost ku om.”

³⁵ Andeo Gabrijel ja odgovorit: “Sufļjetu alu Svãntuluj osä slubuadje p tinje š šãla alu Majmarje Dimizov osä t prekrijaskä. Š daja kupilu karje l fiča osä fije svãnt š osä s s kjamje Bijatu alu Dimizov. ³⁶ Jakä, ata roðakinja Elizabeta aša bãtãrnã isto duče fiçor. Aja ista mujarje, d karje arubit k nu puatje s ajbje kupi, a grja je d šasä (6) lunj. ³⁷ K alu Dimizov nimika nuje nemoguće!”

³⁸ Marija azäs alu Gabrijelu: “Jaka, argatu sänt alu Dimizov. S fije kum tu zãć!” Š Gabrijel apikat dãla ja.

Marija positjaštje p Elizabeta

³⁹ Duavã trje zãlje dãpã aja, Marija majdatã apljikat ãn sat ãn dalurj alu Judeje. ⁴⁰ Kãnd ažuns, auntrat ãn kasa alu Zaharija š apozdravit p Elizabeta. ⁴¹ Kãnd Elizabeta auzãt pozdravu alu Marije, kupilu ãn burtã alu Elizabetãj dãturdatã mult sa miškãt š Elizabeta sa napunit ku Sufļjetu alu Svãntuluj. ⁴² Elizabeta d radost marje ãtarje astrigat: “Majmult ješt blagoslovitã d tuatje mujerj š blagoslovit je kupilu ãn burta ata! ⁴³ Ku čaja amzaslužãt častula s m positjaskã mama alu Domnuluj alu mjov! ⁴⁴ Jakã kãnd auzãt pozdravu alu tov, kupilu ãn burtã dãturdatã mult sa miškãt d radost! ⁴⁵ Blagoslovitã ješt daja će akruzit k osä s ispunjskã poruka karje ca trimjes Domnu!”

Marija slavjaštje p Dimizov ãn radost

⁴⁶ Atunča Marija azäs:

“Inima amja adrikã p Domnu,

⁴⁷ sufļjetu alu mjov s radujašte la Dimizov, alu mjov Spasiteljju,

⁴⁸ k p minje ma kuljes,
p ponizna argata aluj!

Audjec, pãnda kuma tuatã generacija osä zãkã
k Dimizov ma blagoslovit,

⁴⁹ daja će Dimizov karje arje tuatã šãla
afukut marje čuda d minje!
Svãnt je lumilje aluj.

⁵⁰ Iskazaštje milostu p toc ãlja ãn tuatã vrijamja
karje arje frikã d jel.

⁵¹ Ku mãna capãnä afukut marje čuda
š rastjerit p lumja karje ponosni š umiřljeni.

⁵² Jel izbacãt p vladari s nu vladjaskã više,
a adrikat p lumje karje je ponizni.

⁵³ A p lumja karje irja flmãnz lja nasitit ku binje,
a p lumja karje bogatã lja trimjes dãla jel ku mãnilje gualje.

⁵⁴⁻⁵⁵ Jel ažutat alu argatu aluj, Izrael,
baš kum adat obečãlã alu sãmãnca anuastrã,
alu Abraham š alu kupi aluj,
k osä lji fije uvjek d milã.”

⁵⁶ Atunča Marija ku Elizabeta arãmas oko trj (3) lunj š sators a kas.

Ivan karje bitjazã sa fukut

⁵⁷ Alu Elizabeta avinit vrijamja s fakã š ja afukut bijat. ⁵⁸ Kãnd tuatã familija alu je š komřiji auzãt d asta, kum Dimizov afost aša d bun kãrti ja, toc sa bukurat zajedno ku ja.

⁵⁹ Kãnd kupilu anapunit opt (8) zãlje, atribut s fije obrezãt,* aša k komřiji š familija avinjit s proslavjaskã aja. Avurut p kupilu s s l kjamje Zaharija kum tatusov sikima, ⁶⁰ ali Elizabeta azäs: “Nu, nego mora s s kjamje Ivan!”

⁶¹ Komřiji š familija azäs: “Nimilja dãla familija ata nu s kjamã Ivan!” ⁶² Atunča, pořto Zaharija na putut s audã, lumja ku mãnilje la tribat kum jel vrja kupilu s s kjamã. ⁶³ Zaharija akãtat s ji dja ploče s

Š 1:33 sãmãnca alu Jakov ãn originalu skrjuje: “kasa alu Jakov” karje rubja d tuatã sãmãnca alu Jakov. Altu lumilje d Jakov afost Izrael. Atrijit usutje d aj majdatã, a tuatje duavãsprjače d sãmãncje alu izrael avinjit dãla jel. Lumja p narodu Izrael često kima kasa alu Jakov.

* 1:59 obrezãt Obrezãjala afost znaku alu savezu alu Dimizov ku Abraham š ku sãmãnca aluj (Post 17,9–14). Židovi afost obrezãt kum apokaza k irja odani alu Dimizov š k pripadjaštje alu narodu aluj karje akuljes.

skrije š askris: “S kjamă Ivan”, š toc sa mirat. ⁶⁴ Dimizov alu Zaharije adiškis gura š ja dizljigat ljimba š jel daturdată apočenit s rubjaskă š s slavjask p Dimizov.

⁶⁵ Kănd toc karje živja upruapje d je avizut će Dimizov afukut alu Zaharije, lja fost frikă d Dimizov. Ăn tot satu alu djalurlje alu Judeje, lumja rubja d aja će sa dogodit. ⁶⁶ Ćinje god auzăt d je agidja d aja š sa tribat: “Atunča će s fiye d bijatusta kănd ufi marje?”, k Domnu sigurno osă fakă nješto marje pisti jel.

Zaharija rubjašte d Mesija š d Ivan karje bitjază

⁶⁷ Sufljeu alu Svântuluj aisponit p Zaharija, tata alu Ivan, š jel arubit asta porukă dăla Dimizov:

⁶⁸ Slava alu Domnu, Dimizov alu Izraelcilor,
k avinjit s ažită alu narodu aluj š s lji izbavjaskă!

⁶⁹ Š atrimjes nauvă marje Spasitelj
d sămănca alu argatu aluj David,

⁷⁰ kum jel dămult aobečit
pisti vorba alu prorokurje karje jel atrimjes:

⁷¹ s nji spasaskă dăla dușmani alji noștri
š dăla mănă alu tuată lumja karje nimirzaște.

⁷² Jel asta afukut s pokazaskă milă alu sămănca anuastră
așa će aisponit savezu alu svânt karje afukut ku je,
⁷³ așa će aisponit obiĉala karje adat alu nostru pra tată, Abraham.

⁷⁴ Kașă kum aobečit, nja skos dăla dușmanj

s putjem s ji služam frzdă frikă,

⁷⁵ s trijim kum Dimizov azăs

š s fiĉem ĉije bun Ăn tuatje zuvilje nuaștrje.

⁷⁶ A tu, bijatu alu mjov, osă ti kjem proroku alu Majmarje Dimizov.

Osă pljeĉ la intja alu Domnuluj s ji priprimjeștj drumu.

⁷⁷ Osă Ănvăc p aluj narodu s știje kum s s spasaskă

kum s lji fiye oprostită grjeșala alor,

⁷⁸ Daja će je Dimizov plin d milă š arje osiĉaj d noj,

jel trimjatje lumin d ĉerj.

Kașă suarilje karje sa drikă Ăn diminjacă,

⁷⁹ Dimizov osă adukă lumina alu Ălja karje trijaște Ăn nuaptje š arje frikă d muartje.

Jel osă nji pokazaskă drumu karje vudjaște Ăn mir.”

⁸⁰ Ivan akriskut š apostanit capĂn Ăn suflet. Trija Ăn lok undje nuje nimika.† Kănd akriskut, jel aĉiput javno s rubjaskă alu naroduluj alu Izrael.

2

Sa fukut Isusu Ăn Betlehem

(Mt 1,18–25)

¹ Ăn vrijamaja caru alu Rimuluj, August azapovidit s fakă popisu d tuată lumje karje trijaște Ăn cara.

² Ăsta afost prvi popis d lumje karje sa dogodit Ăn vrjamje pĂnd Kvirinija afost upravitelju p regije Sirije.

³ Toc apljikat Ăn trgu undje trija sămănca aluj s s skrije Ăn popis.

⁴ Așa š Josip, k afost sămănca alu caru David, apljikat d sat Nazaret Ăn regije Galileje Ăn sat Betlehem Ăn regije Judeje, undje dămult sa fukut David. ⁵ Jel apljikat una ku zaruĉnica aluj, Marija, s s skrije Ăn popis. Marija veĉ afost grja, ⁶ š pĂnd afost Ăn Betlehem, ja avinjit vrijamja s fakă. ⁷ Ja afukut bijat, prvi kupil, la Ăvilijat š la pus Ăn aljbje d aja će Ăn sat undje irja sobje d gostjamje nu irja lok d je.

Ăndeli zăĉe alu pastirilor k Isusu sa fukut

⁸ Ăn nuaptjaja p pĂenju upruapje d Betlehem, njeki pastirurj pĂza vojilje alor. ⁹ Daturdată sa ukazăt Ăndeo alu Domnuluj š lja osvitljit slava alu Domnuluj š je mult sa spirat! ¹⁰ Ăndeo lja zăs: “Na vjec frikă! Jakă aduk vuavă Bună vorbă karje p tuată lumja s usriĉaskă! ¹¹ Astăz sa fukut vuavă Spasitelju Ăn Betlehem, Ăn trgu alu David. Jel je Kristu, Domnu! ¹² Așa osă știje k je istina aja će zăk: Osă găsăc kupilu karje je Ăvilijat Ăn plahă kum zăĉe Ăn aljbje.”

¹³ Daturdată alu Ăndeluj avinjit marje vuastje d Ăndelurulje d Ăerj karje aslavit p Dimizov:

¹⁴ “Slava alu Dimizov karje vladjaște p Ăerj,*

† 1:80 lok undje nuje nimika Asta afost napușteni lok la zapadnă partje d apă Jordan. Nuje dĂpartje dăla lok undje untră Ăn Mrtvo more.

* 2:14 Slava alu Dimizov karje vladjaște Ăn grĉki skrije: “Slava p visinal”

a p pāmānt mir alu lumje karje ja ugodit.”

¹⁵ Š andelurlje apljikat pānla je š sa tors p čerj. Pastirurjlje arubit unu ku altu: “Ajdac ān Betlehem s vidjem će sa dogodit ča nuavā azās Domnul!”

¹⁶ Apripit ān Betlehem š klo agāsāt p Marija š p Josip ku kupilu će safukut karje azukut ān aljbe. ¹⁷ Kānd la gāsāt, alu toc arubit aja će andeo azās d kupil. ¹⁸ Š tuatā lumja karje apus urjajkje la pastirurj sa mirat d aja će lja zās. ¹⁹ A Marija nimika na mujtat d asta će auzāt š agindija d aja ān inima alu je. ²⁰ Pastiri sators la voj karje pāza š slavja š zahvalja alu Dimizov. Tot će auzāt š avizut sa dogodit kum lja zās andeo.

²¹ D opt (8) zālje majklo kānd avinjit vrijamja s obrezaskā p kupilu,[†] ja pus lumilje Isusu karje andeo adat majdatā njego će Marija arāmas grja.

Josip š Marija adučē p Isusu ān Hram

²² Kānd avinjit vrijamja s s očistjaskā Marija kum skrije zakonu alu Mojsije,[✠] Josip š Marija alat p Isusu š apljikat ān Hram ān Jeruzalem. La posvitit alu Domnuluj, ²³ kum skrije ān zakonu alu Domnuluj: “Tot bijatu karje prvi sa fukut pripadjaštje alu Domnuluj.”[✠] ²⁴ Š aprenisāt žrtvā kum mama aputja jar s fije čista, kum zakonu alu Mojsije ānvacā: “duavā (2) grlic ili doj (2) goluburj tānārj.”[✠]

Šimunu š Ana prepoznajaštje k Isusu je Kristu p karje Dimizov la trimjes

²⁵ Trija atuča unu om ān Jeruzalem, sakima Šimun karje irja pravedan š askulta zakonu alu Dimizov. Sufļjetu alu Svāntuluj irja p jel š aštiptat p Dimizov s izbavjaskā p Izraelcurlje kum aobečit.[‡] ²⁶ Sufļjetu alu Svāntuluj ja zās k nu s muarje pānā god nu vjadje p Kristu karje Domnu atrimjes s izbavjaskā p narodu aluj. ²⁷ P zuvā kānd Josip š Marija adus kupilu Isusu s fakā obredu kum je skris ān zakonu alu Mojsije, Sufļjetu alu Svāntuluj adus p Šimun s pljače ān Hram. ²⁸ Šimun alat p Isusu ān māj š aslavit p Dimizov ku vorbiljaštje:

²⁹ Domnulje, maj ispunit obečanje karje maj dat
š akuma jo, argatu alu tov, pot s mor ān mir.

³⁰ Akuma vojki alji mjej avizut spasjala,
³¹ p spasitelju karje tu atrimjes d tot narodu.

³² Jel je lumina s otkrijaskā istina ata alu tot narodu,
āla karje adučē slava alu tov narodu, Izrael!”

³³ Josip š Marija sa mirat la vorbje će s rubja d Isusu. ³⁴ Šimun lja blagoslavit š azās alu Marije, mama alu Isusuluj: “Jakā, Dimizov atrimjes p kupilusta k mulc izraelcurj s kadā š mulc s adrikā. Dimizov la trimjes kašā znaku s pokazaskā drumu d spasjalā, karje mulc inš osā l odbacaskā, ³⁵ š aša osā pokazaskā rovu ān injima alor. A kānd l odbacaštje, maču osā probijaskā inima ata.”

³⁶ Afost ān Hram š proročičā Ana, fata alu Fanuel d sāmānca alu Ašer. Mult irja bātrnā. Afost šaptje (7) aj ān brak ³⁷ š atunča atrijt kašā udovica pānla optzāč š patru (84) aj. Na išāt d Hram, več ān post š ān molitvā aslužāt zuva š nuaptja alu Dimizovu. ³⁸ Baš kānd Šimunu azavršāt, avinit Ana š ančiput s slavjaskā p Dimizov š s rubjaskā d Isusu alu toc karje aštiptat p Dimizov s izbavjaskā p Jeruzalem dāla dušmanji alor.

³⁹ Kānd Josip š Marija afukut kum zakonu alu Domnuluj azapovidit, sators akas ān Nazaret ān regija Galileja. ⁴⁰ Kupilu Isusu krištja. Postanja maj capān š majmult mudar š Dimizov nastavja s l blagoslovjaskā.

Flkovu Isusu rubjaštje ku učitelji ān Hram

⁴¹ Roditelji alu Isusuluj tot anu kānd irja prazniku Pashe pljika ān Jeruzalem. ⁴² Kānd Isusu avut dojsprijače (12) d aj, je apljikat kašā uvijek s slavjaskā prazniku. ⁴³ Dāpā praznik, roditelji alu Isusuluj akrinit akas, a flkovu Isusu arāmas ān Jeruzalem, ali roditelji aluj aja na štijut. ⁴⁴ Agidit k Isusu je ān grupa alor. Aumblat una zuvā a tunča apocēnit s l katje āntrā familije š āntrā ortac alor, ⁴⁵ ali nu la gāsāt š aša sators ān Jeruzalem š klo l katā. ⁴⁶ Dāpā trje (3) zālje la gāsāt ān Hram āntrā učiteljurj kum punje urjekje š lja ātribat. ⁴⁷ Š toc karje apus urjekje la Isusu sa mirat kāt štije š kum binje odgovorja p pitanje.

⁴⁸ Kānd je agāsāt p Isusu na štijut će s gidjaskā. Azās mumusa: “Bijatu alu mjov, dāce afukut tu asta nuavā? Jakā, tatutov š jo mult nja sikirit š noj pistot t kātām!”

[†] 2:21 Vjez fusnota ān 1,59. [✠] 2:22 Lev 12,1–4 [✠] 2:23 Izl 13,1–2 [✠] 2:24 Lev 12,6–8 [‡] 2:25 Ān original skrije: “aštipta utjeha alu Izrael!”

⁴⁹ Isusu azās alor: “Dāče mas kātat? Zar voj nu štijik k jo mora s fiuv ān kasa alu Tatimjov?” ⁵⁰ Ali je nu razumja če jel avurut s lji zākā.

⁵¹ Isusu sators akas ku mumusa š katusov ān sat Nazaret š askulta p je. A mumusa nimika na mujtat d asta če sa dogodit. ⁵² Isusu krištja š postanja još majmult mudar š Dimizov l blagoslovja majmult š majmult, a lumja l poštuja majmult š majmult.

3

Ivan karje bitjazā priprimjaštje drumu d Isusu

(Mt 3,1-12; Mk 1,2-8; Iv 1,19-28)

¹ Afost činčsprjače (15) d aj kum caru alu Rimuluj Tiberije aciput s vladjaskā. Poncije Pilat afost upravitelju ān regija Judeja. Herod* avladit ān regija Galileja, a fratusov Filip avladit ān regije Itureja š Trahonitida, a Lizanije avladit ān regija Abilena.† ² Š Ana š Kaifa afost marj popurj‡ ān Jeruzalem. Ān vrijemeja Dimizov rubja alu Ivan, bijatu alu Zaharija, ān pustinje.§ ³ Jel apljikat ān tuatje lokur pānglu apā Jordan s rubjaskā alu lumjej k trijebje s s bitjazā s pokazaskā kum s okrinjaskā dāla grješalā š Dimizov osā lji oprostjaskā grešala. ⁴ Kum askris proroku Izaija, Ivan afost

“glasu karje strigā ān pustinje:

*Preprimic drumu d Domnu

š oćistic d jel stazilje!

⁵ Ispunic tuatā dolina

š poravnic tot djalu š brjegu!

Ipravic drumu karje strāmb

š poravnic aja čije nuje ravno!*

⁶ Tuatā lumja osā vjadje spasala alu Dimizovuluj!”

⁷ Ivan rubja alu mulc lumje karje vinja s bitjazā: “Voj, šarpilor! Činje va zās k aša d ljaznje putjec s fudic dāla kaznā karje Dimizov trimjatje? ⁸ Fićec binje karje pokazaštje k vas okrenit dālā grešala avuastrā.† Š vu ānšālāc akā gindic k ištjec sigurni samo daja če ištjec sāmānca alu Abraham. Ali jo vu zāk, Dimizov puatje d bulovanjištja s stvurjaskā kupi alu Abraham! ⁹ Dimizov uskoro osā luvjaskā ku sukurja ān tot ljemnu karje nudā bun rod. Tot ljemnu karje nudā bun rod osā fije tijat š arukat ān fok.”

¹⁰ Atribat mulc lumje p Ivan: “Atunča će trjebje s fićem?”

¹¹ Ivan lja zās “Činje arje duavā (2) kāmāšj, trjebje s dja alu ālja karje narje nić una. A činje arje mānkarje, trjebje s podiljaskā ku ālja karje narje.”

¹² Avinit s s bitjazā čak š poreznikurlje‡ š la tribat: “Učiteljulje, če trjebje s fićem?”

¹³ Ivan lja odgovorit: “Nu lāc majmarje porezu njego će dugujaštje.”

¹⁴ Š la tribat vuastja: “A će trjebje noj s fićem?”

Ivan lja odgovorit: “Nu lāc banji dāla nimilja ku sāla š p nimilja nu punjec minćunj s dubidic banji. Njego fic zadovoljni ku plata avuastrā.”

¹⁵ Kum lumja oćikujā k Kristu āndatā vinje, toc ān inimā sātriba dal je Ivan Kristu. ¹⁶ Daja Ivan alu toc azās: “Jo p voj bitzej ku apa, ali vinje netko majmarje d minje, atāta d marje k jo nu sānt dostojan čak s ji fiuv argat.§ Jel p voj osā bitjazā ku Sufļjetu alu Svāntuluj* š ku foku.† ¹⁷ Jel osā fije ka omu karje odvojaštje gruvu dāla jarbā. Gruvu osā sprimjaskā ān ostavā, a jarba osā apringā ku foku karje nikad nu prestanjaštje s argā.” ¹⁸ Pa š multje aša opomenje Ivan rubja alu lumjej Bunā vorbā d Dimizov.

* **3:1** Herod Konuskut š kao Antipa, afost bijatu alu Herod Marje. † **3:1** Herod, Filip š Lizanije afost “tetrarsi”. “Tetrarh” afost rimski naslov d lokalni vladar karje vladja samo ku odobrjala alu vlastu alu rimuluj. Āntru općom populacije ponekad lji kima carurj (na primjer, vjez Mt 14,9; Mk 6,14). ‡ **3:2** Š Ana š Kaifa afost marj popurj Ana afost marje popā 6.-15. aj majklo d Krist, ali atunča vlada alu rimuluj la skinit dāla položajula. Zetu aluj, Kaifa, afost marje popā 18.-37. aj majklo d Krist. Aša službeno ān aja vrijemeja Kaifa afost marje popā, ali lumja još uvijek akimat p Ana marje popā š jel š majdāpartje avut autoritet āntru Židovj. § **3:2** pustinjeVjez fusnota ān 1,80. * **3:5** Ivan azās alu lumjej k mora s s pokajaskā d grešala alor s fije spremic d vinjala alu Domnuluj. Āštja stihurj koristjaštje metafora. D fukut ravni drum ān pustinje je slika s fije spremic s prihvatjaskā p Isusu š poruka aluj. **3:6** Iz 40,3-5 † **3:8** Ān original: “Fićec plodu karje je dostojan d pokajalā”. ‡ **3:12** poreznikurlje Obično aja afost Židovi karje na fost vuruc d aukrizat d vlada alu rimuluj (karje apreuzmit p Izrael). Većina d poreznikurj ānšāla p alcā. Kāta majmult banj njego če lumja dugujaštje, a viška cānja d je. Š d āla razlog lumja mrza š lji smatruja k je izdajic alu vlastiti narodu š vjerala alor. § **3:16** Ān original: “Nu sānt dostojan nić klicimitilje s ji dizljeg.” * **3:16** bitjazā ku Sufļjetu alu Svāntuluj Aiča Ivan koristjaštje bitizjala ān apā kašā metafora s opisaskā kum lumja osā iskusaskā sāla alu Sufļjetu alu Svāntuluj ān životu alor. † **3:16** ku foku Asta puatje s rubjaskā d aja kum Sufļjetu alu Svāntuluj čistjaštje životu alu ālja karje krjadje (vjez Ap 1,5, 8; 2,1-4; 11,16). Ali ān āsta kontekst vjerojatno k foku rubjaštje d zuvā alu suduluj (vjez 3,7-9, 17). Ān aja vrijemeja Dimizov osā kaznjaskā p lumja karje na prihvatit vācala alu Isusuluj.

¹⁹ Ivan javno la ukorit p Herod, karje irja vladaru d regija Galileja,[‡] daja će sa āsurat ku Herodijada, karje afost mujarja alu fratisov, š d multje altje rovj će afukut Herod. ²⁰ Ali känd la ukorit Ivan, Herod p tot aja adodajit još unu rov: jel adat alu vuastja aluj s puje p Ivan än kisuarje.

Ivan bitjazä p Isusu

²¹ Majdatä njego će p Ivan la pus än kisuarje, känd Ivan abitizat p toc karje avinjit la jel, jel abitizat š p Isusu. Atunča känd Isusu sa rugat, čjerju sa diškis, ²² š Sufletu alu Svāntuluj sa slobozät p jel än oblik kašā golubu. D čjerj sa uzät glasu: “Tu ješt Bijatu alu mjov karje jo särut! Tu ješt radostu alu mjov!”

Sāmānca alu Isusuluj

²³ Känd Isusu ačiput javno s rubjaskā alu toc d Dimizov, avut oko trijezäč (30) d aj. P Isusu l kuništja k je bijatu alu[§] Josip.*

Josip afost bijatu alu Eli,

²⁴ Eli afost bijatu alu Matat,

Matat afost bijatu alu Levi,

Levi afost bijatu alu Malki,

Malki afost bijatu alu Janaj,

Janaj afost bijatu alu Josip,

²⁵ Josip afost bijatu alu Matatija,

Matatija afost bijatu alu Amos,

Amos afost bijatu alu Naum,

Naum afost bijatu alu Hesli,

Hesli afost bijatu alu Nagaj,

²⁶ Nagaj afost bijatu alu Mahat,

Mahat afost bijatu alu Matatija,

Matatija afost bijatu alu Šimij,

Šimij afost bijatu alu Joseh,

Joseh afost bijatu alu Joda,

²⁷ Joda afost bijatu alu Johanan,

Johanan afost bijatu alu Resa,

Resa afost bijatu alu Zerubabel,

Zerubabel afost bijatu alu Šealtiel,

Šealtiel afost bijatu alu Neri,

²⁸ Neri afost bijatu alu Malki,

Malki afost bijatu alu Adi,

Adi afost bijatu alu Kosam,

Kosam afost bijatu alu Elmadam,

Elmadam afost bijatu alu Er,

²⁹ Er afost bijatu alu Jošua,

Jošua afost bijatu alu Eliezer,

Eliezer afost bijatu alu Jorim,

Jorim afost bijatu alu Matat,

Matat afost bijatu alu Levi,

³⁰ Levi afost bijatu alu Šimun,

Šimun afost bijatu alu Juda,

Juda afost bijatu alu Josip,

Josip afost bijatu alu Jonam,

Jonam afost bijatu alu Eljakim,

³¹ Eljakim afost bijatu alu Meleja,

Meleja afost bijatu alu Mena,

Mena afost bijatu alu Matata,

Matata afost bijatu alu Natan,

Natan afost bijatu alu David,

³² David afost bijatu alu Jišaj,

[‡] 3:19 Herod, karje irja vladaru d regija GalilejaĀn original: “Herod, tetrarh”. Vjez fusnota än 3,1. [§] 3:23 bijatu alu Ān ästa popis “bijatu alu...” pustje š s značaskā “sāmānca aluj”. Ān Biblije, lumja karje askris popisu d potomakurj obiĉno na vurut s skrije p totā sāmānca alu njeki om, njego s pokazaskā loza dāla una važnā osobā pānla altā važnā osobā. ^{*} 3:23 Pošto Marija arāmas grja pisti Sufletu alu Svāntuluj, Josip afost alu Isusuluj kašā očuhu (vjez 1,26–37; Mt 1,18–22).

Jišaj afost bijatu alu Obed,
 Obed afost bijatu alu Boaz,
 Boaz afost bijatu alu Sala,
 Sala† afost bijatu alu Nahšon,
³³ Nahšon afost bijatu alu Aminadab,
 Aminadab afost bijatu Admin,
 Admin afost bijatu alu Arni,
 Arni‡ afost bijatu alu Hesron,
 Hesron afost bijatu alu Peres,
 Peres afost bijatu alu Juda,
³⁴ Juda afost bijatu alu Jakov,
 Jakov afost bijatu alu Izak,
 Izak afost bijatu alu Abraham,
 Abraham afost bijatu alu Terah,
 Terah afost bijatu alu Nahor,
³⁵ Nahor afost bijatu alu Serug,
 Serug afost bijatu alu Reu,
 Reu afost bijatu alu Peleg,
 Peleg afost bijatu alu Eber,
 Eber afost bijatu alu Sala,
³⁶ Sala afost bijatu alu Kenan,
 Kenan afost bijatu alu Arpakšad,
 Arpakšad afost bijatu alu Šem,
 Šem afost bijatu alu Noa,
 Noa afost bijatu alu Lamek,
³⁷ Lamek afost bijatu alu Metušalah,
 Metušalah afost bijatu alu Henok,
 Henok afost bijatu alu Jered,
 Jered afost bijatu alu Mahalalel,
 Mahalalel afost bijatu alu Kenan,
³⁸ Kenan afost bijatu alu Enoš,
 Enoš afost bijatu alu Šet,
 Šet afost bijatu alu Adam,
 Adam afost bijatu alu Dimizov.§

4

Nikuratu iskušajtje p Isusu
(Mt 4,1-11; Mk 1,12-13)

¹ Isusu, plin ku Sufļjetu alu Svāntuluj, apljikat dāla apa Jordan š Sufļjetu la dus ān lok undje nuje nimika ² š d patruzāc (40) d zālje š la iskušāt nikuratu. D zāljljalja namānkāt nimik, š kānd atrikut patruzāc (40) d zālje, afost flāmānd.

³ A nikuratu ji zācē: “Ako ješt Bijatu alu Dimizovuluj, zi alu buluvanusta s postanjask mālaj.”

⁴ Isusu ja odgovorit: “Skris je ān Sveto pismo: ‘Nu trijaštje omu samo d mālaj.’”*

⁵ Š nikuratu la dus p Isusu p marje djal š ja pokazāt dāturdāt tuatā cara alu pāmāntuluj ⁶ š nikuratu zācē: “Cije osā zdauv asta tuatā vlast š slava aluj. Mije je dat š jo dav alu činje vrjav. ⁷ Ako t poklonještj la minje, tot je alu tov.”

⁸ Isusu ja odgovorit: “Skris je ān Sveto pismo: ‘Klanjaštje la Domnu, Dimizov alu tov, š aluj jedino sluzāštje!’”†

⁹ Nikuratu la dus ān trg Jeruzalem š la pus p špic p Hram š zācē aluj: “Ako ješt Bijatu alu Dimizovuluj, arunkātje d aiča ān zos! ¹⁰ Daja če skris je ān Sveto pismo:

‘Jel osā zapuvidjaskā alu anđeli aluj d tinje s t pāzaskā’,‡

¹¹ š: ‘P māj s t adukā undje ku pičoru

† 3:32 Sala, Sala Altje grčke knjige skrije: “Salmon, Salmon”. ‡ 3:33 Admin, Admin ... Arni, Arni Altje grčke knjige skrije: “Aram, Aram”. § 3:38 bijatu alu Dimizov Aja značaštje k je Adam stvorit p slika alu Dimizov (vjez Post 1,26-27; 5,1-3). Slično, tuatā lumja arje sāmāncā ān Dimizov (vjez Ap 17,28-29). * 4:4 ZakPon 8,3 † 4:8 ZakPon 6,13 ‡ 4:10 ZakPon 6,13

s nu t tu luvješ d buluvan.' "§

¹² Isusu ja zäs: "Skris je än Sveto pismo:

'Nu iskuša p Domnu, Dimizov alu tov!' "*

¹³ Känd iscrpit tuatä kušnja, nikuratu sa udaljtit dälja jel pändla nuavä prilikä s l iskušaskä.

Isusu počinjaštje s služaskä alu Dimizov

(Mt 4,12-17; Mk 1,14-15)

¹⁴ Isusu, pljin d snagä alu Sufletuluj, sators än regija Galileja š vorba d jel sa proširit än tuatje lokurj än Galileja. ¹⁵ Isusu väca än lokurj undje židovi s skupja š s ruga (karje s kjamä sinagoga) š toc l hvalja.

Lumja än Nazaret odbacaštje p Isusu

(Mt 13,53-58; Mk 6,1-6)

¹⁶ Š atunča Isusu avinjit än Nazaret, än sat undje akriskut. Š kašä uvijek sämbätä unträ än sinagogä š sa drikä s čitjaskä d Sveta pismä pänglu toc. ¹⁷ Alu Isusuluj antins knjiga alu prorokuluj Izaija. Jel adiškis knjiga š agäsät lok undje stä skris:

¹⁸ Sufletu alu Domnuluj je p minje.

Madat snagä š autoritet

s rubjesk Bunä vorbä alu säračilor.

Matrimjes s rubjesk alu lumjej karje zarobic

s puatje s pljače slobodni,

s tork vidu alu vorbulor,

s oslobodjesk p lumja dälja karje lji mučastje,

¹⁹ š s rubjesk k äšta an än karje Domnu pokazaštje aluj binilje. ✠

²⁰ Atunča Isusu anks knjiga, utuarce alu pomočnikuluj š šadje s rubjaskä. Tuatä lumja än sinagogä sujäta än jel š jedva štipta s zäkä nješto. ²¹ Š ančiput ku aštja vorbje s lji zäk: "Astäz sa ispunit aštja vorbje d Sveta pismä karje akuma ančtit."

²² Š känd Isusu azavršät ku vorba, toc karje irja än sinagogä rubja d jel š s čudja d binilje alu Dimizovuluj d karje jel rubja. Je rubja: "Zar nuje äšta bijatu alu Josip?"

²³ A Isusu lji začä: "Sigurno osä mi začec asta poslovicä: 'Doktorulje, likujaštje sängur p tinje!' š: 'Fäj š aiča än trg undje akriskut aja će auzät će sa dogodit än trg Kafarnaum.'" ²⁴ Š nastavit: "Asta poslovicä je istinita: 'Nimilja nu prihvatjaštje p proroku än lok undje jel akriskut'."

²⁵ Kum š štijec afost multje udovic än Izrael känd proroku Ilija afost viuv. Atunča p trje aj š šasä lunj na fost pluaje š apostanit marje fuamje p tot pämäntu. ²⁶ Ali Dimizov na trimjes p Ilija alu ničuna udovicä än Izrael. Njego jel la trimjes s ažitje alu udovicäj karje na fost Židovkä än trg Sarfat majuprapje d trg Sidon. † ‡ ²⁷ Š isto aša känd afost proroku Elizej viuv, än Izrael afost multje lumje karje avja gubä, zarazna bualä p pjalje. § Ali ničunu dälja je nu sa ljekujit osim Naaman d Sirija." ✠

²⁸ Känd auzät, toc än sinagogä sa nikäžät. ²⁹ Je sa skulat, la potirit d trg š la dus p rub d litičä p karje sagradit alor trgu s l runcä än žos. ³⁰ Ali jel atrikut änträ je š apljikat p drumu aluj.

Isusu puturjaštje d om p sufljetu alu rov

(Mk 1,21-28)

³¹ Isusu sa slubäzät žos än Kafarnaum, karje je još unu trg än regija Galileja, undje änvacä sämbätä än sinagogä. ³² Š lumja karje punja urjajkje afost zadivic ku aluj väncalä daja će rubja kašä äla karje arje vlast.

³³ Afost än sinagoga omu ku sufljetu alu rov. Jel astrigat än tot glasu: ³⁴ "Hej, će aj tu ku noj, Isusulje dän Nazaret? Avinit s uništještj p noj p sufljeti alji rovj? Štiv jo činje ješt tu: tu ješt Sväntu karje Dimizov atrimjes!"

³⁵ Isusu ja zapovjediti: "Tač š ješt dän jel!" P aja sufljetu alu rov p omu la dubärät päglä toc š ajišät d jel š nu ja naudit nimika.

§ 4:11 Ps 91,11-12 * 4:12 ZakPon 6,16 ✠ 4:19 Iz 61,1-2 † 4:26 1 Car 17,8-16 ‡ 4:26 Atunča Ilija apljikat än altu pämänt alu komšiuor. P pämäntula atrijit ona udovicä š bijatu alu je, š skoro arämas färzdä mäkarje d pluaje karje apostanit fuamja. Međutim, je sa pobrinit d Ilija š Dimizov sa skrbit d je aša će alor gävanu ku pjelmu š alor volba d zitin nikad nu saspraznit. Tuatä vrijeme atrait fuamja, je avut mäkarje. Ilija än klo arämas maj mult aj. § 4:27 gubä, zarazna bualä p pjalje Asta frazä prevodjaštje grčka vorbä karje s koristja d označälä njeke različite vrstje vrstje d bualje p pjalje. Tradicionalno s podrazumjaštje k s odnosaštje p guba.Om karje karje avut una d aštja bualje p pjalje smatratiti je ritualno rou.Omu a tribja cänut odvojit d alci lumje kum alu ailcor na prenesja bualä š kum na vinja än kontakt ku altu om š afäča p omula ritualnim rou (vjez Lev 13,45-46). ✠ 4:27 2 Car 5,1-14

³⁶ Lumja afost zadivic š ančiput s rubjaskä unji ku alc: “D karje aštja vorbje! Ku autoritetu š ku snaga zapovjedjaštje alu sufljeti alji rovji, š je jašäl!” ³⁷ Š toc än regijaja auzät ce Isusu afukut.

Isusu ljikujaštje p multä lumja

(Mt 8,14-17; Mk 1,29-34)

³⁸ Isusu ajšät d sinagogä š apljikat än kasä alu Šimun. A alu Šimunuluj suakra amucito marje fok š je la rugat s ja žutje. ³⁹ Isusu astat pänglu ja, zapovjedit alu fokuluj s vu lasä š foku aläsato. Š odma sa skulat š lja dus s mälančje.

⁴⁰ Känd akäzut nuaptja,* toc karje arje bolesnikurj lja dus la Isusu. A Isusu p tot äla apus mänilje s lji ljikujaštje d tuatje bualje. ⁴¹ Isusu puturja sufljeti alji rovji dän multje lumje, š sufljeti alji rovji striga känd iša: “Tu ješt Bijatu alu Dimizovuluj!” Atunča jel alor zapovjedit s nu rubjaskä daja ce je aštijut k je jel Kristu (p äla karje Dimizov atrimjes).

Isusu pljakä än altje trgurj

(Mk 1,35-39)

⁴² Känd asvanit zuva, Isusu ajšät d trgula š apljikat än lok undje nuje nimik. Š multä lumje l katä. Känd la gäsät, je l ruagä s rämäje ku je. ⁴³ A jel lji začä: “Trjebje s mäduk š än alturj trgurj s rubjesk Bunä vorbä d cara alu Dimizov. Daja Dimizov matrimjes.” ⁴⁴ Š Isusu rubja Bunä vorbä än sinagogje än pämänt alu Židovilor.†

5

Isusu kjamä p Šimun, p Jakov š p Ivan s l pratjaskä

(Mt 4,18-22; Mk 1,16-20)

¹ Una zuvä, känd Isusu astat pänglä apä Galileja,* multä lumje s strända pänglä jel s audje vorba alu Dimizov. ² Majdatä d asta, njeki ribarji več ajšät dän čamacurj š ančiput s čistjaskä mrežilje. A Isusu avuzut alor doj čamacurj p obalä ³ š autrat än unu čamac, karje irja alu Šimun. Š Isusu la rugat s puatje ucärä s l pinđje dala obalä. Atunča šadje, š änväca p narodu d čamac.

⁴ Känd aprestanit s rubjaskä, začä alu Šimun: “Pinđje čamacu maj dāpartje undje maj adänkä apa, š arunkäc mrežilje d pukat.” ⁵ Šimunu začä alu Isusuluj: “Gospodarulje, tuatä nuaptja njam potruditi š nimika nam pukat. Ali kum tu aša zač, osä arunk mreža.” ⁶ Känd Šimun š ortači aluj afukut aja, je apukat mult pjaštje, atäta d mrežilje ančiput s s rupä. ⁷ Ribarji afukut ku mäna alu ortači alor än altu čamac s vije s ažutä. Avinit je š atäta napunit p amiždoj čamacurj d pjaštje k je ančiput s potunjaskä.

⁸ Känd Šimun Petar aja avizut, akuzut la intja alu Isusuluj š začä: “Fuđ dala minje, Domnulje, daja ce nu sänt om bun!” ⁹ Š jel š toc karje afost ku jel än čamac sa mirat kät mult pjaštje apukat. ¹⁰ Š isto äša sa mirat Jakov š Ivan, fičorji alu Zebedej, ortači alu Šimun.

Isusu atunča začä alu Šimun: “Navja frikä. Dakuma osä puč p lumja.”† ¹¹ Känd je askos čamacurj p obalä, je aläsät tot š apljikat dāpä Isusu.

Isusu likujaštje p omu karje arje bualä p pjalje

(Mt 8,1-4; Mk 1,40-45)

¹² Una zuvä Isusu avinjit än unu trg undje afost unu om plin d bualje p pjalje. Känd jel avizut p Isusu, akuzut la intja alu Isusuluj ku fälči karti pämänt š sa rugat d jel: “Domnulje, akä vrjaj, poc s m likuješt.”

¹³ Isusu tinđje mäna, la dotaknit š začä: “Vrjau. Fi likujit!” Š guba odma sa povlačit. ¹⁴ Isusu ja narediti: “Nu začä alu nimilja, nu još, nego fuđ odma š pokazaštje alu popäj kum aputja s t pregledjaskä. Prinisaštje žrtvä d čistjala ata, kum Mojsije zapovjedit kum aputja toc s vjadä k ješt ljekujit.”✠

¹⁵ Atunča glasu d Isusu tot maj mult sa proširit š mulc narod avinja s l audje š s ljicaskä d buala alor. ¹⁶ A jel majmult vorj jel s povlačä än lokurj undje nuje nimilja š s ruagä.

Isusu likujaštje p omu karje nu puatje s umblje

(Mt 9,1-8; Mk 2,1-12)

¹⁷ Känd una zuvä Isusu ävaca p narodu, än klo šidja š fariseji š učitelji alu zakonu alu Mojsije karje avinit dän tot satu än regija Galileja š regija Juda š d trg Jeruzalem. A šäla alu Domnuluj irja ku Isusu s likujaskä p lumja. ¹⁸ Avinit neka lumje karje aduča p nosilje p om karje nu puatje s umblje, pa pokuša s

* 4:40 Känd akäzut nuaptja Än grčki akrije: “känd kadje suarilje”. D Židov alta zuvä aciput känd suarilje kadje. Džalaintje na kutizat s ukrjazä s l ukrjazä sämbätä, štipta pänä sämbätä nu završaštje, a atunča aciput s adukä p lumja bulnavä la Isusu. † 4:44 än pämänt alu Židovilor. Än grčki skrije: “än Judejska.” Međutim š akä Luka asta vorbä koristjaštje d označälä regija alu rimulor Judeja, njekad (kašä kum je aica š än 23,5) jel koristjaštje d označälä d tuatä domovinä alu Židovilor. * 5:1 pänglä apä Galileja Än original: “pänglä apä Genezaret”, isto ce š apa Galileja. † 5:10 “Dakuma osä puč p lumja” značäštje k Petar rubjaštje alu lumjed d Dimizov š lji duče la Dimizov. ✠ 5:14 Lev 14,1-32

l adukä š s položaskä plängu Isusu. ¹⁹ Puntru narod je na putut s l adukä än kasä undje Isusu änväca. La dus p stipinic p krov š afukut rupä š p nosilje, la slubžät än sredinä d sobä pravo la intja alu Isusuluj. †

²⁰ D aja Isusu ashvatit k krjadje än jel, azäs: "Ortakulje, sa oprostit ata grešala."

²¹ P asta učitelji d zakonu alu Mojsije š farseji angidit: "Činje ästa karje gindjaštje k rubjaštje kašä Dimizov? Činje, osim Dimizov, puatje a oprostjaskä grešala?"

²² Ali Isusu aštijut će gindjaštje š lji začē: "Däče aša gändic? ²³ Zar nuje majušurje s zäkä: 'Sa oprostit ata grešala', njego s zäkä: 'Skual š umblä'? ²⁴ Ali, s štijic k jo Bijatu alu Omuluj am autoritet p pämant s oprostjaskä grešala." Atunča začē alu omuluj karje nu puatje s umblje: "Cije zäk: 'Skual, ja asta nosila š fuđ a kasä!'"

²⁵ Š omu akuma sa skulat la vojki alor, alat aja p čaja azukut š aplikat a kas, slavja p Dimizov p drum.

²⁶ Š toc afost skroz zadivic š acimput s slavjaskä p Dimizov. Afost plin d frikä š rubja: "Astž noj amvizut nešto će nuje d krizut!"

Isusu kjamä p porezniku

(Mt 9,9-13; Mk 2,14-17)

²⁷ Isusu dāpä aja ajšät š avizut p porezniku Leviš kum šadja la carinā, š ja zäs: "Vinä dāpä minje." ²⁸ Š Levi saskulat, aläsät tot, š aplikat dāpä jel.

²⁹ Atunča Levi aprirdit d Isusu marje veselije än kasa aluj. A ku je amānkat mulc lumje š šntru je irja mulc poreznikurj. ³⁰ Atunča njeki farizeji, š njeki učiteljurj d zakonu alu Mojsije karje irja d grupa alor š prigovorja alu učenicurlje alu Isusuluj ku vorbilje: "Däče mänkäck š bjec ku poreznikurlje š ku lumja karje grješaštje?"

³¹ A Isusu lja zäs: "Alu lumjej zdravānä nu trjebje doktorjamja, već alu lumjej karje bulnavä trjebje doktorjamja. ³² Nam vinit s kjem p lumja karje gidjaštje k je pravedna, nego avinjit s kjem p lumja karje grješaštje s s okrinjaskä la Dimizov."

Isusu änvacä k nov drumu aluj maj bun njego drumu alu bätärn

(Mt 9,14-17; Mk 2,18-22)

³³ Njeka lumje ja zäs: "Učenicurlje alu Jovan majmult vorj postjaštje š s ruagä, aša š učenicurlje alu farizeji, ali alji tjej stalno mälänkä š bja."

³⁴ Lja änrtribat Isusu: "Dali kutuizäc svatovi alu mladoženje s natiric s postjaskä pänd mladoženja ku je?*" ³⁵ Ali osä vinje vrijamja känd osä lji ja p mladoženja† š atunča s postjaskä."

³⁶ Atunča Isusu nastavit aša će lja spus asta vorbä: "Numilja nu rupje pjatika dāla nova cualä s puatä s krpjaskä p cualä bätärnä. Akä aja fače, osä rupä cuala nuavä, a pjatika dāla nuavä cualä nu pristajaštje alu cualä bätärnä. ³⁷ Š numilja nu tuarnä vinu alu nov† än bätärnä täšnj d pjalje.Š Akä aja fače, vinu alu nov osä rupjä täšnjilje* š osä varsä, a täšnjilje osä propanjaskä. ³⁸ Njego, vinu alu nov trjebje s s tuarnje än nuavje täšnj. ³⁹ Š numilja činje bja bätärn vin nu vrja vinu dalä nov daja će začē: 'Bätärn je maj bun.' †"

6

Isusu začē k arje autoritet p sämbäta, svätä zuvä alu židovilor

(Mt 12,1-8; Mk 2,23-28)

¹ Una sämbätä Isusu triča pisti pijanä d gruä. Učenicurlje aluj rupja gruv, š la trljit ku mänilje š la mänkat. ² A njeki farizeji azäs: "Däče prekršäc zakonu alu Mojsije ku aja će rupjec gruvu än sämbätä?*"

³ Isusu lja odgovorit: "Zar voj na čitit än pismä Svätä će afukut David, argatu alu Dimizov, känd flämäzät jel š älja karje afost ku jel? ⁴ Zar na auntrat än šator undje Dimizov s poštujaštje, jel amäkat dä mälaju karje posvitit š adat alu älja karje afost ku jel? Zar nu začē zakonu alu nostru k mälajusta nu

† **5:19** Än grčki skrije: "saurkat p krov š slubžät p omu karje nu puatje s umblje...pisti pločic d glinä (crjep)". Zuviljalja, än pämantula, fiča krovu d näroj š d paje karje s punja p kräč š p grade. Ponekad koristja pločic d glinä (crjep). Krovj irja ravni, a käši avja stepinic ili basamač p karje lumja s urka p krov. § **5:27** Levi isto s kima Matej. Vidjec (Matej 9,9). * **5:34** Postu je znaku d tugä. Svatovi nikad nu postjaštje pänd s slavjaštje. † **5:35** Isusu p jel usporidjaštje ku mladoženja, a p aluj učenicurlje ku svatovi. † **5:37** vinu alu nov ili "sok d strugurj". Asta s odnosaštje p vin karje još na kopt. § **5:37** täšnjAsta afost saku karje afost fukut d pjalje alu živutinje.

* **5:37** vinu alu nov rupje tašna Känd vinu alu nov akopt jel slubadje plinu karje proširjaštje tašna. Daja će tašna abätärnä pizjaštje daja će nu maj puatje s s raširjaskä kašä tašna anuavä. † **5:39** Asta metaforä s razlikujaštje tradicija alu vodilor karje kašä vinu alu bätärnä š nov načinu d život karje je Isusu äväca karje je kašä vinu alu nov. Poanta alu asta ilustracija je k lumja karje zanimja samo tradicija alor na vut volje s puje urjajkje karje je Isusu äväca, š akä aja će jel äväca ispunja tot čije je (Židovsko) Sveta pismä zapovidja.

* **6:2** Zakonu alu Mojsije začē nu kutjez s lukrjež än sämbätä (vjez "sämbäta" än rječnik). Farizeji irja strogi än način karje je tumača zakonu alu Mojsije š je smatrja äla činje rupje gruvu jel lukrjžä (tvl 34,21).

kutjazä s mälančje nimilja činje nuje popä?"†‡ 5 Atunča Isusu lja zäs asta: "Jo, Bijatu alu Omuluj, am autoritet p sämbätä!"

Isusu likujaštje p omu än sämbätä

(Mt 12,9-14; Mk 3,1-6)

6 Alta sämbätä Isusu auntrat än sinagogä s vacä. Afost än klo om karje na putut s koristjaskä mäna dirjaptä. § 7 Učitelji d zakonu alu Mojsije š farizeji avurut s l optužaskä p Isusu k aprekršät unu zakon alulor. Daja pomatnja p Isusu s vjadä dal vrja än sämbätä s likujaskä.* 8 A Isusu aštijut gändjala alor pa zäče alu om karje arje mäna karje nu puatje s koristjaskä: "Skual š stäj aiča la intja alu toc!" Jel saskulat š astat än klo. 9 Atunča Isusu zäče: "S vu äntrjeb: Dopustjaštje zakonu alu Mojsije s s fakä än sämbätä binje, ili rov? S spasaskä životu, ili s l uništjaskä?" 10 Sa ujtat p toc än sinagogä š atunča zäče alu omuluj: "Äntidje mäna!" Jel afukut aša š mäna sa likujit. 11 Atunča farizeji š učitelji d zakonu alu Mojsije sa nikžžät, š ančiput s dogovorjaskä će s fakä pänturiv Isusu.

Isusu kuljađe p duaväsprjače (12) d apostolurj

(Mt 10,1-4; Mk 3,13-19)

12 Än zuviljalja Isusu apljikat p djal s ruadje š provodit nuaptja ku ruguala la Dimizov. 13 Känd avinjit alta zuva, akimat la jel p učenikurlje te änträ je akuljes duaväsprjče (12) d lumje, karje lja odredit d apostolurj.

14 Afost Šimun, karje Isusu la kimat Petar,

Andrija, fratilje alu Petar,

Jakov,

Ivan,

Filip,

Bartolomej,

15 Matej,

Toma,

Jakov, kupilu alu Alfej,

Šimun karje avut nadimaku Domoljub,

16 Juda, kupilu alu Jakov,

š Juda Iškarjot, karje majklo izdajit p Isusu.

Isusu änvacä š likujaštje

(Mt 4,23-25; 5,1-12)

17 Isusu sa dat än zos döpä djal ku apostoli š astat p ravničä. Änklo aštiptat mulc alturj učenikurj d aluj š mulc narod d trg Jeruzalem š d tot pämäntu alu Židovilor.† š d regija pänglu apä undje irja trgurj Tir š Sidon p sjever. 18 Avinit toc s puje urjajkje la Isusu š s lji likujaskä tuatä buala. S likujaskä p älja karje lja mučit sufljeti alji rov. 19 Tuatä lumje la akätat s l dotaknjaskä daja činje l dotaknja snaga ajša dän jel š lji likuja.

20 Atunča Isusu sa ujtat p učenikurj š zäče:

"Närukoš ištjec voj karje ištjec särač
k voj ištjec uključic än cara alu Dimizov!

21 Närukoš ištjec voj karje ištjec flmänž

k voj osä fic narinic!

Närukoš ištjec voj karje akuma plindec

k voj osä vu radujic!

22 Närukoš ištjec voj karje p voj mrzaštje lumja

š känd p voj isključaštje š vu vridjaštje š vu zäče k ištjec rovj

daja će ištjec učenikurlje alji mjej, alu Bijatu alu Omuluj!

23 Raduicävä voj än zuvaja š säric d radost

† 6:4 1 Sam 21,1-7 ‡ 6:4 Mälaju karje je posvetit afost duaväsprjče (12) d mälajurj karje s nalazja än lok svänt än Šator. Popilje än klo punje än tuatä duminika d žrtvä alu Dimizov. Än tuatä zuvä sämbätä lji prominja duaväsprjače mälajurj karje akopt än zuvasta. Samo popilje aputut s mälanče mälajurj alji bätrnje (Lev 24,5-9). § 6:6 karje na putut s koristjaskä mäna Aiča š än 8. stih, än grčki skrije: "mäna afost uskatä". Mäna alu omuluj afost ošetitä aša k na pututo s utingä. Vjerovatno afost savijitä skroz än pulm, Aša s izgledjaskä mikä š naboritā. * 6:7 Mulc učiteljäl dala zakon alu Mojsije azäs akä alu njeko tind njeka pomoču, aja je lukru. Daja će tumača zakonu strogo rov, azäs k nuje uredu s äntinde pomoču än sämbätä. Aväcat k alu omuluj puatje s tingä pomoču än sämbätä samo än marje ozbiljna situacije kašä kum je porodu š känd životu alu omuluj arfi än opasnost. † 6:17 pämäntu alu Židovilor Än grčki orginalu skrije: "Judeja". Aja puatje posebno s odnosaskä p rimska regije än južna Palestina, ali än äšta stih s odnosaštje opčenito p tot pämäntu än karje atrijit Židovi.

k istina je nagrada avuastrā marje je p ćerj,
k je karje vu maltetirjaštje sāmānca je alu ālja karje d mult maltetirja p prorokurlje!”

²⁴ “Ali grjev vuavā, lumja karje bugatā,
k več as primit utjšala avuastrā!

²⁵ Grjev vuavā karje ištjec narinic,
k osā fic flmānž!

Grjev vuavā karje akuma vu radujic,
k osā tugujic š s plindec!

²⁶ Grjev vuavā känd p voj tuatā lumja uhvaljaštje,
k je karje uhvalja p voj sāmānca je alu ālja karje uhvalja d mult d prorokurlje alji mičinoš.”

Isusu ānvacā s vrjem p dušmanji alji noštri
(Mt 5,39–42)

²⁷ “A jo vu zāk, vuavā karje punjec urjajkje: Vrjec p dušmanji alji voštri. Binje fićec alu lumjej karje vu mrzaštje. ²⁸ Kātāc dāla Dimizov s fakā binje alu ālja karje vu blastāmā. Rugācāvā d ālja karje p voj maltetirjaštje. ²⁹ Alu āla karje t luvjaštje p una falkā tindje š altā, š alu āla karje c ja ancuku dopustjaštje s c ja š kāmāša. ³⁰ Ali dāj alu tot āla karje dāla tinje katā, a dāla āla karje dāla tinje furā nu kāta s āntuarkā. ³¹ Fićec alu lumjej isto će vrjec je vuavā s fakā.

³² Akā vrjec samo p ālja karje p voj vrja, nu zaslužac nagradā. Š lumja karje rovj vrja p ālja karje vrja p je. ³³ Isto aša akā fićec binje samo alu ālja karje fače vuavā binje, nu zaslužac nagradā. Š lumja karje rovj fače isto aja. ³⁴ Ako pozajmic samo alu ālja karje puatje s vu tuarkā ān drāt, nu zaslužac nagradā. Š lumja karje rovj pozajmjaštje alu lumjej karje rovj s s tuarkā ān drāt. ³⁵ Nego, vrjac isto p dušmani alji voštri. Fićec binje alor š pozajmic alu ālja karje nu puatje s vu tuarkā ān drāt. Akā aja fićec, osā primic marje nagradā š osā fic kašā Majmarje Dimizov karje bun kārti lumje karje nu zahvaljaštje š karje je rovj. ³⁶ Fic bunj kārti tuatā lumje kum Tata alu vostru ān ćerj jaštje bun kārti tuatā lumje.”

Isusu ānvacā s nu sudjaskā
(Mt 7,1–5)

³⁷ Nu sudic š nu s fic sudic. Nu optužac š nu s fic optužac. Oprostit š osā vu fije oprostit. ³⁸ Dāc š Dimizov osā vu dja. Jel osā vu tuarnā marje količinā ān pualā, ka omu bun karje punjaštje gāvanu aluj d gruv aša će nabijaštje š potresaštje gruvu pānd god nu s napunjaštje, š nastavjaštje s dodajaskā još maj mult pānd gruvu nu s prelijaštje. K kum miric alu alculor, aša Dimizov osā mirjaskā š vuavā.

³⁹ Isusu azās alor š još una vobā: “Zar puatje vobu s adukā p vobu? Nu puatje, k amiždoj osā kadā ān rupā. ⁴⁰ Učeniku nuje majmarje d učitelju aluj. Ali tot učeniku karje učitelju la vācat tot će štije, osā fije kašā učitelju aluj. ⁴¹ Dāče tujc la aškja ān vojk alu altuluj, a nu vjez ljemnu ān vojk alu tov? ⁴² Dāče zāc alu altuluj: ‘Omulje, s c skot aškja dān vojku alu tov’, a sāngur ān vojk nu vjez ljemnu? Ku duavje licje! Skuatje majdatā ljemnu dān vojku alu tov pa tunca osā vjez kum s skoc aškja dān vojku alu altuluj.”

Isusu ānvacā d bunje š d ruavje vorbje
(Mt 7,17–20; 12,34–35)

⁴³ “Ljemnu alu bun nu puatje s rodjaskā rodu karje nuje bun, nič ljemnu karje nuje bun nu puatje s rodjaskā rodu alu bun. ⁴⁴ Tot ljemnu s kunaštje p plod. Dān mārćinj nu sa dunā smokva nit strugurlje. ⁴⁵ Isto aša bun omu rubjaštje bunje vorbje k je inima aluj bunā, a omu rov rubjaštje ruavje vorbje k je inima aluj ruavā. Aja će omu rubjaštje aratā d karje jel inima arje.”

Omu karje je mudar fače aja će Isusu zāče
(Mt 7,24–27)

⁴⁶ “Če mākimāc, ‘Domnu, Domnu!’, a nu fićec aja će zāk? ⁴⁷ Āla karje vinje la minje š auzāt vorbilje alji mjalje š fače aja će zāk ⁴⁸ je kašā omu karje gradit kasa š surpa adānkā rupā š postavit temelju p buluvan. A känd avinja poplavā, š känd apa navalit p kasā, nu puatje s miškā daje će binje sa gradit. ⁴⁹ Ali āla karje auzāt vorbilje alji mjalje š nu fače aja će zāk je kašā omu karje sagraudit kasa p pāmānt frzd temelj. Känd apa navalit p kasā majdatā sa duburāt š irja skroz uništītā.”

7

Isusu ljikujaštje p argatu alu kapetanuluj alu rimuluj

¹ Dāpā aja će tot azās alu naroduluj, Isusu apljikat ān trg Kafarnaum. ² Āklo afost njeki kapetan alu rimuluj karje avut argat karje avut d jel milā. Āla argat afost bulnav p puartje. ³ Känd kapetanu auzāt d Isusu, atrimjes la jel vođe alu lumjaja karje irja židovurj ān trgula s l ruade s vije š s ljikujaskā p argatu

aluj. ⁴ Känd je avinit la Isusu, mult la rugat: “Zaslužat s ji fać aja ⁵ daja će vrja p narodu alu nostru, frdā jel noj nam putja s sagrađim sinagoga anuastrā.”

⁶ Isusu apljikat ku je. Š känd avinit la upruapje la kašā, atrimjes kapetanu p ortaći la Isusu. Je azās: “Kapetanu azās asta: Domnulje, nu tu mućja. K nu sānt vrjedan s uncrā ān kasa amja. ⁷ Nu sānt vrjedan s viuv pānla tinje. Nego samo zi dudje god ješt s s ljikujaskā argatu alu mjov. ⁸ Asta štiv k š jo mora s askult p kapetanu alu mjov. Am š jo vuastje dusu minje. Š zāk alu unu: ‘Fuđ!’ š jel pljakā. Š alu altuluj zāk: ‘Vinā aiča!’ š jel vinje. Š alu argatu alu mjov zāk: ‘Fej aja!’ š jel faće.”

⁹ Känd auzāt aja, sa mirat Isusu š sa okrnit la mulc lumje karje apljikat dāpā jel š zāće: “Istina je, ān Izrael na gāsāt p unu Židov karje krjadje kašā āsta karje nuje Židov karje aša krjadje.” ¹⁰ Känd sa tors a kas ālja p karje kapetanu atrimjes, agāsāt p argatu likujit.

Isusu uskrisnjaštje p bijatu alu udovicāj

¹¹ Dāpā aja Isusu apljikat ān trg karje s kima Nain. La pratit aluj učenikurlj š mulc lumje. ¹² Känd avinit la upruapje la uša alu trguluj, baš atunča njeka lumje aduće p mort fālkov dān trg pānla gruapā s l saranjaskā. Om karje amurit afost jedinac la mamā, karje afost udovicā, š mulc lumje dān trg irja ku ja. ¹³ Känd Domnu Isusu avizito ja fost žauv d ja š ja zās alu je: “Nu plinđa!” ¹⁴ Avinit š adotaknit nosiljilje, a lumja karje aduća astat. Isusu azās: “Fālkovulje, c zāk, skual!” ¹⁵ Š fālkovu sa drikat š arubit, a Isusu azās alu mumusāj: “Jakāc kupilu alu tov”.

¹⁶ Toc sa mirat la šāla alu Dimizovuluj. L slavja š zāća: “Marje proroku trijaštje āntru noj! Dimizov avinjit s ažuťā alu narodu aluj!” ¹⁷ Š toc āntru Židovj* š ān altje lokurj auzāt aja će Isusu afukut.

Ivan karje Bitjazā trimjatje p učenikurlje aluj s āntrijabā jaštje Isusu Mesija

(Mt 11,2–11)

¹⁸ Učenikurlje alu Ivan arubit alu Ivan d tot aja će Isusu afukut. Ivan akimat p doj učenikurj aluj ¹⁹ š lja trimjes la Domnu Isusu s l trjabje: “Ješt tu āla karje Dimizov a obećit k osā vije† ili dal trjebje s štiptām p altu s vije?”

²⁰ Känd avinit la Isusu, azās lumjaja: “Ivan karje bitjazā atrimjes p noj la tinje s t tribām: ‘Ješt tu āla karje Dimizov a obećit k osā vije ili dal trjebje s štiptām p altu s vije?’”

²¹ Pānd je afost ānklo, Isusu ljikujit p mulc d bualā, d patjalā š d sfljeti alji rovj. Š ljikujit p multā lumje karje vorbj s puatje s vjadā. ²² Atunča a odgovorit alor: “Fuđić š javic alu Ivan će avuzut š auzāt: vorbi vjadje, lumja karje nu puatje s umblā akuma umblā, lumja karje avut bualā p pjalje,‡ akuma je ljikujic, surdi audje, morcā s skualā, š alu sāraćilor s rubjaštje Bunā vorbā d Dimizov. ²³ Blagoslovit āla karje nu kadje ān vjerā dān minje.”

²⁴ Känd apljikat učenikurlje alu Ivan, Isusu acinput s rubjaskā alu multā lumje d Ivan. Jel azās: “As pljikat ān lok undje nuje nimika. D karje om as pljikat ān klo s vidjec? Dal as pljikat s vidjec p njeko karje kašā trstika karje vāntu uljigāna? Nu! Nas pljikat aja s vidjec. ²⁵ Ili apljikat s vidjec p omu karje māndru ābrakat? Nu! K lumja karje aduće māndrje cualje š trijaštje ān bugacije s nalazaštje ān palače alu caruluj. ²⁶ As pljikat s vidjec p proroku? Da! Jel je maj marje prorok. ²⁷ Ivan je āla d karje je skris ān Sveta pismā:

‘Jakā, trimjet p omu karje duće vorba amja

s pljaće la itja ata s priprimjaskā drum d tinje.’[✠]

²⁸ Punjec binje urjajkje: d tuatā lumje karje ikad a trjit nimilja nuje maj marje d Ivan. A ipak, ān cara alu Dimizov, āla karje je maj mik je maj marje d jel.”[§]

Isusu ukurjaštje p vođilje alu Židovilor daja će aodbit p Ivan š p jel

(Mt 11,12–19)

²⁹ Tuatā lumja karje apus urjajkje la Isusu, čak š poreznikurlje, već askultat poruka alu Ivan š p je jel lja bitizat. Atunča, känd je auzāt će Isusu azās, sa složat k Dimizov zaista atrimjes p Ivan s kjamje p

* 7:17 toc āntru Židovj Ān grčkoi originalu skrije: “Judeja”. Aja puatje posebno s odnosask p trgu alu rimuluj ān južna Paleatina, ali ān āsta stih s odnošaštje p općenito p tot pāmāntu ān karje atrijit Židovi. † 7:19 karje Dimizov a obećit k osā vije Ān grčki skrije: “āla karje trjebje s vije.” Aša s rubja d Mesija. ‡ 7:22 bualā p pjalje Vidi fusnotu u 4,27. ✠ 7:27 Mal 3,1 § 7:28 maj marje je d jel Isusu nu zāće k je Ivan nuje marje prorok. Zāće k je lumja karje adoživit blagoslovurlje alu carāj alu Dimizovuluj, kašā āštja lumje (vjez stihurlje 18–23), zaista blagoslovic. Uživjaštje ān stvarurj karje Ivan još na doživit. Lumja alu pāmāntusta smatrujaštje p njeka lumje k je nevažni. Ali ān cara alu Dimizov, Dimizov lji smatrujaštje k je važni.

narodu s s pokajaskä.* ³⁰ Naprotiv, farizeji š učitelji alu zakonuluj alu Mojsije aodbit planu alu Dimizov d je daja če aodbit s lji bitjazä Ivan.

³¹ Isusu azäs: "A ku činje s lji usporudjesk p lumja än asta vřijamje?† P činje samänä? ³² Je je kašä kupi karje šadje la tržnicä š unu p alt s strigä:

'Noj am kántat vuavä vesele kántič
š voj na žukat!
Noj am kántat vuavä tužne kántič
a voj na pläns!†‡

³³ K, avinit Ivan karje bitjazä na mäkat mälej nič vin na but,§ a začec: 'Än jel je sufljetu alu rov!' ³⁴ Jo, Bijatu alu Omuluj, avinjit karje amäkat šambut, a začec: 'Jakä, omu karje vrja mult s mälanče s š bja mult vin, ortaku alu poreznikuluj š ku grešnikurlje!' ³⁵ Toc karje prihvatjaštje mudrost alu Dimizov razumjaštje k Dimizov atrimjes š p minje š p Ivan.*

Isusu änvacä k äla alu činje mult s oprostjaštje, mult š särutä

(Mt 26,6–13; Mk 14,3–9; Iv 12,1–8)

³⁶ Unu farizej akimat p Isusu s mälanče ku jel. Jel auntrat än kašä alu farizej š alat loku la astal s mälanče.† ³⁷ Afost njeka mujarje, kunuskutä än trgula p grešala alu je. Adoznait k Isusu mälančkä la farizej än kašä. Š jakä, mujarja adus skumpä ulje karje miruasä än mändrä bukal. ³⁸ Š astat la pičuarje döpä Isusu. Ančiput s plängä š lakrmilje kädja p pičuarje. Ku päru lja frikat, š lja särutat š lji uns ku ulja karje miruasä.

³⁹ Känd avuzut farizej karje akimat p Isusu, agidit: "Känd ästa om zaista arfi prorok, aštija činje je mujarajasta karje l dotaknjaštje, k ja je marje grešnicä."

⁴⁰ P aja Isusu ja zäs: "Šimune, am s c zäk nešto."

A jel azäs: "Učiteljulje, zi!"

⁴¹ A Isusu azäs: "Doj (2) omurj duguja alu unu om banj. Unu om ja dugujit činč sutje (500) kovanic d arđint,‡ a altu om činžäc (50). ⁴² A kum na vut dudje s äntuarkä, uamiždoj a oprostit dugu. Atunča karje d je doj maj mult s l vrja?"

⁴³ Šimun a odgovorit: "Gindjesk alu äla karje maj mult oprostit dugu."

Azäs Isusu: "Binje azäs." ⁴⁴ Atunča Isusu sa okrenit la mujarje š začä alu Šimun: "Vjep p asta mujarje? Jo autrat än kašä ata, ali tu nu maj dat apä s spal pičuarilje, a ja apläns š lakrmilje alu je akäzut p pičuarje a ja lja asplat š ku päru mi lja frikat. ⁴⁵ Nu ma dučukit ku poljubacu, a ja, d känd jo autrat na prestanit s m surutje pičuarilje. ⁴⁶ Tu nu ma uns kapu ku ulja, a ja ku ulja askumpä karje miruasä a uns pičuarilje. § ⁴⁷ Däče gindješt k ja apokazät atäta d marje ljubav? C zäk istinä: aja je daja če grešala alu je, š akä lja fost multä, afost oprostit. Äla karje gindjaštje k trjebje aluj ucärä s s oprostjaskä, äla vrja ucärä." ⁴⁸ Atunča alu mujarje azäs: "Zaista, grešala ata cam oprostit."

⁴⁹ Älja karje afost änklo ačinput äntri je s rubjaskä: "Činj je ästa š grešala s oprostjaskä?"

⁵⁰ A jel začä alu mujarje: "Daja če akrizut, tu ta spasät! S c dja Dimizov mir pänd plječ!†"

8

Mujerilje karje pratjaštje p Isusu

¹ Majdatä d aja Isusu pljika p trgurj š p saturj s rubjaskä Bunä vorbä d cara alu Dimizov. Afost ku Isusu duaväsprjače (12) apostolurj ² š njeke mujerj karje Isusu lja ljiku it dala sufljeti alji rov š dala bualä. Alja

* 7:29 sa složät k Dimizov zaista atrimjes p Ivan s kjamje p narodu s s pokajaskä U grčki originalu skrije: "opravdja p Dimizov". D ästa kotekst, aja značaštje k sa služät k je drumu alu Dimizov, karje Ivan š Isusu rubja, bun. † 7:31 lumja än asta vřijamje Än grčki originalu skrije: "lumja d ästa naraštaj". Aja je Isusu maj mult kima p älja karje ji sa protivja, posebno p vodilje alu Židovilor. ‡ 7:32 Isusu usporidjaštje p vodilje alu Židovilor ku kupi karje je nikäžäc p ortači alor k nu fače aja če vrja. Kašä aša kupi, vodilje alu Židovilor uznemiric dän Ivan š Isusu k nu s ponašaštje kum alor s svidaštje ili prihvatjaštje. § 7:33 na mäkat mälej nič vin na but Ivan trija grjev. Boravja än lok undje nujje nimika, mäнка skakavacurj š med š s änbrka än cualje neudobne (vjev Mt 3,4; Mk 1,6). * 7:35 Toc karje prihvatjaštje mudrost alu Dimizov razumjaštje k Dimizov atrimjes š p minje š p Ivan Än grčki originalu skrije: "Š mudrost opravdjaštje p tuatje kupi alu je". Än ästa kotekst, aja značaštje k je lumja mudra känd prihvatjaštje drumu karje Ivan š Isusu rubja. † 7:36 avinit la astal Afost običaju la posebna gozbä kašä asta mäňkarje k omurj mälančkä pänd začä udobno pänglu astal. ‡ 7:41 kovanic d arđint Än grčki skrije: "denari". Denar afost kovanica d arđint alu rimulor. Vřidja kašä una dnevnica d obični radnikje. § 7:46 Gostjamja än kašä obično s nudja apa kum aputja s spalä pičuarilje, k većina lumje ili pljika duskulcj ili duča sandalje š än kašä vinja ku pičuarilje pljinje d prašänä. Gostjamja isto s dočekuja ku poljubacu än falkä, a alu lumje posebne s undä kapu ku mirosu alu dulče ku ulja d maslinä.

mujerj afost Marija karje afost d trg Magdala, d karje Isusu potirit šaptje (7) sufljeti alji rovj, ³ Ivana, karje afost mujarja alu Kuza karje irja upravitelju an palače alu Herod, * Suzana š multje altje mujerj. Jalje ku banji alor ažutat alu Isusuluj š alu apostolurj.

Isusu rubjaštje vorbã d om karje sijaštje sãmãnca

(Mt 13,1-17; Mk 4,1-12)

⁴ Kãnd pãnglu Isusu sa skupit mulc lumje dãn tot trgu, atunča Isusu lji rubja asta vorbã: ⁵ “Una zuvã ajšãt omu s posijaskã sãmãnca an polje. Kãnd a posijit, njeka sãmãnca akãzut p drum š lumja umbra p aja š puji lja amãkat. ⁶ Njeka sãmãnca akãzut p pãmãnt undje jaštje buluvan š tek će akriskut sa uskat daja će narje apã. ⁷ Njeka sãmãnca akãzut ätru mãrãinj š mãrãinjlje akriskut una ku je š ja sa ugušãt. ⁸ A njeka sãmãnca akãzut p bun pãmãnt š krjaštje š rodjaštje d usutã (100) d vorj.” Isusu azãs aja, š astrigat: “Toc ãinje arje urjekj s audã, trjebje s puje urjajkje š s razumjaskã!”

Isusu anvacã kum alta lumje s ponašaštje kãnd audje vorba alu Dimizov

(Mt 13,10-23; Mk 4,10-25)

⁹ Uãenikurlje alu Isusuluj la antribat će znaãaštje asta vorbã. ¹⁰ Isusu azãs: “Dopustit vuavã s razumic tajnilje d cara alu Dimizov. Ali koristjesk aša vorbje kãnd jo anvac p alcã s ispunjaskã Sveta pismã:

‘S ujtã

a nu prepoznajaštje,

š audje,

a nu razumjaštje’.[✠]

¹¹ Jakã će znaãaštje asta vorbã: sãmãnca je vorba alu Dimizov. ¹² A sãmãnca karje akãzut p drum prestavjaštje p älja karje audje, ali vinje nikuratu š adus vorba alu Dimizov d inima alor aša s nu krjadje š nu s spasaskã. ¹³ A sãmãnca karje akãzut p buluvan prestavjaštje p älja karje audje, ku radost primjaštje vorba alu Dimizov, ali narje korjen. Älja neka vrijamje kradje, a kãnd vinje iskušjala prestanjaštje s krjadje. ¹⁴ A sãmãnca karje akãzut an mãrãinj prestavjaštje p äštja karje punje urjajkje la vorba alu Dimizov, ali kum vrijamja trjače, p je lji ugušaštje brigilje, bugucija š tuatje užitkulje alu životuluj, daja je nu duče plodu kopt. ¹⁵ A sãmãnca karje akuzut p bun pãmãnt prestavjaštje p lumja karje ku bunã š ku poštena inimã pãzaštje vorba alu Dimizov karje audje, je pljakã maj dãpartje kãnd je grjev, daja je aduče bun plod.”

¹⁶ “Nimilja nu pridje svjetiljka s viljaskã ku posuda ili s u skundje dusu pat, nego s upuje p postolje aša toc älja karje untrã s puatã s vjadã lumina. ¹⁷ K tot ãije äviljit osã fije dãzvljit š tot ãije skuns osã s štije š osã vije p luminã. ¹⁸ Daja punjec binje urjajkje k äla karje pãzaštje vorba amja osã razumjaskã mult, a p älja karje nu pãzaštje vorba amja osã s ja š aja će gidjaštje k razumjaštje.”

Je karje fače volja alu Dimizov je ãlanurlje alu familija alu Isusuluj

(Mt 12,46-50; Mk 3,31-35)

¹⁹ Atunã muma š fracã alu Isusuluj avinjit s l vjadã, ali na putut s vije la jel k afost mulc lumje. ²⁰ A javit alu Isusuluj: “Mumãta š fracã alji tej stã a far š vrja s t vjadã.”

²¹ Kãnd Isusu auzãt aja, azãs alu lumje: “Älja karje punje urjajkje š izvršaštje vorba alu Dimizov mije je ka muma š ka frac.”

Isusu smirujaštje oluja la apã Galileja

(Mt 8,23-27; Mk 4,36-41)

²² An una zuvã azãs Isusu alu uãenikurlje aluj: “Triãjem p alta partje la apã.” Je auntrat an ãamac š a otplovit. ²³ Pãnd plovja, Isusu anãiput s kulãje. Š anãiput s suflje marje vãnt. Vãntu anãiput s fakã marj valurj karje anãiput s napunjaskã ãamacu d apã š je sa gãsat an rov.

²⁴ Je avinit la Isusu š la skulat š ja zãs: “Gospodarulje, Gospodarulje, tonim!”

A Isusu sa skulat, zapovidit alu vãntuluj š alu valulor alji marj s stja š je sa smirit š afost tišina.

²⁵ Atunã Isusu azãs alu uãenikurlje aluj: “Dãče nas krizut an minje?”

A uãenikurlje sa spirjat š sa mirat. Azãs unji alu alc: “Ãinje ästa s zapovidjaskã ãak š alu vãntuluj š alu apãj, š punje urjajkje la jel?”

Isusu potirjaštje mulc sufljet alji rovj d om

(Mt 8,28-34; Mk 5,1-20)

²⁶ Avinjit an pãmãnt Gerasa, † karje je p alta partje d apã d regija Galileja. ²⁷ ãim Isusu ajšãt d ãamac p obalã, avinjit la intja alu Isusuluj neki om d trg karje avut sufljeti alji rovj an jel. Veã d mult kum nu sa

* 8:3 Herod Vjev 3,1 ku fusnota anklo. ✠ 8:10 Iz 6,9 † 8:26 regija Gerasa an njeko grãki knjigje: “Garasa” (takoder an stih 37). Lumja karje atrijit an trgula Gerasã š an okolica na fost Židovj.

bärkat nić atrijit än kasä nego irja la märmänc. ²⁸⁻²⁹ Multä vřijamje sufljeti alji rovĵ l cänja š akä lumja la lĵigat p lanacurĵ š okove š l päza, jel rupja lanacu š sufljeti alji rovĵ l natirja s pljaće än lok undje nuje nimika. Känd omula avizut p Isusu, acäpat. Isusu a zapovidit alu sufljeti alji rovĵ s jašä d omula. Akuzut la intja alu Isusuluj š astrigat: “Će vřijaj dala minje, Isusulje, Bijatu alu Majmarje Dimizov? Märog d tinje, nu m mućjal!”

³⁰ Isusu la tribat: “Kum t kjem?” Jel začē: “Mulc”,[†] k afost än jel mulc sufljeti alji rovĵ. ³¹ Š sufljeti alji rovĵ anćiput mult s s ruade d Isusu s nu naridjaskä s pljaće än jamä frzdä kraj undje osä fije kaznic.

³² A än klo p djal mult porć s ranja. Sufljeti alji rovĵ sa rugat d Isusu s dopustjaskä s unträ än porć š Isusu a dopustit. ³³ Atunća sufljeti alji rovĵ ajšät d om š auntrat än porć. Toc porći adat fuga än žos dāpä djal än apä š sa nikat.

³⁴ Känd lumja karje päza p porći avizut ċe sa dogodit, afudīt š arazgläsät p trg š p saturj. ³⁵ A lumja avinjit s vjadje ċe afost. Känd je ažuns, avizut p Isusu ku omu d karje ajšät sufljeti alji rovĵ. Avizut p omu karje šadje š punja urĵajkje la Isusu, äbrkat š bun än kap. Š lumja sa spirjat. ³⁶ Je karje avuzut ċe sa dogodit, arubit alu lumjaja kum Isusu lĵikujit p omu än karje afost sufljeti alji rovĵ. ³⁷ Tuatä lumja d regĵje Gerasa lja pukat marje frikä, š arugat p Isusu s pljaće dala je. Isusu auntrat än čamac s pljaće pisti apä än drät.

³⁸ Majdatä nego ċe Isusu š ućenikurĵje aluj otplovit än čamac, omu d karje sufljeti alji rovĵ ajšät sa rugat mult d Isusu s puatä s rämäje ku jel. Ali Isusu ja zäs: ³⁹ “Äntuarćitje a kas š zi alu toc ċe Dimizov afukut d tinje.” Atunća jel aplĵikat š razglasät p tot trgu ċe ja afukut Isusu.

Isusu lĵikujaštje p mujarja š adrikä p fata d morc

(Mt 9,18-26; Mk 5,22-43)

⁴⁰ Multä lumje ašĵipta p Isusu s s tuarkä dāpä alta partje d apä. Känd Isusu ažuns, toc ku radostu la doćekit. ⁴¹ D däturdatä avinit omu karje sa kima Jair, karje irja vođa alu lumje karje s sastaja än sinagogä. Akuzut la intja alu Isusuluj š mult sa rugat s vije än kasa aluj. ⁴² Jel avut jedinica fatä karje avut duavšprjaće (12) d aj karje irja p muartje.

Pänd Isusu pljika la Jair, mulc lumja l pindja dāpä pistot. ⁴³ Äntru lumje irja mujerje karje duavšprjaće (12) d aj krvarja, š potrošät tot ċe avut p doktorjamje, ali nimilja na putu s ju likujaskä. ⁴⁴ Avinit d drät š apus mäna p rubu alu cuala alu Isusuluj š odma sändilje aprestit s kurje.

⁴⁵ Atribat Isusu: “Ćinje apus mäna p minje?”

Š pänd toc azäs: “Nu jo”, Petar azäs: “Gospodarulje, multä lumje t pindje š t strändje?”

⁴⁶ A Isusu azäs: “Neko namjerno apus mäna p minje. A usitit k säla ajišät d minje.” ⁴⁷ Känd mujarjaja saznajit k nu puatje s askundä k ja apus mäna p Isusu, atrimurat d frikä š akuzut la intja alu Isusuluj š la intja alu tot narodu š lja zäs dāće apus mäna p Isusu š kum odma sa lĵekujit. ⁴⁸ A Isusu alu je azäs: “Fata amja, tu ta lĵekujit daja ċe akrizut. S c dja Dimizov mir pänä pljeć!”

⁴⁹ Känd Isusu još arubit alu mujaraja, avinjit njeko d kasä alu Jair⁸ ku poruka: “Camurit fata. Nu maj muća učitelju više.”

⁵⁰ Auzät Isusu š zäs alu Jair: “Na vja frikä! Samo krjadje š ja osä fije binje!”

⁵¹ Känd Isusu avinjit än kasä alu Jair, Isusu a dopustit samo alu Petar, alu Ivan, š alu Jakov, š alu tatäĵ š alu mamäĵ alu fataja s utrje ku je. ⁵² Š toc karje već irja än kasä pländja š tuguja dāpä ja. Isusu lja zäs: “Nu plindec! Nuje muartä, nego s kulkä!”

⁵³ Atunća toc anćiput s s ljađe d jel daja ċe ašĵijut k je muartä. ⁵⁴ Isusu alato d mänä š astrigat: “Kupilĵulje, skuall!” ⁵⁵ Š sufljetu sa sators š odma sa skulat. Isusu azäs s ji dja s mäläncē. ⁵⁶ Alu je roditlji irja začudic, a Isusu ja naredit s nu zäkä alu nimilja ċe sa dogodit.

9

Isusu trimjatje p apostoli s rubjaskä Bunä vorbä š s lĵikujaskä p bulnavi

(Mt 10,9-14; Mk 6,7-13)

¹ Isusu akimat la jel p duavšprjaće (12) apostolurĵ š lja dat sälä š autoritet s potirjaskä p sufljeti alji rovĵ š s puatä s lĵikujaskä p bulnavi. ² Lja trimjes s rubjaskä Bunä vorbä d cara alu Dimizov š s lĵikujaskä p bulnavi. ³ Isusu lja zäs: “Nimika nu lăc ku voj p drum: nić bäcu, nić tašna, nić mälaju, nić banji, nić altje kāmāšĵ! ⁴ Än karje god kasä utrăc, rämĵinjec än ja pänd god nu plĵikăc än altu trg. ⁵ Undje p voj nu v primjaštje, pänd išăc d trgula istrisăc prašana dāpä pićuarje s lĵi upozoric p kazna alu Dimizov.”*

[†] 8:30 Än grćki skrĵije: “Legĵija”. Legĵija afost rimska vorba d vuastje karje s odnusa p skupinā dän 6000 vuastje. Aića s koristjaštje d oznaćalä d marje skupinā sufljeti alji rovĵ. [§] 8:49 kasa alu Jair Än grćki skrĵije: “vođa alu sinagogäĵ”. ^{*} 9:5 s lĵi upozoric p kazna alu Dimizov Än grćki skrĵije: “d svjedoćala pätriv je.” Aja afost znaku k apostoli lasä p lumjaja la sudbina alor. Budući k odbacät p glasnikurĵje alu Dimizovuluj, alu lumjaja aprĵitit rovu s lĵi odbacaskä Dimizov. Apostol Pavao faće ista stvar (vidjec Ap 18,6).

⁶ Učenikurlje apljikat š obilazăt satu. Rubja Bună vorbă d Dimizov š ljikuja p lumja pistot.

*Herod je zbunjit d Isusu
(Mt 14,1-2; Mk 6,14-16)*

⁷ Herod, karje irja vladaru d regija Galileja,[†] auzăt tot će sa dogodit š afost zbunjen daja će njeka lumje rubja: "Isusu je Ivan karje bitiza. Sa skulat dăla morc."⁸ Altu rubja: "Isusu je Ilija karje trjebje s vije."[‡] A d trje jar azăs: "Isusu je unu d prorokurj karje majdată atrijit. Sa tors dăla morc."

⁹ A Herod azăs: "Jo azăs s taje kapu alu Ivan karje bitjază š nu puatje s fije k jel je mort. Ćinje atunča omusta d karje atăta aud?" Aša akătă prilikă s vjadă p Isusu.

*Isusu rănjaštje maj mult d ċinč mij (5.000) d lumje
(Mt 14,13-21; Mk 6,32-44; Iv 6,1-13)*

¹⁰ Kănd apostoli sators ândrăt undje irja Isusu, je arubit aluj tot će afukut. Atunča Isusu lja dus ku jel š apljikat s fije săngur upruapje d trg karje sa kimat Betsaida. ¹¹ Mulc lumje a saznajit aja š apljikat dăpă Isusu. Isusu lja primit š rubja Bună vorbă d cara alu Dimizov š ljikuja p toc karje tribja s ozdravjaskă. ¹² Kănd zuva kidja, avinjit duavăsprjače (12) apostolurj la Isusu š ja zăs: "Las p lumja s pljače p saturj š p okolică s găsaskă măkarje š undje s s kulčje daja će ištjem aića undje nuje nimika."

¹³ A Isusu zăće: "Voj lji nahranic."

A je zăće: "Avjem samo ċinč (5) mălajur š duavă (2) pještj. Zar s pljikăm s kuprăm măkarje d tot narodu?" ¹⁴ A lja fost oko ċinč mij (5.000) d vujnićj.

Isusu p aja azăs alu učenikurj aluj: "Zăćec s šagă ân grupje oko ċinzăc (50) d lumjej."¹⁵ Š učenikurlje afukut aša š lumja ašăžut. ¹⁶ Isusu alat ċinč (5) krodurj d mălaj š doj (2) pjaštje, sa ujtat ân ċerj, š azahvaljit alu Dimizov d mănkarje š arupt mălaju š adat mălaju š pjaštje la učenikurj s podiljaskă alu naroduluj. ¹⁷ Toc avut s mălănće kăt god aputut. Š još duavăsprjače (12) d korpje nakupit d ostatkurj d mălaj š d pještj.

*Petar priznajaštje k je Isusu Mesija
(Mt 16,13-23; Mk 8,27-33)*

¹⁸ Majklo, Isusu apljikat dăpartje dăla lumje s s ruade š učenikurlje aluj apljikat ku jel. Kănd Isusu aprestanit s s ruadje lja tribat: "Ĉe rubjaštje lumja ċinje sânt jo?"

¹⁹ Je odgovorit: "Mulc zăće k ješt Ivan karje bitjază, alcă zăće k ješt Ilija,[§] š alcă njeki zăće jar k ješt unu d prorokurj karje majdată atrijit. Sa tors dăla morc."

²⁰ A tunča Isusu azăs alu učenikurlje aluj: "A voj, će zăćec, ċinje sânt jo?"

Petar zăće: "Tu ješt Kristu, spasitelju karje Dimizov atrimjes!"

²¹ A Isusu lja zapovidit s nu zăkă alu nimilja. ²² Azăs: "Jo, Bijatu alu Omuluj, mora mult s patjesk. Vodilje alu židovilor, glavni popurlje, š učitelji d zakonu alu Mojsije mora s m odbacaskă. Mora s m umară š aldă trje zălje jo mora s fiju adrikat dăla morc."

*Isusu zăće kălja karje vrja s l pratjaskă mora s fije spreman s patjaskă
(Mt 16,24-28; Mk 8,34-9,1)*

²³ Atunča Isusu azăs alu lumjej: "Akă njeko vrja s fije učeniku alu mjov mora s s odriknjaskă săngur d jel, š tuată zuva s ja aluj kručja š s pratjaskă p minje."^{*} ²⁴ K ċinje god vrja životu aluj s spasaskă, osă l izgubjaštje; a ċinje god izgubjaštje životu aluj d minje, âla osă l spasaskă. ²⁵ Ĉe koristjaštje alu omuluj akă dubidjaštje tot pămăntu, ali pjardje săngur p jel? ²⁶ Ĉinje god arje rušunje d minje š d vorbilje alji mjalje, jo, Bijatu alu Omuluj isto aša š d jel osă mi fije rušunje kănd jo vinja ku slava amja š ku slava alu Tatumjev š ku slava alu ândelilor. ²⁷ Punjec urjajkje k istina je: njeki dăla voj karje aića stăc nu osă muară pănd nu vjadje cara alu Dimizov."

*Petar, Ivan š Jakov vjadje slava alu Isusuluj
(Mt 17,1-13; Mk 9,2-13)*

²⁸ Otprilike opt zălje dăpă aja će lja zăs aja, adus Isusu ku jel p Petar, p Ivan š p Jakov š apljikat p djal s s ruade. ²⁹ Š pănd Isusu s ruga, lica aluj sa promjenit, a cualjilje ja sajit ċisto albă. ³⁰ Dăturdata, doj omurj sa pojavit š arubit ku Isusu. Ălja afost Mojsije š proroku Ilija. ³¹ Sa pojavit ân marje sjaj š arubit

[†] 9:7 karje irja vladaru d regija Galilejaân original: "tetrarha". Vjez fusnota d Herodu ân 3,1. [‡] 9:8 Ilija karje trjebje s vije Ilija afost unu dăla majmarje prorok d zavjetu alu Bătrn, karje Židovi oċikuja s s tuarkă (vjez Mal 3,23-24). [§] 9:19 Ilija Vjez fusnota u 9,8.

^{*} 9:23 Ân cara alu Rimuluj toc aštjuit k kručja afost kazna p muartje. Kriminalcu karje je osudit obiċno aduċe ravna gredă pănla lok undje osă fije razapnit. Kănd akoristit asta slikă, Isusu avurut s zăkă akă je vrja s fije učenikurlje aluj, mora s lasă ċe je vrja š s fije spremni s askultje p Isusu, ċak š s fije spremni s muară puntruv jel.

ku Isusu d izlazaku aluj d pământusta, † karje Isusu uskoro osă fakă ăn Jeruzalem s ispunjaskă volja alu Dimizov.

³² Pănd Isusu s ruga, Petar ș je karje afost ku jel lja pukat somnu. Kănd sa skulat, avuzut marje svjatlă karje vinje dăla Isusu ș doj omurj karje astat pănglu jel. ³³ Pănd Mojsije ș Ilija sa sprimit s pljače dăla Isusu, Petar azăs alu Isusuluj, ali jel sângur na štijut če rubjaștje: “Gospodarulje, binje je če iștjem aiča ku voj. Ficem trje (3) kolibje: una cije, una alu Mojsije, ș una alu Ilije.” ³⁴ Pănd Petar aja arubit, sa pojavit oblaku, lja prekrijit ș alor irja frikă.

³⁵ Dimizov lja rubit d oblak: “Ăsta je Bijatu alu mjov karje jo la kuljes s fije caru! P jel skultac!” ³⁶ Ș kănd je auzăt glasu, avizut samo p Isusu. Je atukut ăn zuviljalja ș alu nimilja na rubit d aja če je avizut.

Isusu putirjaștje p rov sufljet d kupil

(Mt 17,14–19; Mk 9,14–29)

³⁷ Kănd alta zuvă sa dat ăn zos dăpă djal, multje lumje karje irja ačija avinjit la Isusu. ³⁸ Dunturdată neki om ăntru multje lumje astrigat ș sa rugat mult d jel: “Učiteljulje, ujtite la bijatu alu mjov, k je jel jedini kupil alu mjov. ³⁹ Jakă, sufljet alu rov mult vorj l pukă ș dunturdată jel ăčapje s căpje. La runkă ăn grčurj ș ji pljika pjena p gură. Ș nu l lasă pănă god skroz nu l iscripjaștje. ⁴⁰ Ma rugat d učenikurlje ali tej s l putirjaskă, ali na putut.”

⁴¹ Atunča Isusu azăs: “Lumjo karje trijic ăn vrijamjasta, voj nu kridjec ș iștjec strikac! Jo afost ku voj atăta d mult ș jar nu kridjec. M trjeb kăt mora s vu tripjesk p voj? Duj ăkua p bijatu alu tov!” ⁴² Ș pănd bijatu avinjit la Isusu, sufljetu alu rov la duburăt ș jel ančiput s s grčaskă. A Isusu zapovidit alu sufljetuluj alu rov s jașă ș aljkujit p bijatu ș la dat la tatusov. ⁴³ Toc karje irja ačija sa mirat d moć alu Dimizov.

Isusu jar rubjaștje d muartja aluj

(Mt 17,22–23; Mk 9,30–32)

Kănd toc sa mirat la asta ș la tot će Isusu fače, jel azăs alu učenikurlje aluj: ⁴⁴ “Punjec binje urjakje če vu zăk: Joș ucără lumja osă predajaskă p minje, p Bijatu alu Omuluj, ăn vlastu la dușmanji alji mjej.”

⁴⁵ Ali je na štijut če jel avrut s zăkă. Aja znaçală afost skuns dăla je. Je na putut s razumjaskă ș lja fost frikă s l trjabe d aja.

Ponizni je majmarje ăn cara alu Dimizov

(Mt 18,1–5; Mk 9,33–37)

⁴⁶ Učenikurlje apočinit s raspravljaskă činje d la je majmarje. ⁴⁷ Aștijut d čaja raspravljaștje Isusu daja alat p kupilu, ș la pus pănglu jel. ⁴⁸ Ș Isusu lji azăs: “Činje ku drag primjaștje p kupilusta pătruv minje, primjaștje ș p minje. A činje p minje primjaștje, primjaștje p Dimizov karje ma trimjes. Istina je: činje je majmik ăntru voj toc, ăla je marje!”

Činje nuje pătruv voj, ăla je ku voj

(Mk 9,38–40)

⁴⁹ Ivan p asta azăs alu Isusuluj: “Gospodarulje, noj avizut p njeko karje ăn lumje alu tov zapovidjaștje alu sufljeti alji rov s jașă d lumje. Noj amzăs aluj s nu fakă aja daja će nuje učeniku alu tov kașă če iștjem noj.”

⁵⁰ Isusu azăs: “Nu branic! Ako njeko nu ukrjază pătruv voj, jel atunča ukrjază ku voj!”

Samarijanci nu prihvatjaștje p Isusu pănd putujaștje ăn Jeruzalem

⁵¹ Kănd s približa vrijamja s ja Dimizov p Isusu ăn čerj, Isusu odlučit k avinjit vrijamja s pljače ăn Jeruzalem, ⁵² atunča atrimjes p glasnici la intja aluj. Glasnici apljikat ș autrat ăn sat ăn regija Samarija s ji priprimjaskă čije potrebno. ⁵³ A klo lumja navurut s l primjaskă daje će putuja ăn Jeruzalem. ‡

⁵⁴ Kănd učenikurlje Jakov ș Ivan auzăt k lumja ăn Samarija na primit p Isusu, je azăs: “Domnulje, vraj s zapovidim s lja pringă foku d čerj?” § ⁵⁵ A Isusu sa okrenit ș lja ukorit p Jakov ș p Ivan s nu fakă aja.

⁵⁶ Atunča Isusu ș učenikurlje aluj apljikat ăn altu sat.

Nu s fije ușurje alu ălja karje sljedjaștje p Isusu

(Mt 8,19–22)

⁵⁷ Pănd je još pljika p drum, njeko azăs alu Isusuluj: “Pljek dăpă tine undje god tu plječ.”

† 9:31 d izlazaku aluj d pământusta ăn grčki skrije: “d izlazaku aluj”. Asta frază vjerovatno ukazaștje p muartja alu Isusuluj ș uskrisnjala kașă marje djela d spasală karje uskoro osă fije ostvarită. Arfi aja slično kașă izlazaku d zavjetu alu Bătăr, kănd Dimizov a oslobodit p lumja aluj karje afost argac ăn Egipat. ‡ 9:53 Židovi ș Samaričani s mrza ș nu sa slaža pănglu aja undje p Dimizov trjebje s ștujaskă (vjeztv 4,20). Samaričani nu podrža p Židovi karje putuja ăn Jeruzalem s puată s sklanjaskă alu Dimizov ăn hramula. § 9:54 ăn zavjetu alu bătăr, njeki caru rov d trg Samarije atrimjes vustja s apukă p proroku Ilija. Ali p vorba alu Ilije, foku sa slubuzăt d čerj ș lja uniștit (2 Car 1,10–12). Jakov ș Ivan vjerojatno agidit k je kașă proroku alu marje Ilija ș agidit k Dimizov vrja s fakă isto ăn asta situacija.

⁵⁸ Isusu ja zäs: “Lisica arje jamä š puji arje kujb, a jo, Bijatu alu Omuluj, nam lok alu mjov d kulkat.”

⁵⁹ Atunča Isusu azäs alu altuluj: “Vinä däpä minje!”

A jel azäs: “Domnulje, lasämä majdatä s pljek s grop p tatimjov.”

⁶⁰ Isusu ja zäs: “Las p morcä s grupje p alor morcä,* a tu fuđ š rubjaštje alu alculor Bunä vorbä d cara alu Dimizov.”

⁶¹ Š još neko zäc: “Domnulje, viu däpä tinje, ali dopustjaštjem majdatä s m oprostijes ku ukučanj mje.”

⁶² Isusu ja zäs: “Akä äncëpj s orješť ravno, a täujc däpä tinje, tu nu poc s služäšť äñ cara alu Dimizov.”

10

Isusu trimjatje p šaptjezäč š doj (72) učeníkurj

(Mt 11,21-27; 13,16-17)

¹ Domnu Isusu däpä aja akuljes äñtru je šaptjezäč š doj (72) alcä učeníkurj* š atrimjes kätä doj s pljače la intja aluj äñ tot trgu š lok undje atribut s pljače. ² Känd sa sprimit s pljače lja zäs: “Žetva je marje, ali radnič jaštje ucärä.† Žetva pripadjaštje alu Dimizov, daja rugäčävä la jel s trimjatä još majmult radnič äñ žetvä. ³ Krinic akuma, ali päzäčävä k trimjet p voj kašä p vojilje äñtru lumje karje kašä lupurj. ⁴ Nu dučec ku voj nič banj, nič tašna, nič altje sandalje. Nu stäc p drum ku lumja s nu pridjec vřijamja.

⁵ Känd uträc äñ bilo karje kašä s princioć äñ klo, majdatä zäcec: ‘Njeka Dimizov s dja miru alu toc äñ asta kašä!’ ⁶ Akä äñ aja kašä jaštje omu karje vrja miru ku Dimizov, jel osä äjbje miru ku karje voj la blagoslovit. Akä äklo nuje om karje vrja miru ku Dimizov, jel nu s primjaskä äla miru ku karje voj la blagoslovit. ⁷ Nu vu preselic d kašä äñ kašä! Boravic äñ aja kašä päñä fic äñ trgula š nu fic rušänošj s mäñkäc š s bjec aja će vu dä, k kum zäcem: Radniku zaslužät plata aluj.

⁸ Känd uträc äñ bilo karje trg š äñ klo vu primjaštje fic zadovoljni ku aja će god vu dä s mäñkäc. ⁹ Likujic äklo p lumja karje bulnavj š zäcec alor: ‘Asta pokazäštje k cara alu Dimizov avinjit la voj!’ ¹⁰ Äli känd uträc äñ bilo karje trg š klo nu vu primjaštje, išäc la ulicilje aluj š zäcec: ¹¹ ‘Čak frikäm š prašäna d trgu alu vöstru karje sa ljepit p pićuarje alu nuaštrje s vu upozorim p kazna alu Dimizov! Äli šťtjec k avinjit cara alu Dimizov!’ ¹² Vu zäk: la zuva d sud osä fije majušurje alu lumje ruavä äñ trg Sodoma‡ njego alu lumje äñ trgula!”

¹³ Isusu azäs: “Grjev vuavä, lumjo äñ trg Korozain! Grjev vuavä, lumjo äñ trg Betsaida! Ako njeko afukut čudurj äñtru lumje pogana äñ trg Tir š trg Sidon§ karje jo afukut äñtru voj, je već d känd s ukrinja däla rov. Aduča cualje hrapave š šadje äñ pepel s pokazaskä žalostu.* ¹⁴ Daja la zuvä d sud osä fije majušurje alu lumje äñ Tir š äñ Sidon nego vuavä äñ Korozain š Betsaida! ¹⁵ A voj lumjo äñ trg Kafarnaum, voj sigurno nu s vu drikäc päñla čerj samo daja će jo amfost äñtru voj! Noi Voj osä vu slubudjec äklo undje loku d kaznit.”†‡

¹⁶ Atunča zäce alu šaptjezäč š doj (72) učeníkurj: “Känd njeko punje urjajkje la voj, aja je kašä kum punje urjajkje la minje. Š känd odbacaštje p voj aja je kašä odbacät p minje. A känd njeko odbacaštje p minje aja je kašä odbacät p Dimizov karje ma trimjes.”

Šaptjezäč š doj (72) učeníkurj s tuarće š Isusu s zahvaljaštje alu Dimizovuluj

(Mt 11,25-27; 13,16-17)

¹⁷ Känd sa tors šaptjezäč š doj (72) d učeníkurj, ku drag azäs: “Domnulje, čak š sufljeti alji rovj askultä känd lji zapovidim äñ lumje alu tov.”

¹⁸ A Isusu lji zäs: “Štiv, k amvizut p Sotona kum akäzut d čerj ka sklipjala.§ ¹⁹ Vidjec, jo amdat vuavä

* **9:60** Las p morcä s grupje p alor morcä Isusu nu gidjaštje doslovno k morci ägrupaä p morcä. Aja je metafora d älja karje nu pratjaštje p Isusu š ku sufljetu je morc. Poanta je äñ aja k učeníkurje nu kutjazä s dopustjaskä alu nimilja s lji zadržaskä däla pratjala alu Isusuluj.

* **10:1** Äñ njeki grčki rukopisurj skrije k afost šaptjezäč (70) učeníkurj, aiča š äñ 17. stih. † **10:2** Žetva je marje, ali radnič jaštje ucärä Isusu vrja s zäkä jaštje multä lumje karje sprimit s unträ äñ cara alu Dimizov, ali nuje dosta učeníkurj s äñvacä s s ažitje alu lumje.

‡ **10:12** Sodoma Sodoma afost trg karje Dimizov auništít k lumja aluj afost atäta d rovj (vidjec Post 18,16-19,28). § **10:13** trg Tir š trg Sidon afost doj važne trgoš äñ Fenicija karje irja poganj. Sa smjestit la obalä Sredozemne apä sjevernozäpadno däla Galileja akuma äñ južnom Libanonu. * **10:13** Aduča cualje hrapave š šadje äñ pepel s pokazaskä žalostu. Cualjepave irja grubje, njegru matrijalu karje afost fukut d päg alu krapäj ili deväj. Lumja adučä aja cualje hrapave š šidja äñ pepel s puatä s pokazaskä žalostu š očaj. Maj mult fiča aja känd s rura d oprost š käta s lja ažitä Dimizov.

† **10:15** äñklo undje loku d kaznit Äñ grčki original skrije: “Had”. Vjez riječniku. ‡ **10:15** Isusu aprovodit multä vřijemje äñ trgu Kafarnaum š afukut mult čudurj. Daja multä lumje äñ trgula ägindit k značaštje aja k je Dimizov zadovoljit ku je. Medutim, nikad nu sa pokajit d grešala alor š akä avut privilegije š predanost će atäta vorj auzät d Isusu. Umjesto s primjaskä majmarje častu, Dimizov osä lji kaznjaskä p älja karje nu s pokajaštje. § **10:18** Isusu aiča rubjaštje kašä proroku karje vjadje uništjala alu Sotonej. Äñ aluj vlastita službä, a akuma š äñ služba alu učeníkurje aluj, jel vjadje binje znaku k cara alu Dimizov vinje ku snaga š adučec porazu alu Sotonej (vjez 11,20; Iv 12,31; Rim 16,20; Otk 12,7-10; 20,1-3, 10).

tuatä säla š autoritetu p Sotona, dušmanu alu Dimizov, s gazäc šarpj š škorpionurj.* Nimika vuavä nu puatje s vu naudjaskä. ²⁰ Ali nu vu radujic samo daja če p voj sufljeti alji rovj askultä, njego majmult radujicävä daja če Dimizov askris lumilje alji voštri p popis än čerj.”†

²¹ Atunča Sufletu alu Sväntuluj aisponit p Isusu ku radostu š Isusu azäs alu Dimizov: “T slavjesk, Tato, tu karje vladješ t čjerju š ku pämäntu, če skundj istina d cara ata däla lumje karje gidjaštje k je mudri š pametni š če pokazäštj aja alu lumje karje kašä kupi karje vraz s vacä. Da, Tato, cije s sviđjaštje s fač aja aša.”

²² Atunča Isusu azäs: “Tata alu mjov ma dat tot če jel arje. Samo Tata binje kunuaštje činje sänt jo, Bijatu aluj, š samo jo, Bijatu aluj, š älja alu činje jo odlučesk s l otkrijeskä, binje kunuaštje činje je Tata.”

²³ Majklo, känd afost sängur ku aluj učenicurj, š ja azäs: “Närukoš älja karje vjadje aja če vidjec voj.

²⁴ K istina je, mulc prorokurj š carurj avurut s vjadä aja če voj vidjec, ali na vizut; avurut s audä aja če voj audjec, ali na uzät.”

Isusu rubjaštje vorbä d om karje trijaštje än Samarije karje irja plin d milä

(Mt 22,34–40; Mk 12,28–31)

²⁵ Udatä känd Isusu änvca, njeki učitelj alu zakon alu Mojsije sa skulat š atribat p Isusu s l iskušaskä: “Učiteljulje, če mora s fak s primjeskä vječni život ku Dimizov?”

²⁶ A Isusu ja zäs: “Če skrije än zakonu alu Mojsije? Če tu razumješ t če začé?” ²⁷ Omu aodgovorit: “Zakonu začé: ‘Vrja p Domnu Dimizov alu tov ku tuatä inima ata š ku tot sufljetu alu tov š ku tuatä snaga ata š ku tuate mincilje alji tjalje’[✠] š ‘vrja p bližnji alu tov kum vrjaz sängur p tinje.’”[✠]

²⁸ Isusu ja zäs. “Binje odgovorit. Fej aša š primješ t vječni život.”

²⁹ Ali omu avärut s s spalje,[‡] š aša jel trijabä p Isusu: “D činje rubjaštje känd zakonu začé ‘bližnji alu mjov?’”

³⁰ Isusu aodgovorit ku asta vorbä: “Njeki om putuja d Jeruzalem än trg Jerihon š la napadnit pljačkaši š alat tot däpä jel, la butut š apljikat. Š p omula la läsat s zakä skoro mort.

³¹ Trjače p drumula slučajno popa alu židovilor. Känd avuzut p omu karje skoro mort, la zaobidit š apljikat majdäpartje. ³² Isto aša pänglu lokula avinjit atunča š levitu, pomočniku alu hramuluj. Känd la vizut, š jel la zaobidit š apljikat majdäpartje.

³³ Atunča njeki omu d regije Samarija[§] trjače p drumula. Känd avuzut p omula, ja fost žau d jel.

³⁴ Avinit la upruapje d jel, ja spälat rasilje ku ulje š ku vinu* š ja ävilijat ku trijanca. La drikat atunča p magariac aluj š la dus än gostijonä š klo anastavit s s pobrinjaskä d jel. ³⁵ Mänje zuvä jel adat duavä (2) kovanic d arđint[†] alu gazdäj alu gostijonäj, š ja zäs: ‘Brinjaštijte d jel š akä majmult potrošäštj, c plitjesk känd m ätruca.’”

³⁶ A Isusu atribat p učitelju d zakon alu Mojsije: “Če gidješ t? Karje d äštja trj (3) omuluj sapokazät k je bližnji alu omula karje la napadnit pljačkaši?”

³⁷ Azäs učitelju d zakon alu Mojsije: “Äla karje ja pokazät milä.”

Isusu ji azäs: “Binje odgovorit. Fuč š faj kum š jel afukut.”

Isusu vinje la Marta š la Marija än posjetä

³⁸ Pänd Isusu š učenicurlje aluj anastavit s putujaskä kärti Jeruzalem, auntrat än unu sat. Acija neka mumarje, karje sakima Marta. La primit än kasa alu je. ³⁹ Avut sorä karje s kima Marija. Pänd Domnu Isusu ävacä, Marija šidja š punja urajkje. ⁴⁰ A Marta afost mult zabrinutä k mora s priprijaskä tuatä mänkarja, pa ja avinjit s s žaljaskä: “Domnulje, nu c brigä če sorimja ma läsat sängurä s ukrjez tot lukru? Zi auje s m ažuťje!”

* **10:19** šarpi š škorpionurj Isusu vjerojatno usporidjaštje šarpji š škorpionurje ku sufljeti alji rovj kašä älja d karje učenicurlje rubjaštje än 17. stih. Sufletu alji rovje je kašä šarpji š škorpionurje k je opasni š fače stetä alu lumjej. † **10:20** Dimizov askris lumilje alji voštri p popis än čerj Doj trje odlomakurj än Biblija rubjaštje d knjiga än čerj än karje je skris lumilje alu toto narodu alu Dimizov (Ps 69,28; Fil 4,3; Žid 12,23; Otk 3,5; 13,8; 17,8; 20,12, 15; 21,27). Nekad s kjamä aja knjiga d život. P načinula Dimizov potičaštje narodu aluj aša če lja zäs s razumjaskä k je pripadjaštje aluj, a jel nikad nu lji mujtä. ✠ **10:27** ZakPon 6,5 ✠ **10:27** Lev 19,18 ‡ **10:29** avärut s s spalje Än grčki originalu skrije: “avurut s s opravdjaskä”. Än kontekstula, asta izjavä najvjerojatnije značäštje k ästa učitelju d zakonu alu Mojsije avurut dodatno s iskušaskä p Isusu, s pokazaskä kum Isusu zapravo na razumit kum pravilno s tumačäštje zakonu. Alta mogućnost je k avurut s pokazaskä k askultä zakonu alu Dimizov, š akä nu sa ponašät binje kärti tuatä lumje. Än äla slučaj aja puatje s s prevodim kašä “avurut s opravdjaskä postupak aluj”. § **10:33** Židovi š Samarijanci afost marj dušmanj (vjez “Samarijanci” än rječnik). Židovi märza p Samaritance š prepostavlja k je lumja ruavä karje zaslužät s lji kaznjaskä Dimizov. *

† **10:34** ku ulje š ku vinu Je s koristja kašä ljaku än äla pämänt. Ulja alu masline s koristja d smirjalä d bolurj š zaštita d pjalje uskatä (vjez Iz 1,6). Vinu s koristja kašä dezinficijens. † **10:35** kovanic d arđint Än grčki skrije: “denari”. Denar afost banji d arđint alu rimulor. Vridja kašä dnevnica d obični radnike.

⁴¹ Ali Domnu Isusu ja odgovorit: “Draga Marta! Nu trjebje s t brinješt s t uznemirješt če gidješt čije potrebno. ⁴² A una stvar karje je potrebna je s puj urjekje la vorba amja. Marija aja ashvatit, š aja nu osā fije lat dāla ja.”

11

*Isusu āvacā d molitvā
(Mt 6,9-13; 7,7-11)*

¹ Udatā Isusu sa rugat la njeki lok. Kānd azavršāt ku rugala, avinit la jel unu d učenik š azās: “Domnulje, āvacinje p noj s nji rugām kum Ivan karje bitjazā avācat p učenikurlje aluj.”

² Isusu lja zās: “Kānd rugāc, zācec: ‘Tato ān čerj, njeka s s štujaskā lumilje alu tov asvānt. Aduj cara ata p tot pāmāntu. ³ Adā nuavā mānkarje će trjebje tuatā zuva ⁴ š oprostjaštje anuastrā grešala, k š noj oprostim alu ālja karje grješaštje pātruv noj. Nu da s kidjem ān kušnje.’”

⁵ Atunča Isusu azās alu učenikurlje aluj: “Akā plječ ān ponoč la ortaku alu tov š ji zāc: ‘Adām trje mālajurj, ⁶ k ma vinjit ortaku ān gostjamje, a nam s idauv nimik d mākat!’, će osā zākā ortaku? ⁷ Zar nu osā zākā: ‘Nu m uznemirja! Uša je već ān kišā, a kupi ān pat k nu pot akuma s m skol s c dau!’ ⁸ Ali vu zāk: čak š akā omula nu skualā daje će ješt ortak aluj, š nu c dā nimika, osā skualā daja će mult l rođ frzdā rušanje. Š osā zdja atāta kāt cije trjebje.

⁹ Š daja vu zāk: Nu odustanic! Rugāc p Dimizov š osā dobidic! Kātāc š osā gāsac! Bitjec la ušā š osā vu dāškidje! ¹⁰ Činje god ruagā p Dimizov, primjaštje. Činje god katā, gāsaštje. Činje god batje, ušā s ji dāškidje.

¹¹ Voj karje ištjec tatje, će afīca voj kānd bijatu alu vostru katā pjaštje? Dal voj ja da šarpje? Nu! ¹² Ili akā bijatu alu vostru katā dāla voj vov, dal voj ja da škorpijon? Nu! ¹³ Akā voj, karje ištjec rovj, štijec s dāc alu kupi alu voštri bunje darurj, atunča kāt majmult alu vostru Tata ān čerj osā darujaskā p Sufljetu alu Svāntuluj alu ālja karje l ruagā?”

*Isusu puturjaštje p sufljetu alu rov ku sāla alu Dimizovuluj, a nu ku sāla alu Sotonāj
(Mt 12,22-30; Mk 3,22-27)*

¹⁴ Isusu una zuvā apotirit p sufljetu alu rov karje nu ja dat alu omuluj s rubjaskā. Kānd sufljetu alu rov ajišāt, omu arubit š mulc lumje sa mirat. ¹⁵ Ali njeki dāla je azās: “Jel puturjaštje sufljeti alji rovj ku pomoću alu Beelzebul, * karje je vladaru alu toc sufljeti alji rovj.” ¹⁶ A alcā avurut s la puče ān zamkā š akātat s idja njeki znak kašā dokazu k Dimizov la trimjes.

¹⁷ A Isusu aštijut če gindjaštje, pa lja zās: “Akā lumja ān ista carā s burjaštje āntrā je, osā propanjaskā cara alor. Akā familija ān ista kašā s burjaštje āntrā je, osā s raspadnjaskā familija alor. ¹⁸ Zācec k jo ku sāla alu Beelzebul potirjeskā p sufljeti alji rovj. Aja značaštje k atunča š ālja karje je ān cara alu Sotonāj s burjaštje āntri je. Kum atunča cara aluj s rāmāje? ¹⁹ A čije ku učenikurlje alji voštri karje putirjaštje p sufljeti alji rovj? Akā, kašā kum zācec, jo putirjeskā p sufljeti alji rovj ku snaga alu Beelzebul, atunča mora aja s fakā š učenikurlje alji voštri ku snaga alu Beelzebul. Sigurno nu s slažaštje. Učenikurlje alji voštri osā zākā k Beelzebul nu s burjaštje sāngur pātriv jel. ²⁰ Ali pošto jo p sufljeti alji rovj potirjesk ku sāla alu Dimizov, atunča aja pokazaštje k la voj avinit cara alu Dimizov. ²¹ Kānd capān omu karje arje bunā oružije pāzaštje palača aluj, tot će arje je sigurno. ²² Ali kānd l napadnjaštje maj capān d jel, l savladjaštje š ija tuatā oružija ān karje sa uzdit dušmanu aluj. Alat tot će omula avut š apudiljit ku lumja aluj.”

²³ Āla karje nuje ān partja amja, jel je puntru minje; āla karje ku minje nu skupjaštje vojilje, jel lji potirjaštje.”

*Isusu rubjaštje vorbā d om alu karje ja postanit maj rov njego majdatā
(Mt 12,43-45)*

²⁴ Atunča Isusu azās asta vorbā: “Kānd sufljet alu rov jašā d om, lutjaštje p pustinje š katā lok s odmorijaskā. Kānd nu l gāsaštje, azās sāngur aluj: ‘M tork ān om ān karje majdatā atrijit dān karje ajišāt.’ ²⁵ Kānd sators š gāsaštje k je omula kašā kasa karje je čistā š uredna, ali gualā, ²⁶ atunča sa dus s adukā p alcā šaptje (7) sufljeti alji rovj još maj rov d jel, te toc utrā ān om š ān jel stanujaštje. Š na kraju postanjaštje alu omuluj maj rov nego će irja majdatā nego će apljikat sufljetu alu rov.”

Nurukošj ālja karje punje urjajkje la Dimizov

²⁷ Pānd Isusu rubja d aštja stvarurj, njeka mujarje d multā lumje astrigat: “Kum je binje d mujarje karje ta dus š ca dat s suđ p tjeptu alu jel!”

* 11:15 Beelzebul afost lumilje d dimizov pogan karje lumja poganā l štuja d mult. Ān vrjamja alu Isusuluj, Židovi l koristja ka altu lumje d Sotonā. † 11:22 Asta rubjaštje d Isusu karje pobidjaštje p Sotona š p sufljeti alji rovj aluj kašā k je Isusu majcapān om karje ja aja će pripadjaštje alu om capān.

²⁸ Isusu azās: “Još je maj binje d je karje audje vorba alu Dimizov š askultā.”

Isusu je majmarje d caru Salomon š d proroku Jona, ali lumja nu vrja s krjadā
(Mt 12,38–42; Mk 8,12)

²⁹ Majmult š majmult lumje vinja la Isusu. Atunča Isusu lja zās: “Lumja ān asta vřijamje[‡] je rovj. Vrja s fak znak kašā dokazu k Dimizov ma trimjes, ali nu s dubidjaštje ničunu znak osim znaku karje Dimizov adat d mult alu lumjej ān vřijamja alu prorokuluj Jonej[§] kānd Dimizov la spasāt dāla muartje. ³⁰ Baš kašā kum sa dogodit ku Jona afost znaku alu lumjej karje atrijit ān trg Niniva znaku k Dimizov la trimjes, isto aja, aša osā dogudjaskā ku minje, Bijatu alu Omuluj, osā fije znaku alu lumje ān asta vřijamje.*

³¹ La zuvā kānd Dimizov osā sudjaskā alu pāmāntuluj, carica karje d mult avladit p pāmānt alu Jugu[†] osā skualā š osā svjedočaskā pāntriv lumje ān asta vřijamje daje će ja avinit d dāpartje s audā p caru Salomon karje avut mult mudrost, a jakā ku voj je aiča njeko majmarje d Salomon. ³² La zuvā kānd Dimizov osā sudjaskā alu pāmāntuluj, lumja karje atrijit ān trg Niniva osā skualā š osā svjedočaskā pāntriv lumja ān asta vřijamje daja će je sa okrenit dāla rov alor kānd Jona apropovidit, a jakā ku voj je aiča njeko majmarje d Jona!”

Vācala alu Isusuluj je kašā lumina karje dā alu lumjej s vjadā
(Mt 6,22–23)

³³ Isusu azās: “Nimilja na prindje p lampa s uaskundā ili s upuje dusu košarā, već daja s upuje p loku alu je kum toc karje utrā ān sobā s puatā binje s vjadā.[‡] ³⁴ Vojku alu tov je ka lampa d tjelāj. Akā vojku alu tov bun, poc binje s vjez, ali akā vojku alu tov nuje bun, nu poc s vjez nimika.[§] ³⁵ Daja pāzaštje s nu gindještj k poc binje s vjez, već zapravo nu poc nimika s vjez. ³⁶ Daja, akā poc binje s vjez š akā nuje nimika d tinje skuns, tot poc s vjez. Osā fije kašā će ještj ān sobā ku lampa karje c dā s vjez.”

Isusu opominjaštje p farizeji š p učitelji alu zakonu alu Mojsije
(Mt 23,1–36)

³⁷ Kānd Isusu azavršāt vorba aluj, neki farizej la kimat la jel akas s mālānce. Isusu autrat š alat loku la astal. ³⁸ Isusu na spālat mānilje majdatā njego će s mālānce. Farizeju sa mirat daja će je ānvacā k omu trjebje aša s fakā s fije čist la intja alu Dimizov.* ³⁹ Aša Domnu Isusu ja zās: “Voj farizeji ištjec kašā lumja karje spalā paru š gāvanu samo da far, ali nu čistjaštje prljavština dān nontru, k spalāc mānilje, ali inimilje alji vuaštře zaista pljinje d pohlepā š d rov. ⁴⁰ Voj lumje karje na vjec firā ān kap! Dimizov karje astvorit p omu da far je isto aša la stvorit dān nontru. ⁴¹ Nu fic pohlepni, već dāc dāla inimā alu lumje karje narje. Akā ištjec aša, osā fic čist la intja alu Dimizov d nontru š da far.

⁴² Grjev vuavā, farizeji! Voj dāc alu Dimizov zjače (10) posto čak š d začinurj š d biljke alji voštře, ali nu vu ponašāc pravedno nit vrjec p Dimizov. Asta atribut s fičeč, ali s ne zanemaruje alnje stvarurj karje Dimizov azapovidit.

⁴³ Grjev vuavā, farizeji! Vrjec s šidjec p počasne lokurj ān sinagogje š vrjec k p voj lumja pozdravjaštje ku marje poštujašā p ulic. ⁴⁴ Grjev vuavā! Voj ištjec kāša pāmāntu karje narje spomenik karje nu pokazaštje k ānžos s nalazaštje mārāmāntje.[†] Pa lumja umblā p āštja mārāmāntje, ali nu štije, š atunča je nečisti la intja alu Dimizov.”

⁴⁵ Atunča unu učitelj alu zakonu alu Mojsije ja zās: “Učiteljulje, kum aša rubješt š p noj ku aja nji uvridještj!”

[‡] 11:29 Lumja ān asta vřijamje Vjez fusnota ān 7,31. [§] 11:29 znaku...alu prorokuluj Jonej P Jona agicāt marje pjaštje, a tunča Dimizov la skos d burta alu pjaštje marje (vjez Jon 2,1, 11). Isusu d događajula rubja kašā k je slika karje prestavljaštje muartja aluj š uskrisnjala (vjez Mt 12,39–40). * 11:30 Ān original: “Kum Jona afost znaku alu lumjej ān Ninivlja, aša Bijatu alu Omuluj s fije alu āsta naraštaju”.

[†] 11:31 Carica karje avladit p pāmānt alu Jugu Asta afost carica alu Seba (vjez 1 Car 10,1–10) karje na fost židovkā. [‡] 11:33 Lampa š lumina ilustracija karje prestavljaštje p Isusu š vācala aluj. Dimizov otkrijit alu lumjej š životu alu Isusuluj š poruka aluj. Aja će Isusu afukut š āvāca na fost skuns dāla lumje. Atrijit š ānvacā āklo undje putja lumja s l vjadā š s la udā. Nu lji tribja s lji dja još unu znak kašā dokazu k la trimjes Dimizov. [§] 11:34 Ān grčki original skrije: “Daja ako vojku cije zdravān tuatā tjela s fije objasāt ku lumina p vojku, ali ako vojku nuje zdravān tuatā tjela s fije ān tamā.” * 11:38 Isusu na spālat mānilje majdatā njego će s mālānce. Farizeju sa mirat daja će je ānvacā k omu trjebje aša s fakā s fije čist la intja alu Dimizov. Ān grčki originalu skrije: “A farizeju sa začudit kānd avizut prvo nu sa spālat majdatā d.” Asta spālat na fost d higijena s s rišaskā d priljavštinaš d k d kljice, već aja afost vjerski ritual karje farizeji vāca kum s čistja svečano. [†] 11:44 mārāmāntje karje lumja nu lji vjadje Kārti zakonu alu Dimizov, akā omu dotaknjaštje mārāmāntilje, aja l fače ritualno nečisti la intja alu Dimizov (vjez Br 19,16). D razlogula Židovi majbinje obiljižaštje mārāmāntilje kum lumja nu putja s lji dotaknjaskā. Farizeji je kašā āštja mārāmāntilje karje nuje obiljižaštje. Sa usredotočit pa afar, ritualno čistoče, ali zanemaruje s trijaskā binje, pa ān vojki alu Dimizov arja nečisti. Lumja karje slijdja vācala alor š fiča aja će je začā, postanja nečisti la intja alu Dimizov š nu štija aja.

⁴⁶ Isusu ja zäs: “Grjev š vuavä, učitelji alu zakonu alu Mojsije! Voj punjec teretu p lumje karje je grjev š je nu puatje s la dukä, a nič dajštju nu vrjec s l pomaknic s jažutac s adukä äla teretula. ⁴⁷ Grjev vuavä! Voj adrikac spomenikurlje alu prorokurlor, a voj ištjec isti kašä pra tatilje avuasträ karje dämunt lja umurät. ⁴⁸ Aša k umjesto s lji osudic voj tvrdic š slažac ku pra tatilje. Je lja umurät, a voj lji drikac spomenikurlje!† ⁴⁹ Voj ištjec kašä pra tatilje alji voštri. Dimizov än mudrostu aluj unaprijed aštijut k osä fićec istje stvarurj. Jel azäs: ‘Osä trimjet la je p prorokurlje š p apostoli, a je p neki d je osä muarje, a p alcä osä potirjaskä.’ ⁵⁰ Daja Dimizov ku prava aluj osä smatrjaskä k je dävina lumja än asta vrijamje d tuatä muartje alu prorokuruj karje lumja lja umurät d känd je pämäntu. ⁵¹ Dimizov osä lji osudjaskä d muartje alu tot proroku, däla Abel pänlä Zaharija, p karje amärut än Hram äntu svetište š žrtvenik. § Istina je, Dimizov osä lji kaznjaskä p lumja än asta vrijamje! ⁵² Grjev vuavä, učitelji alu zakonu alu Mojsije! Voj ištjec kašä omu karje askuns ključu alu ušäj d cara alu Dimizov.* Sängurj nu uträch än cara alu Dimizov š nu däc nič alu älja karje katä s untrje.”

⁵³ Känd Isusu apljikat dän kašä alu farizeji, učitelji d zakonu alu Mojsije š farizeji apoćinit ku näkižala s navaljaskä p jel š azahtjevit s odgovorjaskä p multä pitanje. ⁵⁴ Je pokuša s la pućje än zamkä än nešto če aputja s zäkä s l puatä s l optužaskä.

12

Isusu zäće alu učenikurlje aluj k mora ku tuatä inima s vrja p Dimizov š samo d jel s ajbje frikä (Mt 10,26–33; 10,19–20; 12,31–32; Mk 3,28–29)

¹ Majmult š majmult lumje anastavit s vije la Isusu. Lja fost atätä k gaza unij pisti alc. Majdatä njego če osä rubjaskä alu lumjej, Isusu arubit alu učenikurlje aluj: “Päzäčävä d farizeji. Ku duavje trje fälć jaštje š utjecaju alor s proširjaštje äntu lumje kašä germa karje s proširjaštje än mälaaj. Päzäčävä s nu fic kašä je ku trje fälć. ² Vinje vrijamja känd tot čije skuns osä fije otkrivit š tot čije tajna osä sa audä pänglu toc.* ³ Da, än zuvaja će god njeko azäs än tamä osä saudä la luminä š tot će njeko ašaptit än sobä kinsä osä razglasäštje p krov† s audä toc!

⁴ Ortaći ajmje, punjec binje urjajkje. Na vjec frikä d lumje. Je puatje s umarä samo tjela, ali däpä aja vuavä nu puatje nimika majrov s fakä! ⁵ Njego osä vu pokazäškä d činje trjebje sa vjec frikä: avjec frikä d Dimizov karje p voj puatje s vu muarje, š atunča p voj s arunče än pakao. Da, d jel avjec frikä!

⁶ Voj štijic k činjc (5) vrabacurj s vindje samo d doj (2) novčićurj. Ali Dimizov nu mujtä p ničunu d je. ⁷ Voj ištjec k aluj vridic majmult nego multje vrabacurj. Dimizov štije čak š kät avjec päp p kap. Daja na vjec frikä!

⁸ Istina je tot äla karje aića p pämänt la intja alu lumje priznaštje k mije pripadjaštje, š d jel jo, Bijatu alu Omuluj, la intja alu anđelilor alu Dimizov osä priznajesk k jel pripadjaštje mije. ⁹ Tot äla karje aića p pämänt la intja alu lumje s odriknještje k mije pripadjaštje, osä m odriknjesk la intja alu anđelilor alu Dimizov k jel pripadjaštje mije. ¹⁰ Ipak tot äla karje rubjaštje pätriv minje, Bijatu alu Omuluj, puatje s oprostjaskä. A alu äla karje uvridijaštje p Sufletu alu Sväntuluj‡ nu s oprostjaštje.

¹¹ Känd p voj je aduće la sud än sinagogä, la intja alu vladaruluj š la vlast, nu brinic će s zäćec vuavä än obranä ¹² daja će p voj Sufletu alu Sväntuluj än äla tren osä ävacä će s zäćec.”

Isusu änvacä k nu trjebje s t uzdžeštj än bugacije

¹³ Njeko d mult lumje azäs: “Učiteljulje, zi alu fratimjov s podiljaskä ku minje imanja karje adobitit će tatimjov nja läsat.”

¹⁴ Isusu ji azäs: “Omulje, činje p minje ma pus s sudjesk š s podiljesk äntu voj?” ¹⁵ Atunča azäs alu toc: “Päzäčävä š nu dopustic alu bilo d karje pohlepä s uträch än inima avuasträ, k život nu s sastajaštje än aja će posjedujaštj.”

‡ **11:48** Učitelji alu zakonu alu Mojsije afukut ävčija grupje k avurut lumja s gindjaskä k častjaštje p prorokurlje. Ali učitelji alu zakonu alu Mojsije nu sa pokorit alu aja če prorokurlje ävčä, če dokazät k nuje majbunj däla pra tatilje alor karje amurät p prorokurlje. § **11:51** Än povijesti alu židovilor majdatä d vrjamja alu Isusulu, Abel afost prvi karje umurät däla argčä alu Dimizov (Post 4,8), a Zaharija, popa amarje, afost zadnji umurät (2 Dnev 24,20). *

* **11:52** Voj ištjec kašä omu karje askuns ključu alu ušäj d cara alu Dimizov Än grčki originalu skrjeje: “Voj aoduzmit ključu d znanje”. Isusu rubjaštje d istina alu Dimizov kašä k je än kašä än karje učitelji alu zakon alu Mojsije odbijaštj s uträch, š nič dopustjaštje alu alculor s ajbje ključu s uträch. Asta značäštje k učitelji nu poznajaštje zaista p Dimizov, š sprječaštje p alcä s l upoznajaskä. *

* **12:2** Dimizov osä otkirjaskä istina d lumje karje je ku duavä trje fälć kašä farizeji. Farizeji apokušät s askundä stvarne motive alor, ali Dimizov una zuvä osä fakä s štije toc d čija je zapravo gindjaštje. † **12:3** P krov kum aputja toc s audä Kasa än Izraelu avut ravne krovurj, pa lumja aputje s surče š stja p krov. Lumja aputut s stja p ravne krovurj š s obavjaskä važne poruke alu alculor än zajednicä karje sa skupit än žos än ulicä. ‡ **12:10** äla karje uvridijaštje p Sufletu alu Sväntuluj Aja rubjaštje d om karje odbijaštje s krajde än istinä d Dimizov š d Isusu karje Sufletu alu Sväntuluj ji otkirjaštje.

¹⁶ Atunča Isusu arubit asta vorbă: “Alu njeki bogataš binje arodit pământu aša k avut marje žetvă.
¹⁷ Bogatašu apomislit: ‘Nu štiv će s fak daja će nam nič u lok atăta d marje s sprimjesk tuată žetvă.’
¹⁸ Atunča azăs: ‘Štiuv! Dubor p skladištilje abătrnje š osă fak majmarje š ân klo osă puj š gruvu š tuată imovina amja.’
¹⁹ Atunča osă zăk sângur mije: ‘Jakă, am ân skladištje zalihе d još multje aj. Akuma m odmurjesk, mălănk, bjav š m veseljesk!’

²⁰ Ali Dimizov ja zăs: ‘Omū karje narje firje ân kap! Još d sară osă c jav sufljetu alu tov. Atunča alu činje s pripadjaskă tot aja će askupit d tinje?’

²¹ Omū karje narje firje ân kap je âla karje skupjaštje bugacija p pământ a nuje bugat ân vojki alu Dimizov.”

Nu brinicăvă

(Mt 6,25–34)

²² Atunča Isusu azăs alu učenikurj aluj: “Daja vu zăk: Nu brinicăvă š na vjec frikă kum s preživic, će s mănăc, nič kum s pokrijic tjala avuastră, će s brkăc! ²³ K životu maj važniji d mănkarje, š tjela d cualje.

²⁴ Ujtačăvă la gavranurj! Nit sijaštje, nit adună, nit arje skladištje nit kolibă. A Dimizov ipak s pobrinjaštite d je. A voj vridic majmult alu Dimizov d pujurj! ²⁵ Puatje njeko d voj aša će s brinjaštje s produžaskă životu čak š unu sat? ²⁶ Pošto nu putjec s fićec nič aša mikă stvar, dăće vu brinic d bilo čaja?

²⁷ Ujtačăvă la frorj ân polje kum krjaštje! Nu s mučaštje aša s fakă cualje. A ipak nič caru Salomon karje afost maj bugat š maj capăn caru ân Israel na fost ânbrkat aša mândru kašă unu d je d frorji.

²⁸ Atunča akă Dimizov aša âbrakă frorji karje krjaštje ân polje karje jaštje astăz, a več minje s arunkă ân fok, zar s nuvrja još majmult s pobrinjaskă d voj? Voj lumjo karje aša d pucăn kridjec!

²⁹ Nu kătăc će osă mănăc š će osă bjec š nu vu uznemiric d aja. ³⁰ K Tata alu vostru ân čerj štije k tot asta vuavă trjebje. Nu fic kašă lumja alu pământusta karje samo aja kată. ³¹ Njego prvo kătăc cara alu Dimizov š Dimizov osă vu dja aja će tribjec.

³² Navja frikă, amikă stada, § k Tata alu vostru ân čerj vrja s vu dja blago alu cara aluj. ³³ Vinjdjec aja će avjec š banj dăc alu lumje karje narje nimik! Akă aja fićec, osă avjec pravo blago p čerj karje nikad nu s fije purdută. Aja je kašă k avjec saku ku banji karje nikad nu s ajbje rupă ân ja. P čerj nuje lupovj karje vuavă afura stvarurlje š nuje găgj karje amănka cualjilje vuaštrje. ³⁴ Inima avuastră uvijek osă fije ân klo undje je blaga avuastră.”

Isusu ânvacă p učenikurlje k trjebje s fije spremic d dolazaku aluj la kraju alu pământuluj

(Mt 24,45–51)

³⁵ Isusu azăs: “Uvjek fic spremic, kašă argatu karje abrkat ân radne cualje aluj š alu činje je lumina prinsă tuată nuaptja. ³⁶ Da, fic kašă argatu karje štjaptă p gospodaru aluj karje apljikat ân svatovj š kănd gospodaru ažundje a kašă š batje la ušă, odma diškidje ušă. ³⁷ Blago alu âlja argac karje je spremic š aštjaptă povrataku alu gospodaruluj k jel osă lji nagrادیjaskă. Istina je zăk vuavă, gospodaru osă bračje cualji alu argatuluj, osă lji zăče s šagă la astal š sângur osă lji poslužaskă. ³⁸ Blago alu âlja argac karje je spremic š aštjaptă povrataku alu gospodaruluj, čak š akă jel vinje ân ponoč ili majklo.

³⁹ Ân asta putjec s fic sigurni: Akă gazda alu kasăj štija kănd vinje lupovu, na dopustja alu lopovuluj s provaljask ân kasa aluj. ⁴⁰ Fic š voj stalno priprimic daja će jo, Bijatu alu Omuluj osă viuv kănd voj numă ocekujic.”

⁴¹ Petar atribat: “Domnulje, arubit tu asta vorbaja nuavă alu učenikolor ili alu toc?”

⁴² Domnu Isusu ja zăs: “P činje gidjec k gospodaru osă puje s upravljaskă ku alte argac ân kasa aluj š s lji nahranjaskă ân bună vrjamje? Aja je argatu karje gospodaru smatrrjaštje k je vjeran š mudar, zar nuje? ⁴³ Blago alu argatula p karje gospodaru, kănd s turcă a kas, s găsăskă k vjerno š mudro upravljit ku alte argac, k gospodaru osă nagrادیjaskă p jell! ⁴⁴ Da, istina je k postavljaštje p argatu s upravljaskă ku tuată imanja aluj. ⁴⁵ Ali će osă fije akă argatula gindjaštje: ‘Gospodaru sa zadržăt p drum š nu s tuarčje d mult’, š počinjaskă s bată p argacă š p argatilje, mult mălănkă š bja š s bătă? ⁴⁶ Atunča gospodaru alu argatula osă vije ân zuvă ân karje jel nu l ocekujă š ân vrjamje karje jel nu štije. Gospodaru osă l taje p komadurj š s l trimjatje ân klo undje mora s pljače toc karje nu krjadje.

⁴⁷ Argatula karje aštijut će ačirut gospodaru, ali nu sa priprimit d dolazaku aluj š na fukut aja će gospodaru azăs, osă fije luvit ku multje udaracurj. ⁴⁸ A argatula, karje na štijut aja će gospodaru avurut a afukut nješto d čaja azaslužăt bătaje osă fije luvit ku pucăn udaracurj. Dăla tot âla alu činje Dimizov mult adat, Dimizov dăla jel osă kată mult. Dăla tot âla alu činje Dimizov mult apovjerit, Dimizov dăla jel osă čarje mult.”

§ 12:32 amikă stada Stado je grupa d voj ili d krapje d karje pastiru s brinjaštje. Kašă će pastiru s brinjaštje d vuajilje aluj, Dimizov s brinjaštje d âlja karje s uzđjaštje ân jel.

*Isusu ävacaä k familija osä fije podjeljitä d jel
(Mt 10,34–36)*

⁴⁹ Atunča Isusu azäs: “Avinit s aduk sudu alu Dimizov p pämant, kašä foku.* Mult vrjauv s fije već aprisä. ⁵⁰ Mora s trjek vřijamja d marje patjalä š nimika nu m spričaštje pänd god nu završa asta vřijamje d patjalä! ⁵¹ Voj gindic k am vinjit s aduk miru p pämant? Nipošto! Njeje, istina je am vinjit s aduk podjelä änthru lumje. ⁵² Pänd akuma, akä äñ una kasä jaštje činč (5) lumje, osä podiljaskä unu putruv altu. Doj osä fije ku minje, a trje osä fije putruv minje. ⁵³ Članurlje alu familije osä podiljaskä unji putruv alc. Tata osä fije putruv bijat š bijatu osä fije putruv tatä, mama pätriv fatä š fata putruv mamä, suakra putruv norä š nora putruv suakrä.”

*Isusu äñvacaä p narodu k trjebje s kunaskä znakurlje alu vřijamje
(Mt 16,2–3; 5,25–26)*

⁵⁴ Atunča Isusu arubit alu mulc lumje: “Känd opazac k d zapad däla more s nakupjaštje njeđri oblakurj, odma začec: ‘Osä fije nevrjeme’, š jaštje. ⁵⁵ A känd suflä väntu däla jug voj začec: ‘S fije zápuk!’ š jaštje zápuk. ⁵⁶ Lumjo ku trje licjel! Putjec s ujtac pänglu voj če s dogodjaštje p pämant š p čerj š s protumačic znakurlje karje äñ klo s vjadje. Däče atunča nu putjec s protumačic događajurlje karje promatric aštja zuvje känd sänt jo ku voj?†

⁵⁷ Š däče nu putjec s prepoznajic čije binje d fukut? ⁵⁸ Pänd ku omu karje pätriv tinje plječ la sud, pukušaštje još p drum s t dogovorješt ku jel. Akä aja nu fač, jel osä va prisiljaskä s stäc la intja alu sudaculuj, sudacu osä t sudjaskä š t predajaštje la izvršitelj, a jel osä ta runče äñ kisuarje. ⁵⁹ Istina je nusu ješ d klo pänd god nu isplatja tot dugu alu tov, päñla zadnja kovanicä.”‡

13

Isusu äñvacaä k toc mora s okrinjaskä däla grešalä

¹ Äñ vřijamjaja avinit la Isusu njeki karje ja rubit k Pilat, karje je rimski upravitelj, naredit p njeki lumje d regija Galileja s lji muarä pänd prinisa žrtvä äñ Hram la Jeruzalem. ² A Isusu lja zäs: “Dal gindic k lumja d regije Galileje äša afost umurac daja če afost grešni majmuilt d toc alcä lumje äñ regije Galileje? ³ Nipošto! Istina je, akä nu vu okrinic däla grešalä, š voj isto osä propanic! ⁴ Š će gindic d äštja optsprjače (18) p karje sa duburät kula äñ Siloam äñ Jeruzalem š lja murät? Dal gindic k afost grešni majmuilt d toc alcä lumja äñ Jeruzalem? ⁵ Nipošto! Istina je, akä nu vu okrinic däla grešalä, š voj isto osä propanic!”

Isusu rubjaštje vorbä d ljemnu färzdä plod

⁶ Atunča Isusu lji rubjaštje asta vorbä: “Njeki om avut smokvä karje asadit äñ vinograd aluj. Vinja äñ tot anu s vjadje dal arodit, ali na gäsät p ja ničuna smokvä. ⁷ Azäs atunča alu vinogradaruluj: ‘Jakä več trj aj viuv s vjed dal pustujaštje rodu p smokvasta, ali nu l gäsäsk. Tajoj. Däče s iscrpjaskä pämantu?’

⁸ A vinogradaru azäs: ‘Gospodarulje, las još u an. Osä surp š osä puj pängl ja gnoju. ⁹ Akä aja fiča la anu, možda osä rudjaskä smokva. Akä nu, atunča osä utaj d tinje.’”

Isusu ljikujaštje p mujarje äñ sämbätä, svantä zuvä alu židovilor

¹⁰ Isusu una sämbätä ävaca äñ sinagogä. ¹¹ Jaka fost äñ klo una mujarje äñ karje afost optsprjače (18) aj sufljetu alu rov karje ufiča bulnavä. Afost grbavä š nikako na putut s s ispravljaskä. ¹² Känd Isusu avuzuto p ja, akimato la jel š ja zäs: “Mujarje, osloboditä ješt d bualästa!” ¹³ Atunča apus mänilje aluj p ja. Mujarja däturdatä sa ispravit š počinit s slavjaskä p Dimizov.

¹⁴ Omu karje vudjaštje sinagoga sa nikäžät. Agindit k Isusu prekršaštje zakonu alu Mojsije daja če ljikujic äñ sämbätä. Š azäs alu naroduluj: “Šasä (6) zälje äñ duminikä zakonu alu nostru dopustjaštje s ukrizäm. Äñ zuviljalja vinjic s ljikujic, a nu sämbätä!”*

¹⁵ Domnu Isusu ja zäs: “Voj lumjo karje avjec trje licjel! Š voj ukrizac sämbätä. Däzljigac äñ sämbätä tot äla d voj volu ili p magaracu š l skutjec d štalä la apä s bja, dal nu? ¹⁶ Asta mujarje karje je sämänca alu Abraham karje Sotona acänäto ljigatä optsprjače (18) d aj. Dal stvarno gindic k na atribut s fije däzljigatä äñ sämbätä däla sponä alu asta bualä ku karje irja ljigatä?” ¹⁷ P vorbilje alu Isusuluj, sa posramit toc dušmani aluj, a toc alcä sa radujit d čudurj karje afukut Isusu.

* 12:49 fokuFoku äñ Biblije obično je metafora d sud ili d čistjalä (vjez Lk 3,9, 16–17; 9,54; 17,29). Äñ amiždoj slučajurj rubjaštje d odvaljalä d aja čije rov däla binje. Murtja alu Isusuluj p kruče apobidit säla alu Sotonäj ruavä š osigurit konačni sudu alu toc dušmani alu Dimizov. Čak š akuma aja če Isusu afukut uzrukujäštje odvajalä änthru älja karje p Isusu pratjaštje š p älj karje je dušmanji aluj. † 12:56 Afost dosta pametni s prepoznajaskä znakurlje k vinje pluaje ili kald. Ali aodbit s prepoznajaskä k alu Isusuluj čuda š znakurlje k je jel äla karje Dimizov atrimjes s spasaskä pämantu. ‡ 12:59 Isusu azäs asta vorbä vjerovatno kašä uspedbä s upozorjaskä p lumja k trjebje s s pomirjaskä ku Dimizov majdatä njego če vinje vřijamja s lji sudjaskä jel. * 13:14 Vjez fusnota äñ 6,7.

Cara alu Dimizov kašã sãmãnca mikã karje krjaštje š germa karje s širjaštje

(Mt 13,31–33; Mk 4,30–32)

¹⁸ Isusu azãš: “Kum izglijdjaštje cara alu Dimizov? Ku ćaja s ju usporidjesk? ¹⁹ Cara alu Dimizov je kašã sãmãnca mikã alu gorušice[†] karje omu posaditãn baštavja aluj. Aja krjaštje marje kašã ljemnu š puji vinje s gnizdjaštjeãn kraći aluj.”

²⁰ Jar atribat: “Ku ćaja s ju usporidjesk cara alu Dimizov? ²¹ Aja je kašã germa karje mujarja alato š amišãtoãn marje kolićinaš[‡] d pjelm pãnd tot zolu nu sa drikã.”

Isusu ãnvacã k je grjev s untrjeãn cara alu Dimizov

(Mt 7,13–14, 22–23; 8,11–12)

²² Isusu putujaãn Jeruzalem. Pãnd trićja p trgurj š p saturj š p drum ãnvacã, ²³ njeko la tribat: “Domnulje, dal Dimizov samo osã spasaskã pucãnlumje dala sud?”

Isusu azãš: ²⁴ “Cara alu Dimizov je kašã kasa karje arje ušã strmãntã. Trudicãvã s utrãc p ja. Istina je, mult lumje s vrja s untrã, ali nu s puatã. ²⁵ Kãnd toc ažuns š gospodaru sa skulat š ankis uša, nu osã kutizãc s utrãc. Atunća osã stãc a far š osã bãtjec la ušã. Osã zãcec: ‘Domnulje, diškidije nuavã!’ A jel osã zãkã: ‘Nu štiv ćinje ištjec š dudje vinjic.’

²⁶ Atunća s rubic: ‘Noj ku tinje amãkat š abut, š tu njivãcãj p trgurj alu nostru!’

²⁷ A jel vuavã osã zãkã: ‘Nu štiv ćinje ištjec š dudje vinjic. Fudic dala minje, toc voj lumjo karje fićec rov!’

²⁸ ãnklo osã plãndec š osã škracijec d dincãn tugã kãnd vidjec p Abraham, p Izak š p Jakov š p toc prorokurle la gozbããn cara alu Dimizov, k voj sãngurj afost potiric. ²⁹ Š osã vije lumja d tuatje pãrc alu pãmãntuluj, čak š ãlja karje nuje Židovj, š osã mãlãnće la gozbããn cara alu Dimizov. ³⁰ Jakã njeki karje akuma s smatrujaštje k je majmić osã fije atunća majmarje, a njeki karje akuma s smatrujaštje k je majmarje osã fije atunća majmić.”

Isusu plãnde p Jeruzalem

(Mt 23,37–39)

³¹ ãn vrijamaja, kãnd Isusu azavršãt ku vorba, avinjãt la jel neki farizeji š azãš alu Isusuluj: “Fuđ dala aića daja će Herodš[§] vrja s t muarje!”

³² A Isusu lja zãs: “Fudic š zãcec alu aja lukavãj lisicãj: ‘Jaka, jo osã potirjesk p sufljeti alji rov š ljikujeskã astãz š mãnje š aldã trje zãlje osã dovršãsk lukru alu mjoj.’ ³³ Da, astãz, mãnje š dãpã mãnje mora s nastavjesk p drum k dal nuje ajaãn Jeruzalem undje umuarã p tot proroku? Kum apuťja s mor bilo undje altu?”

³⁴ O Jeruzaleme, o Jeruzaleme, tu karje umorj p prorokurle š umorj ku buluvanji p ãlja karje Dimizov atrimjes la tinje! Kãt vor avurut s skupjesk p lumja ata kum kloca sakupljaštje p puji š punje dusu ja, ali tu nu ma dat! ³⁵ Dimizov osã napustjaskã p tinje.* Istina je, nu maj m vjez višẽ tot pãnd nu vinje vrijamja pãnã god nu zãcec: ‘Blagoslovitãla p karje Domnu atrimjes!’”[✧]

14

Isusu ljikujaštjeãn sãmbãtã, svãntã zuvã alu židovilor

¹ ãn una sãmbãtã Isusu avinjãtãn kasa la unu vođe alu farizejulor s mãlãnće. Toc karje afostãn kašã s ujta s vjadã će Isusu osã fakã. ² Jakã, la intja alu Isusuluj irja neki om karje avut apããn jel. ³ Isusu atribat p farizeji š p ućitelji d zakon alu Mojsije: “Dopustjaštje zakonu s ljikujaskããn sãmbãtã ili nu?”* ⁴ Je atikut. Š Isusu apus mãna p omu karje bulnav, la ljikujit š ja zãs: “Poc s pljeć.” ⁵ A alor azãš: “Akã bijatu alu vostru ili volu kadjeãn pucãn ãn sãmbãtã, dal nu l skutjec? Sigurno odma osã l skutjec, š akã je sãmbãtã!” ⁶ Je na vut p aja će s zãkã.

Isusu ãnvacã k trjebje š s ponizãštje š s dja alu ãlja karje nu puatje s ãtuarkã

⁷ Pãnd Isusu afost aćija, avizut k gostjamja d je avurut s kuljadje maj bunj lokurj la domaćin. Daja Isusu lja spus asta vorbã: ⁸ “Kãnd njeko t kjamã la nutã, nu la maj bun lok la gozbã. Će akã je kimat njeko maj vaźniji d tinje? ⁹ ãla karje ta kimat p tinje š p jel osã vije s c zãkã: ‘Skual š las loku alu omusta!’ Atunća mora s t skolj š s pljeć la zadnji lok š osã fi sramotit.

[†] 13:19 sãmãnca a mikã alu gorušice Kãnd Židovi avurut s opisaskã nješto jako mik, obićeno koristja asta poslovićã karje rubjaštje k je aja kašã sãmãnca alu gorušicã. Obićeno akrišťjaãn marje grm pisti unu metar, ili ponekad čak š pisti trje mitjarje. [‡] 13:21 marje kolićinaš ãn grćki original skrije: “trj mjerje” (otprilike duavãzãc š ćinć [25] kilje). [§] 13:31 Herod Vjez fusnotaãn 3,1. ^{*} 13:35 p tinje ãn originalu p grćki skrije: “kasa avuãstrã”. Aja rubjaštje d trg Jeruzalem, a moźda posebno d Hrama, karje Rimljani p amiźdoj auništit šaptjezãc (70). aj majdatã d Krist.

[✧] 13:35 Ps 118,26 ^{*} 14:3 Vjez fusnotaãn 6,7.

¹⁰ Känd t njeko kjamä nu la maj bun lok la gozbä, njego ja zadnji lok. Atunča känd äla karje ta kimat t vidja, osä vije s c zäkä cije: 'Ortakulje, vinä š šaz la maj bun lok.' Aša osä primještj čast la tuatä lumja karje je la gozbä. ¹¹ Činje p jel sängur adrikä, osä fije ponizät, a äla karje sängur p jel ponizaštje osä fije adrikat."

¹² Atunča Isusu azäs alu farizeju p karje la kimat: "Känd kjem p gostjamja la ručak ili la vičerä, nu kima samo p ortači alji tej, p fracä, p familija nič komšiji alji bugac, k š je p tinje osä kjamä š aša c tuarče zajamu. ¹³ Njego känd fač gozbä kjamä š p lumja karje je särač, invalidj, p älja karje nu puatje s umblje š p lumja vuarbä ¹⁴ karje nu puatje s t kjamje la gozbä s c tuarkä zajamu. Atunča osä fij zaista blagoslovit, k Dimizov osä c tuarkä zajamu, la zuvä karje vinje s uskrisnjaskä toc pravedni lumje däla morc."

Isusu vurbjaštje d gozbä än cara alu Dimizov

(Mt 22,1-14)

¹⁵ Känd unu däla alcä gostjamje karje afost la astal ku Isusu auzät kum Isusu asta arubit, jel azäs: "Blago alu tot äla karje osä mälančj la gozbä än cara alu Dimizov!"

¹⁶ Isusu ja zäs: "Njeki om afukut marje gozbä š akimat p mulc lumje. ¹⁷ Känd vičera afost sprimitä, atrimjes p argatu aluj s zäkä alu gostjamje p karje akimat: 'Tot je gata. Vinjic!' ¹⁸ Ali tot äla apočinit s zäkä k nu puatje s vije. Unu azäs alu argatuluj: 'Akuprat njeka njivä š mora s pljek jar s m ujt. Märog d tinje, oprostjaštjem.' ¹⁹ Altu azäs alu argatuluj: 'Akuprat činjic (5) parurj d volurj š pljek s vjed kum orjaštje. Märog d tinje, oprostjaštjem.' ²⁰ Aldä trje azäs alu argatuluj: 'Akuma ma surat, š d aja nu pot s viuv.'

²¹ Argatu sa tors š arubit alu aluj gospodaru aja će ja zäs je. Gospodaru p aja sa nikäžät š azäs alu argatuluj: 'Fuđ odma p larđj š p uskje ulic än tot trgu š duj aiča p särači š p invalidj, p lumja vuarbä, š p älja karje nu puatje s umblje.' ²² Känd aša afukut, argatu azäs: 'Gospodaru, afukut aja će zapovidit tu š jaštje još lok.' ²³ Azäs gospodaru alu argatu aluj: 'Fuđ afar d trg š katä p drumurj š p stazje š natirjaštije s fije s m napunjaskä kasa. ²⁴ Istina je ničunu d älja prvi p karje akimat nu s mälanč nimika d gozba amja!'"

Isusu upozorjaštje k nu s fije ušurje s fije učeniku aluj

(Mt 10,37-38; 5,13; Mk 9,50)

²⁵ Pänd Isusu anastavit drumu aluj än Jeruzalem, la pratait jako multä lumje. Isusu sa okrenit š azäs alor: ²⁶ "Akä njeko vrja s m pratjaskä, nu puatje s fije učeniku alu mjov akä vrja bilo p činje maj mult njego p minje. Än uspredbä ku ljubavu aluj kárti minje, jel mora s mrzaskä p tatusov, p mumusa, p mujarja, p kupi, p fracä, p surorilje, čak š životu aluj. ²⁷ Činje nu ja aluj krstu š nu pljakä däpä minje, nu puatje s fije učeniku alu mjov.†

²⁸ Akä njeko däla voj vrja s sagradještj kulä, nu s šaz prvo š s procinještj kät kuštjaštje s vjadä arje dästul banj s u završaskä? ²⁹ Inäče možda osä c nistanjaskä banj däpä aja će završäštj samo temelju, a atunča toc karje aja vjadje s s räädä d tinje. ³⁰ Osä zäkä: 'Ästa om apočinit s gradjaskä, a na putut s ju završaskä!'

³¹ Isto aša, dal vrja bilo karje car s krinjaskä än rat ku altu car, akä na gindit dal puatje s pobidjaskä? Dal prvo nu s sastajaskä ku savjetnici aluj š s rubjaskä ku jel dal s puatä ku aluj zjače mij (10.000) d vojnič s savladjaskä p äla karje p jel vinje ku duaväzäč mij (20.000) d vojnič? ³² A akä shvatjaštje k nu s puatä s pobidjaskä p altu car, osä trimjatä p poslanikurlje la dušmanu aluj pänd je još maj däpartje. Osä ätrjabje p altu car će vrja däla jel s puatä s fije miru änträ je.

³³ Isto aša, gindic d cjenä s m pratic. Nihilja däla voj nu puatje s fije učeniku alu mjov, akä nu lasä tot će arje. ³⁴ Älja karje je uistinu učenikurlje alji mjeji je kašä sarja. Sarja je bunä, ali akä apurdut okusu, će osä fač jar s fije bunä. ³⁵ Sarja karje apurdut okusu aluj s izbacaštje. Aja nuje bun d pämänt, a nuje korist čak š d hrpä d đubre. Toc činje arje urjekj s audä, trjebje s puje urjajkje š s razumjaskä!"

15

Isusu vurbjaštje vorbä d vuaje karje sa purdut

(Mt 18,12-14)

¹ Zuviljaštja mulc poreznikurj š alcä grešnikurj vinje la Isusu kum apunja urjajkje la väcala aluj. ² Daja farizeji š učitelji d zakonu alu Mojsije prigovorja: "Isusu s družäštje ku grešnikurlje! Čak š mälančä ku jel!"

³ Isusu d aja arubit asta vorbä: ⁴ "Akä njeko däla voj arje usutä (100) d voj š pjardje una d je, će osä fakä? Dal nu lasä nuaväzäč š nuavä (99) p pijanä š s pljače s u katje š p aja una karje aprduto pänd nu ugäšaštje? ⁵ Sigurno! Š känd ugäšaštje, upunje p umirje tot vesel ⁶ š aduč a kas. Atunča kjamä p ortači

† 14:27 Vjez fusnota än 9,23.

š p komšiji š lji začē: ‘Veselicävā ku minje! Agäsāt p vuaja karje sa purdut!’ ⁷ Istina je k p čerj isto s fije maj mult radost d unu grešnik karje s okrinjaštje dala grešalā nego d nuavāzāč š nuavā (99) lumje karje je pravedni š več sa okrenit la Dimizov.”

Isusu vurbjaštje vorbā d banj karje sa purdut

⁸ Atunča Isusu azās: “Takoder, akā njeka mujarje arje zjače (10) kovanic d arđint* š una pjardje, če osā fakā? Dal nu aprindja lampa, s mātārā kasa š s ukatje binje? ⁹ Sigurno! Š känd ju gāsaštje, kjamā p ortakinjilje š p komšinicilje š začē: ‘Veselicävā ku minje! Agäsāt banji karje apurdut!’ ¹⁰ Istina je, isto aša, Dimizov š anđelurlje aluj s radujaštje d unu grešnik karje s okrinjaštje la Dimizov.”

Isusu vurbjaštje vorbā d bijat karje sa purdut

¹¹ Atunča Isusu aurbit asta vorbā: “Afost unu om karje avut doj fičorj. ¹² Fičoru alu tånār azās alu tatusov: ‘Tato, vrjau talu alu mjov d imanja ata akuma majdatā če osā morj.’ Aša tata apodiljit imanja, a alu maj tånār fičor adat talu aluj.

¹³ Känd atrikut duavā trje zälje fičoru alu tånār avindut tot, apljikat d kasā, š apljikat dāpartje ān alta državā š klo atrijāt frzdā minc š rasipja tuatje banji p jel. ¹⁴ Känd anistanit tuatje banji aluj, ān pāmāntula karje irja afost marje fuamje š na vut če s mālāncje. ¹⁵ Aša apljikat š sa zaposlit la unu om karje afost stanovniku alu pāmāntula p karje atrimjes ān pjanā s pāzaskā porči.† ¹⁶ Jel afost atāta flmānd k avurut čak s mālāncje mānkaja ku karje s ranjaštje porči, ali nimilja nu ja dat.

¹⁷ Känd fičoru alu tånār napokon ashvatiť če afukut, agindit: Toc radniči karje ukrjazā d tatimjov arje mānkarje majmult negro čije dosta d makat, a jo aiča mor d fuamje! ¹⁸ Māduk da aiča, pljek la tatimjov š osā ji zāk: ‘Tato, apogršāt putruv Dimizov š putruv tinje. ¹⁹ Nu sāt više vrjedan s mikjem bijatu alu tov. Mārog d tinje, primjaštīmā s ukrjez la tinje ka radniku alu tov.’

²⁰ Apljikat d lokula š sa dus la tatusov. Känd još irja d partje, tatusov la vuzut sa žalostit, adat fuga la jel, la zagrlit š la surutat. ²¹ Azās bijatu: ‘Tato, apogršāt putruv Dimizov š putruv tinje! Nu sāt više vrjedan s mikjem bijatu alu tov.’

²² Ali tata azās alu argacā aluj: ‘Majdatā dučec aljina,‡ aja karje majmāndrā, š l brkāčālej! Punjec aluj injelu p mānā š sandaljilje p pičuarj! ²³ Š dučec majbun mjel. Tājecālāj s priredim gozbā š s nji veselim. ²⁴ Daja če āsta bijat alu mjov irja mort, a akuma je viuv! Irja pārđut, a akuma je gāsāt!’ Š āciput s s veselijaskā.

²⁵ D vrjamaja fičoru maj bātrn aukrizat ān polje. Känd sa tors d polje š avinjit aupruapje la kasā, auzāt k notru kāntā š žuakā. ²⁶ Akimat la jel p unu d argat s trjabbje če s dogudjaštje aja. ²⁷ Argatu ja zās: ‘C sators fratutov. Tatutov adat s tijem majbun mjel s proslavjaskā če nuavā sa tors bijatu viuv š zdravān.’

²⁸ Ali maj bātārñ fičor sa nikāžāt š audbit s utrat ān kasā. Aša tatusov ajšāt afar s s ruade mult d jel s utrā ān kasā. ²⁹ A fičoru ja zās: ‘Jakā, jo atāta aj c služāsk š nikad na odbit s fak aja če maj zās, ali mije nikad nu madat čak š krpa d gozba amikā ku ortāči alji mje. ³⁰ Ali känd sa tors āsta bijatu alu tov karje ku prostitutkilje arasipit imanja ata, a tu adat s taje majbun mjel š apriridit gozba d jel!’

³¹ Tatusov ja zās: ‘Fičoru alu mjov, tu ješt stalno ku minje. Tot če am pripadjaštje cije. ³² Ali trjebje s proslavim š s nji radujim daja če āsta fratutov irja mort, a akuma je viuv! Irja pārđut, a akuma je gāsāt!’ ”

16

Isusu vurbjaštje vorbā d upravitelju karje je nepošten

¹ Isusu aurbit alu učenikolor asta vorbā: “Afost unu om karje irja bugat š avut om karje upravlja ku bugucija aluj. Una zuvā njeko azās alu bogatašuluj kum upravitelju rasipjaštje imanja aluj. ² Bogatašu akimat la jel p omula karje upravljaštje ku imanju aluj š ja zās: ‘Kum aputut aja s mi fač? Nu poc više s upravljējt ku bugacija amaj. Priprijmaštje papirulje ān karje osā skrij tuatā imanja amja š činje če dugujaštje.’

³ Upravitelju p aja agindit ān jel: ‘Gospodaru m opustjaštje. Akuma kum osā priživjeskā? Nu sāt capān binje s surp, a m rāšunje s prusāsk.’ ⁴ Atunča ja vinjit ideja d nešto če aputja s fakā odma kum aputja s osigurjaskā k lumja p jel ān zuvilje čije la intja aluj s l primjaskā ān kasā š s brinjaskā d jel.

⁵ Atunča akimat unu kāti unu p dužnikurlje alu gospodaruluj. P prvi atribat: ‘Kāt ješt dātorj alu gospodaru alu mjov?’ ⁶ Dužniku ja azās: ‘Usutā (100) d bātojurd d ulje.’ Upravitelju ja zās: ‘Jakā računū

* 15:8 Ān original: “zjače (10) drahmi”. Drahma irja kovanica d arđint karje vridja una dnevnica. † 15:15 D židovj porči irja nečisti pa na putut s mālāncje karnja d pork (vjez ZakPon 14,8). Židovi na putut s zamisljaskā maj marje rušānje s ranjaskā p porči. ‡ 15:22 aljina Āsta afost lungā ogrtaču karje s duča pisti altje cualje ān važne dogadajurd.

karje askris känd obečit k plitještj usutä (100). Majdatä! Šáz š skrije još unu račun. Prominještje iznosu karje duguještj p činzáč (50).*

⁷ Atunča upravitelju p altu atribat: 'Kät ješt tu datorj?' Dužniku ja zäs: 'Usutä (100) d košarje d gruv.' Upravitelju ju zäs: 'Jakä računu karje askris känd obečit k plitještj usutä (100). Majdatä! Šáz š skrije još unu račun. Prominještje iznosu karje duguještj p optžáč (80)'.[†] ⁸ Känd gospodaru auzät aja čije nepošten upravitelju afukut, la pohvalit čē afost atäta d snalažljiv.

Istina je k lumja d äšta pämänt maj mult snalažljiviji pänd s priprimjaštje d budučnost alor än äšta pämänt, njego lumja karje trijaštje än lumin pänd s priprimjaštje d budučnost alor p pämänt karje vinje.[‡] ⁹ Aša punjec binje urjajkje: Koristic bugacija alu pämäntusta s ažitáč alu alculor š stiknic ortačj än čerj. Atunča känd murja š las bugacija alu pämäntusta, osä vu primjaskä p voj än vječna kasä. ¹⁰ Činje god je vjeran än mič stvarurj, osä fije vjeran š än majmarj stvarurj, a činje god je nepošten än mič stvarurj, osä fije nepošten š än majmarj stvarurj. ¹¹ Akä dakle nu ištjec vjerni än bugacija alu pämäntusta, činje osä vu povirjaskä prava bugacije p čerj? ¹² Š akä vuavä nu puatje s povirjaskä aja čē pripadjaštje alu njeko altuluj, činje osä vu dja aja čē vuavä osä pripadjaštje? ¹³ Ničunu argat nu puatje s služaskä p doj gospodarurj. Ili p unu s mrzaskä, a p altu s l vrja ili alu unu s fije vrjeran, a p altu s l prezirjaskä. Nu putjec s služáč voj š alu Dimizov š alu bugacije."

¹⁴ Farizeji karje avurut banji, la tot apus urjejkje š sa lliga d Isusu. ¹⁵ Atunča Isusu lja zäs: "Voj la intja alu lumjej fičec k ištjec pravedni, ali Dimizov poznajaštje injimilje alji vuaštje. Aja čē lumja smatjaštje k je bun, aja Dimizov smatjaštje k nu vridjaštje nimika.

Zakonu š cara alu Dimizov

(Mt 11,12-13; 5,18, 31-32)

¹⁶ Pända vrijeme känd avinjit Ivan karje bitjazä, Dimizov arätat planu aluj pisti Zakonu alu Mojsije š knjigilje karje prorokurlje askris. Da tunča noj rubim Bunä verbä d cara alu Dimizov š nagovorim tuatä lumje s untrje än jel. ¹⁷ Tot čije skris än Zakon osä s ispunjaskä. Maj ušurje osä nistanjaskä pämäntu š čerju njego s nu s ispunjaskä š majmikä slovä d Zakon. ¹⁸ Na primjer: činje god s rastajaštje d mujarje š s suarä dāpä alta fače preljub, š činje god s suarä dāpä mujarje karje irja rastavitä fače preljub."

Isusu vurbjaštje verbä d bogataš š d sārak

¹⁹ Isusu aurbit asta verbä: "Afost unu bogataš karje s äbrka än skumpje cualje, š tuatä zuva amānkat majbunä mänkarje. ²⁰ A pänglu uša aluj azukut sāraku plin d čirurj karje s kima Lazar. ²¹ Lazar afost atäta flmänd k avurut s mälāncje čak š puškäji karje kädja dāpä astal alu bogatašuluj. Još majrov, vinja känji š lindja čirurlje aluj. ²² Una zuvä amurit sāraku š anđeli la dus pänlä lok d čast pänglu Abraham. § Majklo amurit š bogatašu š la grupat. ²³ Š bogatašu apljikat äklo undje loku d kaznit.* Pänd s muča, sa ujtät än sus, š avuzut d dāpartje p Lazar ku Abraham.

²⁴ Bogatašu astrigat: 'Tato Abrahame, smilujaštje mitje š trimjatje p Lazar s umučaskä vrhu alu dāštiluj än apä š s vije aiča s m ricāškä ljimba daja čē mult patjeskä än fokusta!'

²⁵ A Abraham ja zäs: 'Bijatu alu mjov, sitjaštite k tu adubitit bunje stvarurj pänd atrijit p pämänt, a Lazar rov. Akuma jel aiča utješät, a tu t mučeštj. ²⁶ Osim d aja, ätrā noj jaštje marje provalije. Älja karje avrja da aiča s trjakä la voj nu puatje s fakä aja, a nič d partja vuasträ karje avrja s vije la noj nu puatje s trjakä aiča.'

²⁷⁻²⁸ Bogatašu ja zäs p aja: 'Tato Abrahame, am činjč (5) frac. Märog d tinje, trimjatäläj atunča p Lazar än kasa alu tatimjov s lji opominjaskä s nu vije je än lokusta undje tripim marje mukä.'

²⁹ Ali azäs Abraham alu bogatašuluj: 'Nu vrjauv. Fracä tej arje p zakonu alu Mojsije š knjigilje karje prorokurlje dāmult askris s lji opominjaskä. Trjebje alor s krjadä š s okrinjaskä dāla rov!'

³⁰ A bogatašu ja zäs: 'Nu vrja, tato Abraham! Ali akä lji vinja njeko dāla morc, osä okrinjaštje dāla rov.'

* **16:6** Usutä (100) d bātojurj...činzáč (50) Asta je oko 3.000 d litjarje š oko 1.500 d litjarje. † **16:7** Usutä (100) d košarje...optžáč (80) Asta je oko 20.000 d kilje š oko 16.000 d kilje. ‡ **16:8** Istina je k lumja d äšta pämänt maj mult snalažljiviji pänd s priprimjaštje d budučnost alor än äšta pämänt, njego lumja karje trijaštje än lumin pänd s priprimjaštje d budučnost alor p pämänt karje vinje. Prevedi fusnotu U grčkom originalu piše: "jer su sinovi ovoga vijeka mudriji prema svojemu naraštaju nego li sinovi svijetlosti." "Sinovi ovog vijekova" govori o nevjernicima. Često su mudriji od vjernika ("sinovi svjetla") jer paze na sebe među svojim narodom. Vjernici trebaju naučiti od njih da se trebaju adekvatno pripremiti za svoj budučnost na nebu. Mogu to učiniti ako mudro koriste resurse koje imaju u svom životu na zemlji. § **16:22** Än grčki original: "P tjeptu alu Abraham". Grčka ljimbä koristjaštje izrazusta karje značāstje k Lazar sa naslonaštje p tjeptu alu Abraham. Aja pokazaštje k Lazar afost bliski än zajedništvu ku Abraham, ku sāmānca amarje alu tot narodu alu Dimizov š la lok la marje čast. Lumja karje auzät asta verbä vjerovatno arazumit k je Lazar pänglu Abraham la marje gozbä p čerj, känd tot narodu osä slavjaskä vinjala alu cara alu Dimizov (vjez 13,28-29).

* **16:23** äklo undje loku d kaznit Än grčki original skrije: "Had". Vjez riječniku.

³¹ Ali Abraham azās alu bogatašuluj: ‘Akā nu krjadje alu Mojsije š la prorokurj, nu osā s uvirjaskā čak š akā njeko s skuālā dāla morc.’”

17

Isusu ānvacā p učenikurlje aluj s nu navadjaskā p alcā s grješaskā š s oprostjaskā alu alcutor karje grješaštje putrivje

(Mt 18,6-7; 15; 21-22; Mk 9,42)

¹ Atunča Isusu azās alu učenikurlje aluj: “Lumja sigurno osā fakā stvaruj d karje p alcā navadjaštje p grešalā. Ali grjev alu toc karje natirjaštje p njeko altu p grešalā. ² Alu omula arfi majbinje njeko s la runče ān apā ku marje buluvnan* pāglā gāt, njego s navadjaskā p grešalā p una dāla majmik om. ³ Pa pāžacāvā če fičec. Š akā još unu dāla učeniku alu mjov, grješaštje, zi k aja će afukut k nuje binje š ji oprustjaštj akā s okrinja dāla grešalā aluj. ⁴ Čak š akā d šaptje (7) voj p zuvā pogrišaštje putriv tinje š šaptje (7) voj s tuarče š priznajaštje aja će afukut k nuj binje, jartāj!”

Isusu ānvacā p učenikurlje aluj d snagā alu vjerej š k je trjebje s ji služaskā ponizno

⁵ Atunča apostoli azās alu Domnuluj Isusuluj: “Ažutānje s kridjem majmult!”

⁶ A Domnu Isusu lja zās: “Akā avjec vjerā atāta pucān kašā sāmānca alu goruščicā, aputja s zāčec alu dudusta: ‘Skuatitje ku korijenu d pāmānt š posadjaštje ān apā’, š apunja urjajke la voj.

⁷ Zāčem k njeko dāla voj arje argat karje orjaštje ili s brinjaštje d voj. Kānd argatu s tuarče d polje, dali gospodaru izića: ‘Vinā akuma, šāz š mālānkā?’ Nuvrja! ⁸ Umjesto aja, osā zākā gospodaru aša: ‘Priredjaštjem vičera! Dāzbrakitje š poslužajtjem p minje ku mānkarja š ku bjarja! A kānd jo završa, poc tu s mālānč š s bjaj.’ ⁹ Dugujaštje alu argatuluj s ji zahvaljaskā dāja će afukut aja će irja aluj zapovjedīt? Nu! ¹⁰ Aša š voj, kānd fičec aja tot če vuavā Dimizov azapovidit, zāčec: ‘Noj ištjem samo argac š nu zaslužām pohvalje k samo obavim dužnost alu nostru.’”

Isusu ljikujaštje p zjače (10) lumje karje arje bualā p pjalje

¹¹ Pānd Isusu još uvijek apljikat kārti Jeruzalem š putuja pānglu granicā alu regija Samarije š regija Galileja, ¹² avinjit pānla njeki sat. Pānd autrat ān sat, la vizut zjače (10) lumje karje avja gubā, zarazna bualā p pjalje. † Je astat majdāpartje ¹³ š apočinjit s stridje d tot glasu: “Isusulje, gospodarulje, smilujaštje p noj!”

¹⁴ Kānd Isusu lja vizut, lja zās: “Fudic š pukazācāvā la popje s puatje je s vu pregledjaskā!” ‡ Pānd apljikat kārti popje, sa ljekujit d gubā.

¹⁵ Kānd unu d je avizut k je ljekujit, sators s slavjaskā p Dimizov p tot glasu. ¹⁶ Akuzut la intja alu Isusuluj ku fālci kārti pāmānt š ji zahvalit. Afost omula d Samarije. §

¹⁷ P aja Isusu azās alu ālja karje afost ku jel: “Zar Dimizov na aljikuji p zjače (10) lumje? Undje āla alanc nuavā (9)? ¹⁸ Kako puatje s fije k āsta karje nuje Židov jedini karje sa tors mije š zahvalit alu Dimizov?” ¹⁹ A alu omuluj atunča Isusu azās: “Skual š fuđ. Tu ta ljekujit daja če akruzit.”

Isusu zāče alu učenikurlje aluj k cara alu Dimizov osā vije kānd je nu očekuja

(Mt 24,23-51)

²⁰ Ān una zuvā farizeji atribat p Isusu: “Kānd vinje cara alu Dimizov?”

Isusu lja odgovorit: “Omū nu puatje s predvidjaskā kānd vinja cara ān znakurj karje promatraštje. ²¹ Lumja nu s puatā s zākā: ‘Jakālāj aića jel’, ili: ‘Jatālāj ānklo jel’! Jakā cara alu Dimizov akuma āntru voj.”

²² Atunča alu učenikurlje aluj azās: “Vinje vrijamja kānd s fic žaljnič s vidjec zuva kānd jo, Bijatu alu Omuluj, s m pojavjeskā,* ali nu s putjec. ²³ A lumj s vu zākā: ‘Jatālāj āklo je’, š: ‘Jakālāj aića jel’, ali nu dāc fuga dāpā jel s m kātāc. ²⁴ K kum š munja vjadje toc kānd s pojavjaštje aša s fije ān zuvaja kānd jo, Bijatu alu Omuluj, s m pojavjesk. ²⁵ Ali majdatā trjebje mult s tripjesk š lumja ān asta vrijamje trjebje s m odbacskā.”

²⁶ Š isto aša, kum afost ān zuvilje kānd Noa afost viuv š aša osā fije ān zuvilje majdatā kānd jo, Bijatu alu Omuluj, osā m pojavjesk: ²⁷ Kašā uvijek nastavja s mālānčē š s bja, s s āsuarje š s miritje, tot pānla

* **17:2** marje buluvnan Ān grčki originalu skrije: “Mlinski buluvan” karje afost d sus dāla doj marje ravne buluvan karje mācinja gruvu ān pjelm. Buluvanu d sus afost obično okrugli ku rupā ān sridinā ān karje s turna gruvu. † **17:12** gubā, zarazna bualā p pjalje Vjez fusnota ān 4,27. ‡ **17:14** Zapovjedu alu Isusuluj afost kašā obečala k osā s iscjeljaskā, a aja će askultat, apokazāt k akruzit alu Isusuluj. Popilje lja prigljidja s potvidjaskā k je više narje gubā, pa lja zapovidit s fakā aja će zakonu alu Mojsije ačurit (Lev 14,1-32; Lk 5,12-14).

§ **17:16** Samarije Židovi mrza p lumja d Samarije. D maj mult informacije, vjez “Samarija” ān riječnik. * **17:22** s vidjec zuva kānd jo, Bijatu alu Omuluj, s m pojavjeskā Ān grčki skrije: “s vidjec š una zuvā p Bijatu alu Omuluj”.

zuvã kãnd Noa auntratãn marje brod.† A atunã avinit potopu š p toc lja uniřtit karje na fostãn marje brod.

28 Š isto aša kum afostãn zuvilje kãnd Lot afost viuv:‡ lumjaãn asta regija kařã uvijek nastavja s mãlãnãe š s bja, s kruprje š s vindã, s obradjaskã pãmãntu š s gradjaskã. 29 Aliãn zuvaja kãnd Lot ajšãt d trg Sodomaãn karje atrijit, atunã d çjer foku ku buluvanji karje ardje akuzut ka pluaja p je š p toc lja umurãt tuatã lumjaãn aja regija. 30 Isto aša d turdatã osã fije šãn zuvã kãnd osã m pojavjesk jo, Bijatu alu Omuluj. 31 Çinje godãn zuvaja p krovu alu kasã§ s stvarulje alor jeãn notru, nu s s djaãn zosãn kasã p stvarurj aluj! Çinje god s gãsařtjeãn pijanã, s nu s tuarkããn drãt s s ja stvarulje aluj! 32 Sãticãvã ãe sa dogodit kãnd mujarja alu Lot sa ujtatãn drãtãn Sodoma š apoginjit!† * † 33 Çinje god pokuša s pãzaskã životu aluj, osã l pjargã, a çinje god spreman s lasã životu aluj, osã l pãzaskã. 34 Istina je,ãn nuaptja kãnd osã m pojavjesk, doj lumje karje s skulkããn isti pat, p unu osã ja, a altu osã l lasã. 35 Dãla duavã mujerj karje zajednoãn mlin miljařtje, p una osã ja, a p alta osã l lasã.

36-37 ‡ Uãenikurlje aluj l trjabã: “Domnulje, undje asta osã fije?”

Isusu lji zããe: “Undje zããe lumja muartã,ãn klo s sakupjařtje leřinari.”§*†

18

Vorba d udovicã karje irja upornaãn molitvã

1 Isusu rubja alu uãenikurlje aluj asta vorbã s ljiãnvacã kum trjebje uvijek s s ruagã š nikad s nu odustanjaskã: 2 “Irjaãn njeji trg unu sudac. Niã kã irja aluj frikã d Dimizov niã ka marit d lumje. 3 Aãn trgula irja š njeka udovicã karje stalno vinja la jel š s ruga d jel: ‘Adãm pravdã dãla mjov duřmanu!’ 4 Sudacu d mult na marit d aja, ali napokon agindit: ‘Š akã numi frikã d Dimizov š nu marjesk d lumje, 5 osã dauv pravdã alu asta udovicã daja ãe m stalno smitjařtje, s nu vije stalno s m dosadjaskã!’”

6 Zããe Domnu Isusu: “Ařta sudac irja nepravedan, ali obratic pařnja p aja ãe jel ipak aodloãit! 7 Zar nu s dja Dimizov pravdã alu aluj lumja karje aodabrit karje zuva š nuaptja plãnde la jel? Zar Dimizov osã odgodjaskã s lja řutã? 8 Istina je,ãn pripã Dimizov osã lji dja pravdã. Ali kãnd jo, Bijatu alu Omuluj, s m tork p pãmãnt, dal osã gãsařk p lumje karje aša krjadjeãn Dimizov?”

Vorba d farizej š d poreznik

9 Isusu rubja asta vorbã alu lumjej karje s uzdjaãn je k je pravedni, š gãndja k je majbunj d alcã: 10 “Doj lumje avinjitãn Hram s s ruadje. Unu afost farizej karje lumja l pořtuja, a altu om irja poreznik karje lumja l mrãza. 11 Farizeju astat š sa rugat d jel: ‘Dimizovolje, fala cije ãe nu sãnt kařã alcã lumje: lopovj, ařtja karje nuje pravedni kãrti lumje, preljubnikurj ili kařã poreznikusta. 12 Dadavorjãn duminikã pustjeskã š d tot ãe stiknjesk zdauc cije unu tal.*”

13 A porezniku astat maj d partje š nu sa osudit s s ujtjeãn ãerj. Jel tuguja š s bãtjaãn tjept š rubja: ‘Dimizovolje, smilujařtje mije karje sãnt om rov!’ 14 Istina je, Dimizov afost zadovoljan ku rogala alu poreznikuluj š d atunã Dimizov la smatrit k je bun om. Ali p farizeju, Dimizov la smatrit k nuje bun om. K Çinje p jel sãngur adrikã, Dimizov osã l ponizaskã, a çinje p jel sãngur ponizařtje, Dimizov osã l adrikã.”

Isusu blagoslovjařtje p kupi

(Mt 19,13–15; Mk 10,13–16)

15 Je duãa alu Isusuluj š maj miã kupi s puje mãna p je š sa rugat s lji blagoslovjaskã Dimizov. Kãnd uãenikurlje aja opazãt, je lja zabranit s adukã kupi. 16 Ali Isusu avrut s vije š zããe: “Lãsaã kupi s vije la minje š nu lji puturic k cara alu Dimizovoluj pripadjařtje alu ãlja karje kařã kupiřtja! 17 Zaista v zãk, Akã njeko vrja s primjaskã cara alu Dimizovoluj jel mora s postanjaskã kařã kupilu. Inaãe nikad osã nu untrjeãn jel!”†

Grjev alu bogatařuluj s utrjeãn cara alu Dimizovoluj

(Mt 19,16–30; Mk 10,17–31)

† 17:27 Post 7,6–24 ‡ 17:28 Post 19,1–29 § 17:31 Lumjaãn dobaja ãesto s odmurja š s druza p krov karje je ravan, a posebno nuaptja kãnd irja maj riãalã * 17:32 Ja saujtatãn drãt kãrti Sodomař Dimizov akaznito una ku lumja d Sodoma. † 17:32 Post 19,16

‡ 17:36–37 Njeka grãka knjigã arje ařta odlomak kařããn 36 stih “Doj inř osã fijeãn polje, p unu osã ja, a p altu osã l lasã.” § 17:36–37 leřinari je marj puj karje mãlãnãkã karnja d řivutinj karje amurit. Puatje s vjadã kum kruzařtje p ãerj undje god jařtje muartje řivutinje.

* 17:36–37 Kãnd lumja vjadje p leřinari kum s s skupjařtje, řtije kãn klo tjela muartã. Isto aša, kãnd s dogudja a aja stvarurj, toc osã řtije k avinjit kraju. † 17:36–37 Job 39,30 * 18:12 unu tal ãn grãkãi originalu skrje: “desetina” (vjez Lev 27,30–32). † 18:17 Dimizov katã dãla lumje s prihvatjaskã vlastu aluj p je ku pouzdjala š ku ponizala. Ku altje vorbje: “Çinje god vrja s utrjeãn cara alu Dimizovoluj mora s l primjaskã ku pouzdjala š ku ponizala kařã kupilu.”

¹⁸ Njeki poglavar äntrijabä p Isusu: “Učiteljulje alu bun, će trjebje s fakä s primjeskä vječni život ku Dimizov?”

¹⁹ L äntrijabä Isusu: “Däče m kjem k šänt bun?[‡] Bun je samo Dimizov. ²⁰ Zakonu alu Mojsije šti: ‘Nu fiča preljub’, ‘Nu umura’, ‘Nu fura’, ‘Nu optužuja ku minčunurlje’, š ‘Poštujaštje p tatutov š p mumuta!’”[§]

²¹ Omu azäs: “poštujeskä tuatje aštja zapovjedi alu Mojsije još känd irjam tänr.”

²² Isusu zäče alu omuluj: “Još nješto c faljaštje. Fuđ š vindje tot će aj, a banji diljaštje alu lumje karje särac š osä aj blago p čjer. A atunča vinä š pratjaštämä!” ²³ Äla om irja mult bogat š mult sa žalostit känd auzät aja će ja zäs Isusu.

²⁴ Känd Isusu la väzut kät je žalostit, jel azäs: “Kum je grjev alu bogatašälör s unträ äñ cara alu Dimizov! ²⁵ Maj ušurje arfi alu deväj s s provučaskä p rupä alu akuluj nego alu bogatašuluj s unträ äñ cara alu Dimizov!”

²⁶ Älja karje aja auzät atribat: “Pa činj atunča puatje s spasaskä?”^{*}

²⁷ Isusu lja zäs: “Aja će lumje nu puatje s fakä, Dimizov puatje.”

²⁸ Petar zäče: “Jakä, noj tot alu nostru aläsät š t pratim.”

²⁹ A Isusu lja zäs: “Istina je, tot äla karje aläsät kasa aluj, ili p mujarja, ili p fracä, ili p roditelji, ili p kupi d cara alu Dimizov ³⁰ već akuma p äšta pämänt osä primjaskä majmult njego će aläsät, a p äla pämänt karje vinje osä primjaskä vječni život.”

Isusu jar rubjaštje d muartja aluj š d uskrisnjälä

(Mt 20,17–19; Mk 10,32–34)

³¹ Isusu asträns p duäväsprjače (12) apostolurj š lja zäs: “Jakä unträñ äñ trg Jeruzalem. Äñ klo osä s ispunjaskä tot će prorokurlje askris äñ Sveta pismä d minje, d Bijatu alu Omuluj. ³² Osä m predajaskä alu lumjej karje narje frikä d Dimizov,[†] osä sprdujaskä d minje, osä m zlostavljaskä š osä škupje p minje. ³³ Š je osä m batä ku biču š osä m umuarä, ali d trje žälje jo osä m skualä dälä morc.”

³⁴ Ali učenikurlje na štijut däčaja Isusu rubjaštje. Na aputut s razumaskä k aštja stvarurj osä ispunjaskä vorbilje alu prorokuluj. Daja je na putut s shvatjaskä će Isusu alor azäs.

Isusu äntuarče vidu alu omuluj karje nu vidja

(Mt 20,29–34; Mk 10,46–52)

³⁵ Känd Isusu avinjit la uprapje d trg Jerihon, pänglä drum šadje neki om karje nu vidja š prusa. ³⁶ Känd vorbu auzät p mulc lumje karje vinja kärti jel, äñtriba činje aja. ³⁷ Je ja zäs: “Jakä vinje Isusu d Nazaret.” ³⁸ Jel p aja astrigat: “Isusulje, Bijatu alu David,[‡] smilujaštiti je mije!” ³⁹ Lumja karje afost la intje ja zäs s takä, ali jel samo još maj tarje strigä: “Bijatu alu David, smilujaštiti je mije!”

⁴⁰ Känd Isusu auzät, astat š zapovidit alu lumjej s dukä omu la jel. Känd vorbu avinit maj uprapje, Isusu la tribat: ⁴¹ “Če vrjaj s fak d tinje?” Omu karje je vob ja zäs: “Vrjav s m torč vidu, Domnulje!”

⁴² A Isusu ja zäs: “Vjez! Tu ta ljekujit daja će akruzit.”

⁴³ Omu karje nu vidja däturdatä avuzut š apljikat p drum däpä Isusu š slavja p Dimizov. Š tot narodu karje avuzut aja zahvaljit alu Dimizovuluj.

19

Isusu š Zakej

¹ Isusu auntrat äñ Jerihon. Päñd jel atrikut p trgula, ² afost äñ klo unu om karje sa kimat Zakej. Jel irja glavni porezniku äñ aja regija d Rim š mult bogat om. ³ Apokušät s vjadä p Isusu činje je jel, ali afost mik š nu putja s l vjadä pisti multä lumje ⁴ Jel daja adat fuga la intje s s urjče p smokvä pänglä karje tribja Isusu s trjače s puatä p ja s l vjadä.

⁵ Känd Isusu ažuns päñla smokvä, sa ujtat äñ sus š ja zäs aluj: “Zakeju, majdatä dätje äñ žos! Astäz mora s viu la tinje äñ gostjamje.”

[‡] **18:19** bun Isusu postavjaštje pitanje s vjadä dali omu arje bun razumjevanje kIsusu je Dimizov. Š ako omu p Isusu prihvatjaštje k je Dimizov, jel atunča prihvatjaštje pozivu alu Isusuluj š vindä tot će arje š s l pratjaskä. [§] **18:20** Izl 20,12–16; ZakPon 5,16–20 ^{*} **18:26** Äñ vrijamjaja mulc Židovj gändja akä je omu bugat, aja značaštje k je Dimizov zadovoljan ku jel d aja čije äla om posebno bun. Pa känd äštja lumje auzät p Isusu kum zäče k je alu om bugat nemoguče s utrje äñ cara alu Dimizov, agändit k aja značaštje k nimilja nu puatje s s nadjaskä s utrje äñ vara alu Dimizov. [†] **18:32** alu lumjej karje narje frikä d DimizovÄñ grčki skrije: “Lumja karje nuje Židovj”. Ponekad asta s koristaštje d lumja rovä karje na vut frikä d Dimizov. Aiča Isusu rubja d Rimljanulör [‡] **18:38** Isusu irja Bijatu alu David. David afost maj preči caru äñ Izrael. Äñ vrijamjaja lumja korštja “Bijatu alu David” känd rubja d Mesija.

⁶ Zakej majdată sa dat ăn ăos ș la primit p Isusu ăn gostjamje, tot bukurat. ⁷ Ali tuată lumja karje avizut aja ančiput s čakaljaskă: “Nu trjebje s pljače ăn gostjamje la omu rov!”*

⁸ A majklo Zakej saskulat ș zăče alu Domnuluj alu Isusuluj: “Jakă pola d imanja amja dau alu lumjej karje je sarakă, a p tot ăla p karje la šalat s ji tork d patru vorj kăta am alat dăla jel.”

⁹ Isusu azăs p aja: “Astăz ăn kasasta avinit spasijala† k ș omusta je prava sămănca alu Abraham!‡ ¹⁰ Jo, Bijatu alu Omuluj, am avinit s kat ș s spasăsk p lumja karje je părdută.”§

Caru ș argacă aluj

(Mt 25,14–30)

¹¹ Pănd lumje apus urjajkje la Isusu, daja če irja la upruapje d Jeruzalem ș je agădit k s cara alu Dimizov akuma s pojavjaštje, * Isusu lja spus asta vorbă: ¹² “Neki om dăn familije bună sa sprimit s putujaskă p dăpartje pămănt. Jel atribut s pljače ăn klo s dubidjaskă vlastu dăla caru marje. Atunča s ăntuarče ăn pămăntu aluj s puată s vladjaskă ka caru.† ¹³ Majdată nego če apljikat akimat p zjače (10) argac da aluj, adat alu tot ăsută (100) kovanic d arđint‡ ș lja zăs: ‘Trgujic pănă god jo nu vinja.’ ¹⁴ Ali lumja d pămăntula aluj l mărza ș atrimjes la caru alu marje p poslanikurlje s zăkă: ‘Nu vrjem jel s carujaskă p noj.’

¹⁵ Ali jel adubidit vlastu s fije car. Š kănd sa tors a kasă, zapovidit s kjamje p argacă alu karje jel adat banji. Avurut s štije kăt tot ăla zaradit d jel. ¹⁶ Prvi argat avinit ș zăče: ‘Gospodarulje am koristit banjišta karje maj dat ș afukut zaradă d zjače vorj majmult.’ ¹⁷ Zăče caru: ‘Bun lukru! Bun ješt argat. Daja će afost vjeran ăn majmikă, c dau s vladješt p zjače (10) trgurj.’

¹⁸ Altu argat avinit ș zăče: ‘Gospodarulje, am koristit banjišta karje maj dat ș afukut zaradă d još činč (5) vorj majmult.’ ¹⁹ Š p aja caru zăče: ‘Tu osă vladjaštje p činč (5) trgurj.’

²⁰ Ali aldă trjej argat avinit frzdă zaradă ș ji zăče: ‘Gospodarulje, jakăc arđintu. Lam cănut skuns ăn maramică. ²¹ Ma fost frikă d tinje daja će ješt strog om. Jaj tuată zaradă dăla ăla če alcă uložăt d tinje ș cěj tuată bugacija dăla je karje ukrizat d tinje.¶

²² Caru ja zăs: ‘Argatulje alu rov! C sudjesk p aja će azăs tu. Tu zăc k sânt strog. Tu zăc jo jav tuată zarada dăla ăla če alcă auložăt d minje ș jo cäv tuată bugacija dăla je karje ukrizat d minje! * ²³ Dăče atunča na pus banji alji mje p bankă?† Aša barem adobidja kamatje.’ ²⁴ Atunča caru zăče alu lumje karje afost aiča upruapje: ‘Lăcěj dăla jel ăsută (100) kovanic d arđint ș dăcěj alu ăla karje zaradit zjače (10) vorj maj mult!’

²⁵ Je azăs: ‘Ali, gospodarulje, jel arje mij (1.000) kovanic d arđint!’

²⁶ Caru azăs, ‘Istina je tot ăla karje koristjaštje binilje aja če adobidit, osă dobidjaskă još majmult, a toc karje nu koristjaštje binilje aja če adobidit, osă s s ja ș aja če arje. ²⁷ Ali ălja dușmani alji mjej, karje na vrut s lji fju caru, dučecălje aiča ș lji umurăc la intja amja.’”

Isusu untră ăn Jeruzalem ka caru

(Mt 21,1–11; Mk 11,1–11; Iv 12,12–19)

²⁸ Pošto Isusu lja zăs aja, nastavit s pljače la intja alor kătră Jeruzalem. ²⁹ Kănd avinit la upruapje d saturj Betfaga ș Betanija maj upruapje p djal Maslina, atrimjes la intje p doj učenikurj. ³⁰ Lja zăs: “Fuđic

* **19:7** ăn ăsta pămănt poreznikurlje irja Židovj karje ukriza d vlada alu rimuluj. Njeki poreznikurj alat maj mult porez njego če atribut, a viška d porez cănja d je. D aja lumja lji mrza ș lji smatrja k je izdajice d vjera ș d narod alor. † **19:9** ăn kasasta avinit spasjala Ku altej vorbje: “Dimizov aspasăt p lumja karje trijaštje ăn kasasta” ‡ **19:9** omusta je prava sămănca alu Abraham Zakej irja Židov ș daja irja potomaku alu Abraham. Ali Isusu aiča avurut s zăkă k Zakej irja bun Židov kašă Abraham. Abraham irja predak amarje alu Židovilor, karje afost konuskut p vjera aluj ăn Dimizov ș daja če trija kum azăs Dimizov. § **19:10** lumja karje je părdută Asta značaštje lumja karje nu kridja ăn Dimizov ș na vrut s puje urjajkje alu vorbilje aluj. Aša lumje majmult lji opisujaštje kašă ălja karje odlutit ș više nu je p bun drum. Tot ăla karje narje odnos ku Dimizov ku vjerej ăn Isusu Kristu prđut je (Iv 14,6). * **19:11** cara alu Dimizov akuma s pojavjaštje Židovi kridja k Mesija una zuvă osă vije ș s fakă cara alu Dimizov p pămăntusta kum jel aputja s vladjaskă p pămăntusta d trg Jeruzalem. Multă lumje agăndit k Isusu kašă Mesija akuma pljakă ăn Jeruzalem s fakă upravo aja. † **19:12** ăn vrijamaja afost doj trje Židovj d različită familije karje je bogată karje pljika ăn Rim s kată pravo s vladjaskă narodu aluj ăn pămăntu aluj. Caru alu Rimuluj lja dat pravo, ali arămas vjerni ș snaga alor afost ograničite. Daja situacija karje Isusu opisjaštje ăn asta vorbă binje irja konuskută alu Židovilor. ‡ **19:13** ăsută (100) kovanic d arđint ăn original: “mina” (ș ăn aštja stihurj: 16, 18, 20, 24, 25). Una mină ăn vrijamaja afost isto če omu aputut s zaradjaskă akă ukrjază ăsută d zălje. § **19:21** Jaj tuată zarada dăla ăla če alcă auložăt d tinje ș cěj tuată bugacija dăla je karje ukrizat d tinje. ăn grčka original skrije: “Jaj aja če naj ulužăt ș pokupješt ajaj če na sadit.” Asta je poslovică karje opisjaštje p omu karje irja lakum ș nu diljaštje dobit aluj d ulaganja ș d lukru aluj ku ălja karje ukrjază d je. ăn vorbasta ăsta argat ja fost frikă d naćinula p karje s uija p car. Vjerovatno ġindja k akă pjardje banji, mora sântuarăc banji alu caruluja, a akă zaradjaštje maj mult banj, caru osă l zadržaskă d jel. Dakle, na fukut nimika. * **19:22** T bugacăšt ku lukru alu altuluj ș zaradještj kănd d aja na ukrizat. ăn grčka original skrije: “Jauv aja če nam ulužăt ș pokupjesj aja če na sadit.” † **19:23** bankă ăn grčki original rubjaštje d om karje alu alculor posudjaštje banj. ăn aja dobă na vut bankje, ali lumjaja ukriza kašă bankilje.

än satula la intja avuasträ.[‡] Š čim utrác, osä vidjec p magaracu alu tänär karje je ljigat karje nimilja nu la jahit.[§] Dizljigáčäläj š dućecäläj aića. ³¹ Akä äñtrijabä njeko p voj: ‘Dáce dizljigáč p magaracu alu tänär?’ Zácec samo: ‘Trjebje alu Domnuluj.’”

³² Je apljikat š agäsät toto kum lja zäs Isusu. ³³ Känd je dizljigat, lumja alu činje magaracu lja tribat: ‘Dáce dizljigáč p magaracu alu tänär?’”

³⁴ Je lja zäs: “Alu Domnuluj trjabje.” ³⁵ Je adus p magaracu alu tänär la Isusu š prebacät pisti jel ogrtači alor š apus p Isusu p magarac s šagä.

³⁶ Pänd Isusu pljika mulc lumje raširit alor ogrtačurlje p drum la intja alu Isusuluj s ji pokazaskä častu. ³⁷ Känd Isusu sa preblžät undje drumu s slubadje dăpă djal Maslina, učeníkurj š mulcă lumje karje kridja än Isusu ančiput p tot glasu s s radujaskä š s slavjaskä p Dimizov d tuatä čuda karje avizut če Isusu majdatä afukut. ³⁸ Je rubja:

“Blagoslovit p caru

p karje Domnu atrimjes!

Hvaljic p Dimizov karje dă miru!

Slava alu Dimizov karje vladjaštje p čerj!”^{*†}

³⁹ Ali neki farizeji karje irja än klo azäs: “Učiteljulje, zapovidjaštje alu učeníkurlje alji tej s takä!”

⁴⁰ Isusu záce: “Akä je osä takä, istina je, š buluvanji p tot glasu osä s radujaskä!”

Isusu plände p Jeruzalem

⁴¹ Känd Isusu avinit la upruapje la Jeruzalem š avuzut trgu, pländja dăpă lumjaja än trgula ⁴² š azäs: “Känd barem samo s štijec će vuavä osä adukä miru![‡] Ali akuma je vuavä skuns. ⁴³ K vinje vrijamja känd dušmani alji voštri s gradjaskä kulje pänglu zidu alu trguluj s vu napadjaskä d tuatje pärcă, vuastja alor osä vu okuljaskä š nu putjec s fuđic. ⁴⁴ Nu s lasä än trgu alu vostru nič unu buluvan p loku aluj. Je osä uništjaskä tot trgu alu vostru š tot čije än jel voj daja će na prepoznajit asta vrijamje känd Dimizov p voj avinjit s vu spasaskä.”[§]

Isusu putirjaštje p lumja karje vindje än Hram

(Mt 21,12–17; Mk 11,15–19; Iv 2,13–22)

⁴⁵ Känd auntrat än dvorišta alu Hramuluj, Isusu ančiput dän jel s putirjaskä p tuatä lumja karje än klo vindje.^{*} ⁴⁶ Isusu lja zäs: “Skris je än Sveta pismä: ‘Alu mjov Hramu s fije loku d rugalä’,[†] a voj pretvorit än lok undje s skupjaštje lopovi!”[‡]

⁴⁷ Dăpă aja Isusu tuatä zuva äñväca än dvorišta alu Hramuluj. Glavni popurlje š učitelji d zakon alu Mojsije š alcä vođe alu židovilor sujta kum s l apuče p Isusu š s l osudjaskä p muartje. ⁴⁸ Ali je nu ja putut nimika s ji fakä daja če tot narodu upija tuatä vorba karje Isusu rubja.

20

Vođilje alu židovilor izavizjaštje p Isusu činje aluj ja dat vlast

(Mt 21,23–27; Mk 11,27–33)

¹ Än una zuvä känd Isusu äñväca än dvorištja alu Hramuluj š rubja alu lumjej Bunä vorbä d Dimizov avinit upruapje la jel glavni popurlje š učitelji d zakon alu Mojsije š vođilje. ² Š je la äñtribat: “Zi nuavä, dundjec pravo s fać aštja stvarurj? Činje ca dat vlast d asta?”

³ A Isusu lja zäs alor: “Š jo osä trijeb p voj. Zácec mije ⁴ činje adat vlast alu Ivan karje bitjazä s rubjaskä š s fakä aja če afukut, Dimizov ili lumja?”

⁵ Je raspravlja äñtra je će s zăkä alu Isusuluj. Je azäs: “Akä zăćem: ‘Dimizov’, osä nji trjabä: ‘Dáce atunčic nu ja krizut?’ ⁶ A akä zăćem: ‘Lumja’, tuatä lumja osä arunče buluvanji š osä nji muarä daja če je uvjeric k je Ivan proroku.” ⁷ Atunča je záce alu Isusuluj k je nu štije činje adat vlast alu Ivan.

[‡] **19:30** satula la intja avuasträ Vjerojatno Betfaga. [§] **19:30** karje nimilja nu la jahit Židovi s smatraja k je životinj karje nikad na fost zajašätje ili koristitje d lukru majbinje d služalä alu Dimizov ili caru alu lor (na primjer, vidjec Br 19,2; ZakPon 21,3; 1. Sam 6,7). ^{*} **19:38** Hvaljic p Dimizov karje dă miru! Slavic p Dimizov karje vladjaštje Äñ grčki skrje: “Miru p čerj š slava p visina!” [†] **19:38** Ps 118,25–26;

Ps 148,1 [‡] **19:42** Isusu pokazaštje tuga, daja narodu d Jeruzalem majklo osä l odbacaskä kašä caru karje Dimizov akuljes š daja je osä najbje mir ku Dimizov, već sudu. [§] **19:44** Aštja stihurj (43–44) opisujaštje opsadu, undje vuastje okružjaštje trgu karje arje zidurj pänglu jel. A faće kulje kum aputja s piznjaskä pisti zidurj š kulje kum aputja s s urče pisti zidurj. Känd vuastja opkuljaštje trgu, lumja nu puatje s jašä d jel š nimilja nu lji puatje s lja žutje. Isusu avuzut k osä dogudjaskä än Jeruzalem än budućnosti, š sa dogodit. Än 70 d aj.

majklo d Kristu, vuastja alu rimuluj optkolit Jeruzalem š än klo amurät multä lumje. ^{*} **19:45** lumja karje än klo vindje Aja s odnosaštje p Židovj karje vindja životinj š altje stvarurj karje lumja atribja s poštujim p Dimizov s ji prinsaskä žrtvä. Lumja vindje iskorištja p lumja š ji naplatja mult banji d stvaruštja. Majdăpartje, lumja karje vindä afar p dvorištja alu Hramuluj, karje irja jedini lok p karje alu lumjej karje nuje židovj afost dopustic s utrije, a ajaj lji sprećuja s s ruadje š s poštujaskä p Dimizov. [†] **19:46** Iz 56,7 [‡] **19:46** Jr 7,11

⁸ A Isusu lja zäs: “Kum voj mije nu zäčec činje alu Ivan adat vlast, š jo nu zäk vuavä činje mije adat vlast!”

Verba d om karje vinogradu aluj iznajmit alu lumje rov

(Mt 21,33–46; Mk 12,1–12)

⁹ Atunča Isusu lji spunje asta vorbä alu lumjej: “Neki om sadit vinograd š adat än zajam alu omuluj karje ukrjazä ku vinogradu. Atunča omula apljikat š na vinjit mult lunj. ¹⁰ Känd avinit vrijamja d strugurj s lja dunä, atrimjes gazda alu vinograduluj p argatu aluj s ja talu aluj d berbä. Ali lumja karje ukrjazä än vinograd je la butut p argatu š la trimjes än drät ku mänilje gualje. ¹¹ Atrimjes omu p altu argat, ali š p jel la butut š la dat d räšunje š la trimjes än drät ku mänilje gualje. ¹² Gazda alu vinograduluj atrimjes aldä trje argat, ali je p jel la ranit š la putirit.

¹³ Atunča gazda alu vinograduluj zäče: ‘Če s fakä? Osä trimjet p bijatu mjev karje vrjav. Vjerovatno p jel osä l poštujaskä.’

¹⁴ Ali känd lumja dän vinograd avizut p bijatu, sa dogovorit š azäs: ‘Ästa osä nasljedjaskä imanja. L umuräm š atunča imanja osä fije nostru!’ ¹⁵ La putirit dän vinograd š la umurät.

Če gändic k osä fakä gazda alu vinograduluj känd osä audä će afost? ¹⁶ Osä vije š osä umuarä pa lumja dän vinograd, a vinogradu osä dja än najam alu alcälör.”

Lumja karje punje urjajke la Isusu, ja zäs: “Nikad nu ficëm aša nješto rov!”

¹⁷ Atunča Isusu binje s ujtä p je š zäče: “A će značaštje atunča aja čije skrisä än Sveta pismä:

‘Buluvan karje graditelji arunäkat

postanit glavni buluvan alu zgradej?’*

¹⁸ Toc karje kadje p buluvanula osä spardje kašä gävanu d glinä, š akä kadje äla buluvanu p njeko osä fije mäčinat.”

¹⁹ Učitelji d zakonu alu Mojsije š glavni popurlje avrut odma šäla puče p Isusu d aja k je binje aštijut k Isusu rubjaštje aja vorbä d je. Ali na fukut aja k lji irja frikä k lumja osä okrunjaskä putruv je.

Popurlje pukušaštje s äňšalä p Isusu s zäkä nješto će nuje binje

(Mt 22,15–22; Mk 12,13–17)

²⁰ Učitelji d zakon alu Mojsije š glavni popurlje la pratit p Isusu š atrimjes döpä jel špijunurj karje sa fukut k je iskreni. Avurut s apuče p Isusu k azäs nješto rov kum s l predajaskä alu upravitelj alu rimuluj än asta regija kum aputja s kaznjaskä p Isusu. ²¹ Špijunurlje azäs alu Isusuluj, “Učiteljulje, štijim k rubješt š äňväc istinä š k nu ješt naklon alu unu om majmult d altu, već ispravno äňväc p lumja s trijaskä aša kum Dimizov vrja s je trijaskä. ²² Spunje nuavä dali je dopustit s platim porezu alu caru alu Rimuluj ili nuje.”†

²³ Ali Isusu avuzut k pokuša s l puče än zamkä š lja zäs: ²⁴ “Rätäčäm kovanica d arđint‡ ku karje s platjaštje porezu. Alu činje je slikaja š alu činje lumje p ja?”

Je a odgovorit: “Alu caruluj.”

²⁵ Isusu lji zäča: “Atunča dác alu caru čije alu caruluj, ali alu Dimizov dác čije alu Dimizovuluj.” ²⁶ Daja na putut p Isusu pänglu toc s l optužaskä k azäs nješto će nuje binje, već atikut š sa mirat la vorbaja.

Saduceji pukušaštje s äňšalä p Isusu s zäkä nješto će nuje binje

(Mt 22,23–33; Mk 12,18–27)

²⁷ Atunča avinit la Isusu njeki saduceji,§ Saduceji nu kridja k lumja s skualä däla morc, daja je azäs alu Isusu: ²⁸ “Učiteljulje, Mojsije askris än zakonu alu nostru k akä njeki om amurit š aläsat döpä jel mujarja ali navut kupi, fratilje aluj mora s äňsuarje p mujarja alu fratusov kum ja aputja s fakä bijat. Äla bijat osä fije nasljedniku alu pämäntuluj alu omula karje amurit š s adukä lumje aluj.* ²⁹ Udatä afost šaptje (7) frac. Prvi fratje sa äňsuarit š amurit färdä kupi. ³⁰ Atunča altu fratje sa äňsurat ku mujarja alu fratusov karje amurit, ali š jel amurit. ³¹ Isto aša aldä trje fratje sa äňsurat š amurit. Š toc fracä karje arämas sa äňsurat ku ja š toc d šaptje (7) frac amurit färdä kupi. ³² Majnklo amurit š mujarja. ³³ Akä

* **20:17** Ps 118,22 † **20:22** S nadit k Isusu osä zäkä ili “da” ili “nu”. Akä zäče “da”, atunča židovi arfi nikäžac p jel čje lja rubit k mora s platjaskä porezu alu altäj vlast. Akä zäče “nu”, atunča vodilje aputja s zäkä alu Rimljanilor k Isusu ävacä p lumja s prekršaskä zakonu alu rimuluj. ‡ **20:24** kovanica d arđint Än grčki skrije: “denari”. Denar afost banji d arđint alu rimulor. Vridja kašä dnevnica d obični radnikje. § **20:27** saduceji Saduceji afost važne grupä alu židovilor än bätärn pämänt Palestinä. D razlikä d farizeji, je nu prihvatja usmena väncalä, već samo čije skris än knjigje alu Mojsije. Takoder nu kridja än uskrisnjalä (vjez “Saduceji” än riječnik).

* **20:28** kum ja aputja s fakä bijat. Äla bijat osä fije nasljedniku alu pämäntuluj alu omula karje amurit š s adukä lumje aluj Än grčki original skrije: “adrikä porodu alu fratusov.” **20:28** ZakPon 25,5

una zuvã toc morcã osã skualje, alu činje ja osã fije mujarja ân zuvaja kãnd irja mãrtatã dãpã toc šaptje (7) frac?”

³⁴ Isusu lja zãs: “Lumja p pãmãntusta s suarã š s mãritã. ³⁵ Ali lumja karje s skualã dãla morc trijaštje p pãmãntu alu nov. Š p ãlja karje Dimizov smatraštje k je dostojni s trijaskã p pãmãntula, nu s ãnsuarã niã š s miritje. ³⁶ Osã fije kašã andeli daja če nikad nu s muarã. Je jaštje kupi alu Dimizov daja će Dimizov lja tors dãla morc. ³⁷ Ali akuma, dal morcã osã skualje dãla muartje? Čak š Mojsije apokazãt k morcã osã skualje. Mojsije aja apokazãt ân odlomak d grmu karje ardje undje Mojsije azãs k Domnu jaštje ‘Dimizov alu Abraham š alu Izak š alu Jakov’.† A je amurit mult aj majdatã Mojsije azãs aja. ³⁸ A Dimizov nuje Dimizov alu ãlja karje rãmãnje morc, veã Dimizov alu lumje karje vije! Dimizov p tuatã lumja smatjaštje k je vij.”‡

³⁹ Atunãa azãs njeki učitelji d zakon alu Mojsije: “Učiteljulje, binje ajzãs!”§ ⁴⁰ Dãpã aja nu sa osudit s ãntrijabã p Isusu aša pitanja.

Mesija je bijatu alu David
(Mt 22,41–46; Mk 12,35–37)

⁴¹ Atunãa Isusu lja tribat p lumja: “Dãče učitelji zãće k je Kristu bijatu alu Caru David? ⁴² K David sãngur zãće ân knjigã alu Psalam undje askris:

‘Domnu azãs alu Domnuluj alu mjov:

Šãz p dirjaptã amja, s vladješt ku minje

⁴³ pãnd nu puj p dušmanji alji tej kašã klupa dusu piãuarje alji tijalje.’

⁴⁴ Jasno je k David p Mesija akimat ‘Domnu alu mjov’. Kum atunãa Mesija puatje s fije samo potomaku alu David?”*

Isusu upozurjaštje p učenikurlje aluj s s pãzaskã d učiteljurj d zakonu alu Mojsije
(Mt 23,1–36; Mk 12,38–40; Lk 11,37–54)

⁴⁵ Pãnd narodu apus urjajkje, Isusu sa obratit la učenikurj aluj: ⁴⁶ “Pãzãcãvã d učitelji d zakon alu Mojsije! Je vrja s umblje okolo ku haljinilje alji marj š lumja s lji pozdravjaskã ku marje poštujalã p ulic. Je vrja s šagã p počasne lokurj ân sinagogurj š la nutje. ⁴⁷ P prjevarã ja imanja alu udovicilor, a s ruagã mult s puatã lumja s lji vjadã. Je osã fije kaznic maj rov d alcã lumje.”

21

Udovica dã alu Dimizov tot če arje
(Mk 12,41–44)

¹ Isusu ân Hram avizut p bogataši kum ubacaštje banji ân blagajnã alu hramuluj. ² Atunãa avizut š p njeka udovicã kum arunkã samo duavã maj miã kovanic. ³ Isusu azãs alu učenikulor: “Punjec urjajkje, k istina je, asta sãrakã udovicã apus majmult nego je toc zajedno! ⁴ K toc je adat će avut viška, a ja, aša d sãrakã, adat tot će arje.”

Isusu rubjaštje d uništjala alu Hramuluj š d altje rovurj karje osã vije
(Mt 24,1–22; Mk 13,1–20)

⁵ Kãnd njeki učenikurlje alu Isusuluj arubit kum je Hramu sagradit d maj mãndru buluvan š ukrasãt ku maj mãndri darurj karje lumja adat alu Dimizov, Isusu zãće: ⁶ “Osã vije vrijamja kãnd nu s rãmije niã buluvan p buluvan d Hramusta će vu ujtac. Tot s fije duburãt.”

⁷ Š daja je la ntribat: “Učiteljulje, kãnd tot aja osã dogodjaštje? D karje znak osã najavljaskã d tot aja če vinje?”

20:37 Izl 3,6, † **20:37** Ân rječnik, vjez “Abraham”, “Izak” š “Jakov”. ‡ **20:38** Abraham, Izak š Jakov amurit, ali na prestatit s postojaskã. Još afost vij š aštipat zuva kãnd Dimizov osã lji dja nuavã tjela karje trijaštje fãrdã muartje. § **20:39** Većina učiteljurj d zakon alu Mojsije afost farizeji. D razlikã dãla saduceji karje nu kridja k Dimizov una zuvã s uskrinjskã p morcã, farizeji ân aja akruzit pa sa složãt ku odgovoru alu Isusuluj. **20:43** Ps 110,1 * **20:44** Ân zavjetu alu bãtrn arje proročastva d sãmãnca alu caru David karje una zuvã osã spasaskã p narodu dãn Izrael dãla dušmanji aluj š uspustavjaštje pravdã p pãmãnt zauvjek (na primjer, vjez Iz 9,6–7; 11,1–5; 42,1–4; Jr 23,5–6). Majklo Židovi ãla izbavitelj karje obećit akimat “Mesija” š “bijatu alu David”. Pãnd pãmãntu alor afost alu rimuluj, mulc inš Židovi agindit k Mesija osã fije vladaru p pãmãntusta karje osã lji oslobudjaskã patjalã dãla abandi š dãn je jar s stvorjaskã capãn narod d karje afost ân vrjamje alu caru David š alu bijatu alu Salomon. Isusu ispravljaštje aja će je pogrešno ashtvat d Mesija. Dokazaštje k je Mesija njeko maj marje dãla David, maj marje dãn bilo karje vladar p pãmãntusta. Aja lumja još na razumit.

⁸ Ja zäs Isusu: “Pžáčävã s nu vu äňšalje! Mulc osã vije š osã zãkã: ‘Jo sänt Mesija’,* š osã zãkã avinit kraju! Nu lji kridjec. ⁹ Kãnd audjec d raturj š d pobunã, na vjec frikã. Tot aja mora s dogudjaskã, ali kraju alu pãmãntuluj nu s vije još.” ¹⁰ Zãce još: “Narodu osã zaratzjaskã pãntruv narod š cara pãntruv carã. ¹¹ Osã fije potresurj marj. Osã fije fuamja š kuga p altje lokurj. Osã fije događajurj d karje lumja osã fije frikã š znakurj p čerj k vinje nješto rov.

¹² Ali majdatã d aja če s fije, osã vu apukã š osã vu maltetirjaskã. Osã vu dja äň sinagogje la sud š p voj osã trimjatã äň kisuarje. Osã vu dukã la intja alu carurj š la upraviteljurj daja če sljodic p minje. ¹³ Osã vu zadisaskã p voj s putjec s rubic svjedočala avuastrã d minje. ¹⁴ Nu vu brinic akuma če s zãčec d minje äň obranã ¹⁵ k jo osã vu dav vorbilje š mudrost karje ničunu alu voštri protivnikurj nu s puatã s odoljaskã nič s tuarkã vorba. ¹⁶ Čak š roditelji, fracã, familija, š ortaci osã vu predajaskã. Osã vu umuarj p njeko d voj. ¹⁷ Toc osã vu zamrzaskã daja če sljodic p minje. ¹⁸ Ali ničuna d äštja stvarurj vuavã stvarno nu puatje s vu naštijaskã.† ¹⁹ Osã dubindic život akã mije rãminjec vjerni.”

Isusu rubjaštje d uništijala alu Jeruzalem

(Mt 24,15-21; Mk 13,14-19)

²⁰ “Kãnd vidjec k vuastja opkoljaštje Jeruzalemu, osã štijic k avinjit vrijamja d uništijala alu Jeruzalem. ²¹ Älja karje sa trefit äň Judeja atunča s fugã äň djal. Činje je äň trg atunča s fugã ðãnjel, a älja karje s gãsaštje äň okolicã atunča s nu untrã äň trg. ²² K aja osã fije zãljilje alu Dimizovoluj d kaznjãlã ku karje osã ispunjaskã tot če skrije äň Sveta pismã d asta vrijamje. ²³ Grjev alu trudnicilor š alu mujerj karje ðã s sugã äň vrijamjaja daja če osã vije marje rovu äň pãmãntusta š marje gnjev osã kadã p narodusta. ²⁴ Vuastja osã umuarje p njeka lumja š p alci osã lja dukã kašã p ratne zarobljenikurlje äň tot pãmãntu. Nežidovi osã gazaskã p Jeruzalemu pãňã god nu triča vrijamja alor.”

Isusu rubjaštje d äňtručala aluj p pãmãnt

(Mt 24,23-35; Mk 13,21-31)

²⁵ “Osã pojavjaskã čudne znakurj p suarje, p lunã š p stjalje. A p pãmãnt osã fije marje kaos, ka valurlje alu apãj äňtrã marje oluje. Pãntru aja tot narodu osã fije mult zabrinic š ispunic ku frika. ²⁶ Čak š stjaljilje p čerj osã skutirje. Lumja osã muarje d frikã š d marje užas karje osã vije p pãmãnt. ²⁷ Atunča tuatã lumja osã vjadã p minje, Bijatu alu Omuluj, kum viuv p oblak☆ äň marje moč š äň slavã. ²⁸ Kãnd aja tot äňčapje s dogodjaskã, avjec injimã š fic pljinj d nadã k Dimizov osã vu oslobodjaskã äňdatã.”

Isusu vurbjaštje d smokvã

(Mt 24,32; Mk 13,28)

²⁹ Atunča Isusu lja rubit asta vorbã: “Ujtacãvã la smokvã ili bilo d karje ljemn. ³⁰ Kãnd vidjec pupu alu smokvãj atunča š sängurj štijec k je vara apruapje. ³¹ Isto aša kãnd vidjec k vinje aja d čaja amrubit, atunča putjec s fic sigurni k je cara alu Dimizovoluj apruapje. ³² Istina je, asta generacija nu s trjakã pãnd tot asta nu s dogudja.‡ ³³ Čerju š pãmãntu osã trjakã, ali vorba amja s rãmãje zauvjek!”

Isusu äňvacã p učenikurlje aluj s fije uvijek spremic d dolazaku aluj

(Mt 24,36-51; Mk 13,32-37)

³⁴ Isusu azãs: “Pžáčävã š nu fic kašã lumja karje je tupavj d marmuluk š d bjarje ili briga alu životusta. Inače, aja ruavã zuvã p voj osã vu iznenadjaskã ³⁵ kašã zamka. K osã vije p tuatã lumje karje stanujãštje p pãmãnt. ³⁶ Äň tuatã vrijamja pžáčävã š rugacãvã s putjec s avjec snagã s izdržic äštja stvarurj če vinje š spremic s stãc la intja amja, la intja Bijatu alu Omuluj.”

³⁷ Isusu tuatã zuvã vãca äň Hram, š sara pljika š provodja nuaptja p djal Masline. ³⁸ A tot narodu s skula niđe zore š pljika äň Hram s puje urjajkje la Isusu.

* **21:8** Mulc osã vije š osã zãkã: “Jo sänt Mesija” Äň grčki original skrije: “Mulc osã vije äň lumilje alu mjov š osã zãkã: ‘Jo sänt.’ ” Aja puatje s značaskã k je tvrdjaštje k je sängurj Isusu ili k arje autoritetu alu Isusuluj. † **21:18** Äň grčki skrije: “Ali nu s kadã nič fir ðãnjel kapu alu vostru”. Isusu rubjaštje d unu majmik dio ðãnjel alu omuluj. P načinula naglašãštje k nu lji trjebje s lji brinjaskã sigurnost alor. Š akã njeko ðãlja je osã muarje daja če sljedbenikurlje aluj, tjela alor sigurno osã uskrisnjaskã äň vječni život p altu pãmãnt. Daja če sljedbenikurlje aluj čak š muartja nuje nješto d čaja trjebje s arje frikã. ☆ **21:27** viuv p oblak Dn 7,13 ‡ **21:32** Jaštje altje načinurj s s razumjaskã äšta stih: 1) “asta generacija” rubjaštje d älja karje afost vij äň vrijamjaja pãňã Isusu avrubit, a aja značãštje k uništijala alu Jeruzalem š altje znakurj karje osã fije pãňla vinjala alu Kristuluj osã äňčapje s fije aja pãnd je d vij; 2) “asta generacija” rubjaštje d alta lumje karje je rov š s protivijaštje alu Isusuluj, a aja značãštje k uvijek osã vije lumja karje nu krjadje karje s suprostavjaštje alu Isusuluj tot pãňla vrijamje kãnd jel nu s äňturčja p pãmãntat; 3) “asta generacija” značãštje “asta rasã” š vurbjštje d Židovj, če značãštje k rasa alu židovilor osã trijaskã š kãnd Isusu s äňturčja p pãmãnt, ili 4) “asta generacija” rubjaštje d lumja karje osã trijaskã äň vrijamje kãnd vinja kraju, š aja značãštje k osã s dogodja događajurlje karje s spominjaštje äň stihurj 25-26, Isusu s äňturčje p pãmãnt d život alu aja generacije.

22

Juda pristanjašnje s izdajaskā p Isusu

(Mt 26,1-5, 14-16; Mk 14,1-2, 10-11; Iv 11,45-53)

¹ S približa Prazniku d mālaj fārdā germā. Āsta praznik s kima š Pasha.* ² Glavni popurlje š učitelji d zakonu alu Mojsije kāta kum s l apuče p Isusu š s l osudjaskā p muartje, ali lja fost frikā d lumje s nusā bunjaskā.

³ Ān vřijamaja Sotona auntrat ān Juda Iškariot karje je unu dān je dojspriače (12) apostolurj. ⁴ Jel apljikat š sa dogovorit ku glavni popurlje š ku zapovidnikurlje alu stražā d Hram kum s lja ažuťje s apuče p Isusu. ⁵ Je s visilja š ja običit k ji d banj. ⁶ Juda a pristanit. Aša jel kāta bunā vřijamja s lji dja p Isusu kānd lumje nu s fije upruapje.

Isusu trimjatje p doj učenikurj s priprimjaskā vičera alu Pasha

(Mt 26,17-19; Mk 14,12-16)

⁷ Avinjit zuva s počinjaskā Prazniku d mālaj fārdā germā, kānd s žrtvujašnje vuaje d vičera alu Pasha. ⁸ Isusu atrimjes p Petar š p Ivan: "Fuđic š priprimic vičera alu Pasha s mänkām una."

⁹ Učenikurlje atribat p Isusu: "Undje vřijaj s mänkām?"

¹⁰ Lji zāče aša: "Čim untrāc ān trg Jeruzalem, osā vu sretnjaskā unu om karje aduče apā ān bukal. Fuđic dāpā jel. Ān kašā karje untrā ¹¹ š zāčec alu domačinuluj: 'Učitelju āntrijabā ān karje sobā puatje s mālānče vičera alu Pasha ku učenikurlje aluj.' ¹² Jel osā vu ratje marje sobā p kat, karje spremitā. Ačija priprimic vičera." ¹³ Petar š Ivan sa dus ān trg š je agāsāt tot kum Isusu lja zās te ačija priprimit vičera alu Pasha.

Isusu š učenikurlje mālānkā vičera alu Pasha

(Mt 26,20-30; Mk 14,17-26; Iv 13,21-30; 1 Kor 11,23-25)

¹⁴ Kānd avinjit vřijamja d vičera alu Pasha, Isusu alat loku la astal ku apostoli.† ¹⁵ Jel azās: "Am čeznit ku tot sufljetu s mālānk ku voj asta vičera alu Pasha majdatā d muka amja. ¹⁶ Vu zāk k nu maj mālānk vičera alu Pasha pānā nu vinja zuva s s mālānče ān cara alu Dimizov."‡

¹⁷ Atunča alat paru ku vinu, zahvaljit alu Dimizov š zāče: "Lāc š podjelijc vinu āntrā voj. ¹⁸ Vu zāk d akuša numaj bjavā vin pānā nu vinje cara alu Dimizovuluj."

¹⁹ Atunča alat mālaju š zahvaljit alu Dimizov, la frānt š la dat alu učenikolor, š azās: "Asta je tijela amja karje s predajašnje d voj. Mänkāc asta mije d spomen." ²⁰ Dāpā vičera, aša alat š paru ku vinu š azās: "Asta je sāndilje alu mjov karje s varsā kašā žrtva d voj. Ku sāndilje alu mjov Dimizov fače novi savez ku narodu aluj.

²¹ Pānglu tot jakā, izdajniku alu mjov šadje ku minje la astal. ²² Jo, Bijatu alu Omuluj, mora s mor kum je odredit, ali grjev alu āla karje izdajašnje p minje!" ²³ Učenikurlje ānčapje āntrije je s āntrijabā činje dān je putja s fakā aša rov.

Činje maj marje ān cara alu Dimizov

(Mt 20,25-28; 19,28; Mk 10,42-45)

²⁴ Učenikurlje ančiput s s preprijaskā d aja činje dān je arfi maj marje. ²⁵ Isusu azās: "Carulje alu pāmāntusta vladjašnje p narodu alor š provodjašnje vlastu p je. Š ālja carurj vřja s lji faljaskā narodu k je maj bunj. ²⁶ Ali voj nu fićec kašā je! Naprotiv, maj marje āntru voj s fije kašā āla majmik, a vođa kašā argatu. ²⁷ Mi zāčec, činje je maj marje, āla karje šadje la astal ili āla karje l služašnje? Āla la astal, dānā? Ali nu āntru voj, k, jakā, jo sānt āntru voj kašā argatu.

²⁸ Voj afost pānglu minje ān kušnilje alji mjalje. ²⁹ Vu dauv s vladic ān cara alu Dimizov, kašā Tatimjov ān čerj če ma dat mije. ³⁰ Voj osā mänkāc š osā bijec la astalu mjov ān cara amja. Osā šidjec p prijestolje š osā vladic p duavāspriače (12) sāmāncje alu Izrael."

Isusu zāče alu apostolurj osā lji vije kušnje š problemurj

(Mt 26,31-35; Mk 14,27-31; Iv 13,36-38)

* **22:1** Pasha je prazniku karje Židovi slavja ān toto anu p zuvā majdatā s počinjaskā prazniku d mālajurj frzdā germje. Vorba Pasha maj mult s koristja d označala d tuatje opt zālje karje uključuja š zuva d Pasha š šsotje zālje d praznik d mālajurj frzdā germje. † **22:14** apostoli Āšťja je duavāspriače (12) d apostolurj maj upruapje d učenikurj karje Isusu akuljes (Lk 6,13). ‡ **22:16** Ān grčki skrije: "više pānā god nusā ispunjašnje ān cara alu Dimizovuluj". Pasha pusitja p narodu alu Izrael p aja kum Dimizov lja izbavit d Egipat undje afost roburj kānd žrtvujit mjelu š apus sāndilje aluj p ušilje alu kāšilje alor. Isto aša, Isusu je mjelu alu Dimizovuluj š sāndilje alu Isusuluj oslobudjašnje p narodu aluj d grešalā. Isusu jar osā vije š s vladjaskā kašā caru, a atunča lumja karje křadje osā fakā nutā š s slavjaskā k Dimizov lja izbavit.

³¹ Isusu azās: “Šimune, Šimune, Sotona acírut s puatā s iskušaskā vjera avuastrā kašā omu karje prosijaštje gruvu.Š ³² Ali mam rugat d tinje vjera ata s c nu nistanjaskā. Aša, känd t torč mije, učvrstjaštje vjera alu alc učenikurlje!”

³³ Petar azās: “Domnulje, jo sánt spremit s pljek ku tinje ān tamnicā š ān muartje!”

³⁴ Isusu azās: “C zāk, Petre, majdatā će kukošu mǎnje diminjacā kǎntā, d trje vorj osā t odriknještj k uopće m kunoštj.”

³⁵ Isusu lji trjabā: “Kǎnd p voj atrimjes p drum fǎrd banj, fǎrd tašnā š sandalje, dali vuavā čiva afaljít?” Je odgovorit: “Na faljít.”

³⁶ Isusu azās: “Ali akuša, činje arje banj, šala dukā! Tašna isto! Činje narje mač, s vindā cualjilje š s kumprā d jel.* ³⁷ k vu zāk, mora s ispunjaskā aja će d minje skrije ān Sveta pismā: ‘L smatnja k je zločnac.’✠ Tot će prorokurlje askris d minje uskoro osā s ispunjaskā.”

³⁸ Je azās: “Domnulje, avjem acíja doj (2) mačurj!”

Isusu azās: “Dǎstul je! Nu maj rubic d aja.”

Isusu s ruagā ān Getsemanija

(Mt 26,36–46; Mk 14,32–42)

³⁹ Atunča Isusu sa dus dǎn trg š apljikat, kašā obično, p Maslinskā gorā. Učenikurlje sa dus dǎpǎ jel. ⁴⁰ Kǎnd a žuns, lji zǎće: “Rugāčāvā s nu kidjec ān kušnje!”

⁴¹ Sa udaljít dǎla je otprilike kǎt puatje buluvanu s s arunče. A kleknit š sa rugat: ⁴² “Tato, akā tu vrjaj, uklonjaštje asta dǎla minje s nu bjav dǎn parusta d patjalā! Ipak, s fije kum vrjaj tu, a nu kum vrijauv jo.” ⁴³ Š atunča ji sa pokazāt andeo š la fukut maj capān. ⁴⁴ Tot će maj tarije sa rugat, ān marje munkā, a znoju ji postanjaštje kašā kaplja dǎn sǎnde ča akuzut p pǎmǎnt.† ⁴⁵ Kǎnd azavršāt ku rugala sa skulat, sa tors la učenikurj š lja gǎsāt kum s kulkā, iscrpic d žalost. ⁴⁶ Isusu lji trjaba: “Dǎče v kulkāc? Skulāc š rugāčāvā s nu kidjec ān kušnje!”

Juda izdajaštje p Isusu š vođilje alu židovilor l pukā

(Mt 26,47–56; Mk 14,43–50; Iv 18,3–11)

⁴⁷ Pǎnd Isusu aurbít, sa pojavít mult lumje, karje lja dus Juda, unu dǎn je dojspriače (12) apostolurj. S približa la Isusu š la pozdravit ku poljubacu ān falkā. ⁴⁸ Isusu aluj azās: “Juda, zar ku poljubacu izdaješt p minje, Bijatu alu Omuluj?”

⁴⁹ Kǎnd učenikurlje avizut će s spremjaštje, je azās: “Domnulje, s lji napadnim ku mačurlje?” ⁵⁰ Š unu dǎn je aluvít p argatu alu marje popāj š ja tijat dirjapta urjajkje.

⁵¹ Ali Isusu azās: “Lji dopustic! Nu vu odupiric više!” A dirít alu argatuluj urijajkja š la iscjelit. ⁵² Atunča azās alu lumjeje karje avinjit s la puče, alu glavni popilor, stražari alu hramuluj š starješāna: “As pljikat p minje ku mačurlje š ku toljagurlje ka p butovnik! ⁵³ Dǎče nu mas pukat ān Hram? Tuatā zuva irjam ānklo ku voj. Ali asta je trenutku alu vostru vrijamja kǎnd vladjaštje šala alu nuaptjej.”†

Petar s odriknjaštje d Isusu

(Mt 26,67–75; Mk 14,66–72; Iv 18,15–18, 25–27)

⁵⁴ P Isusu la apukat čuvari š la dus ān kasā alu marje popāj. A Petar lji pratja. ⁵⁵ Ān mižlokuluj d bǎtuturā stražari a prins fok š je karje irja aiča sa ānklzāt pǎnglǎ ja. Petar asāžut ku je. ⁵⁶ Njeka sluškinje s ujtā kum jel šadje pǎnglǎ fok, l pratjaštje š zǎće: “Š āsta irja ku omusta karje pukat!”

⁵⁷ A Petar sa odriknit: “Pa jo nič k l kunoskā, mujarjo!”

⁵⁸ Nješta majklo, njeko altu la vizut š azās: “Š tu ješt unu dǎn je!”

Petar odgovorit: “Nu sánt, omulje!”

⁵⁹ Dǎpǎ otprilike unu sat, njeko altu tvrdja: “Āsta om zaista irja ku jel k jel je d regija Galileja, kašā š Isusu p karje la pukat!”

⁶⁰ Petar azās: “Nuštív d čaja rubještj, omulje!” Ān trenula, pǎnā još arubit, akǎntat kukošu. ⁶¹ Atunča Domnu Isusu s okrenjaštje š s ujtā p Petar, a Petar sa dat d gǎnd kum ja zās Isusu: “Ān diminjacā, majdatā će kukošu kǎntā, d trjeje vorj osā t odriknještj k uopće m kunoštj.” ⁶² Ajšāt Petar dǎn bututurā š aplǎns amarā.

Š 22:31 Gruvu s razdvaja ān čurj kum s bobu s odvaja dǎla pljavā karje afost mistikātā ku jel. Dakle, asta metaforā rubjaštje d ispitujalā vjera alu učenikolor kum s pokaza dal š majdǎpartije kridja ān Kristu ili osā s udaljaskā dǎla. * 22:36 Kǎnd učenikurlje majdatā akrinit s pripovidjaskā, na tribut nimika s adukā dǎpǎ je, k apulut s očíkujaskā s k njeka lumje dočíkujajštje š s lji oskrbljaskā. Stvarulje sa prominjit učenikurlje nu trjebe s očíkujaskā binje s lji primjaskā. Osā fije kašā omu karje pljakā p drum rov obično ku jel adučē banj, tašna š maču. Isusu d aja rubja figurativno kum zāča k š jel š učenikurlje aluj osā trjakā vrijamja d testiranje. Ali učenikurlje na razumit k Isusu rubjaštje figurativno š fost spremic d borbā (vjez22,38, 49–51). ✠ 22:37 Iz 53,12 † 22:44 Ān nekje bǎtrnje grčke knjigje

nuje 43 š 44 redu. † 22:53 vladjaštje nuaptja značaštje: “vrijamja s dulujaskā Sotona”.

⁶³ Čuvari ančiput s s sljađe d Isusu š s l batā. ⁶⁴ Ja ānviljit voiki š ja zās: “Tu ještj proroku. Spunje činje ta butut!” ⁶⁵ L vridja još maj mult ku altje vorbje ruavje.

Isusu pānglā vođilje alu židovilor
(Mt 26,59–66; Mk 14,55–64; Iv 18,19–24)

⁶⁶ Kānd sa spart zuva, sa strāns Marje vječe alu Židovilor. Aja afost vođilje alji bātārni karje afost glavni popurlje š učiteljulor d zakon alu Mojsije. Čuvari adus p Isusu la je ⁶⁷ š ja zās: “Spunje nuavā dali tu ješt Kristu.”

Isusu začē: “Akā vu zāk k sānt, osā numā kridjec, ⁶⁸ akā vu ātrijeb nješta, osā numi odgovoric.” ⁶⁹ Ipak uskoro jo, Bijatu alu Omuluj, osā šagā p lok d čast š moć la partja alu Dimizovuluj.”[§]

⁷⁰ Kānd auzāt aja, toc je astrigat: “Dal tvrdješt k ješt Bijatu alu Dimizovuluj?”

Lja odgovorit: “Aša je kum voj aja začec.”

⁷¹ P aja je azās: “Če maj ficem ku još dokazurj? Aja sungurāj noj auzāt dān gura aluj!”

23

Pilat, upravitelju alu rimuluj p regije Judeja, ispitujaštje p Isusu
(Mt 27,11–14; Mk 15,1–5; Iv 18,28–37)

¹ Atunča tuatā vječa Amarje sa skulat š je adus p Isusu la Pilat karje je upravitelju alu rimuluj.* ² Ačija je ančiput s l optužaskā: “Noj apukat p omusta kum zavadit p lumja anuastrā. Rubjaštje nuavā s nu platim porezu alu caruluj alu Rimuluj, a d jel tvrdjaštje k je Kristu, caru.”

³ Pilat atribat p Isusu: “Ješt tu caru alu Židovilor?”

Isusu odgovorit: “Aša je kum tu aja zač.”

⁴ Pilat atunča začē alu glavni popilor š alu naroduluj: “Jo na utvrdit k omusta na fukut nimika rov.”

⁵ Ali je ānčapje još maj mult s navaljaskā: “Āvacā p tot pāmāntu alu nostru† š navadjaštje p pobunā! Ančiput ān Galileja š avinit tot pānla aiča ān Jeruzalem!”

⁶ Kānd Pilat auzāt aja, atribat: “Pa zar je jel d regije Galileja?” ⁷ Kānd je azās: “Da”, Pilat atrimjes p Isusu la Herod, karje vladjaštje p Galileja.‡ Herod baš atunča sa gāsāt ān Jeruzalem.

Herod, vladaru p regije Galileja, ispitujaštje p Isusu

⁸ Kānd Herod avizut p Isusu, mult sa bukurat d aja k d jel mult auzāt. D multā vrijamje Herod avrut s l vjadā d aja će s nadja k pānglā jel osā fakā čudā. ⁹ Jel atribat pitanje dāpā pitanje alu Isusuluj, ali Isusu p ničunu pitanje na odgovorit. ¹⁰ Glavni popurlje š učitelji d zakonu alu Mojsije astat ačija š ku nikižala la optužāt. ¹¹ Herod š vuastja aluj s ljiga d Isusu š rādja d jel. L brakā ān cualje d carurj š l trimjatje drāt la Pilat. ¹² Herod š Pilat, karje irja dušmanj, ān zuvaja postanit ortač.

Pilat p Isusu l osudjaštje p muartje
(Mt 27,15–26; Mk 15,6–15; Iv 18,39–19,16)

¹³ Pilat akimat la jel p glavni popurlje, p vođilje alu židovilor š lumja ¹⁴ te lja azās: “Masdu p omusta p optužbā k adrikat pobunā āntru lumja. Lam ispitujit pānglā voj, ali nam vizut divina d karje las optužāt. ¹⁵ Nič Herod na gāsāt divina aluj š aša la trimjes ādrāt la noj. Āsta om na fukut nimika s zaslužaskā kaznā d muartje. ¹⁶ Dakle, naridjesk s l batā ku biču, š atunča l las.”

^{17–18} § Ali toc ān unu glas astrigat: “P jel umuarā, a lasinje p Baraba!” ¹⁹ Baraba irja ān kisuarje daja če irja umješāt ān pobunā ān Jeruzalem š daja če amurāt. ²⁰ Pilat jar sa obratit alu toc k avrut s oslobodjaskā p Isusu. ²¹ Ali je astat s stride: “Razapnjaštālāj! Razapnjaštālāj!”

²² Pilat sa obratit š d trje vorj: “Ali d karje rov afukut? Nam utvrdit k afukut nimika ča zaradjaštje kaznā d muartje. Naridjesk s l batā ku biču, š atunča l las.”

²³ Ali, je š maj dāpartje astrigat š akātat s l razapnjaskā. Je napokon adubidit aja če je avrut. ²⁴ Pilat odlučit s fakā p voja alor. ²⁵ Oslobodit p āla karje afost ān kisuarje dān pobunā š daja če amurāt, k jel irja omu p karje avrut Pilat s l oslobodjaskā. A predajit p Isusu alu vuastja aluj s l umuarje kum toc avrut.

P Isusu l razapnjaštje
(Mt 27,32–44; Mk 15,21–32; Iv 19,17–27)

²⁶ Vuastja aduča p Isusu ku kruča p urmilje aluj. Pānd je apljikat apukat p njeki om dān Cirena karje s kima šimun karje sa tors d sat š ja pus p šalje kruča s la dukā dāpā Isusu. ²⁷ Dāpā Isusu apljikat

☆ 22:68 Lk 20,1–8 § 22:69 Ps 110,1 * 23:1 Vođilje alu židovilor na vut vlast d umuralā, pa adus p Isusu la upravitelju alu rimuluj Pilat, karje avut vlast s umuarje p Isusu. † 23:5 p tot pāmāntu anostru ān grčki skrije: “ān tuatā Judeja”. Vjez fusnota ān 4,44. ‡ 23:7 Herod, karje vladjaštje p Galileja Vjez fusnota ān 3,1. § 23:17–18 Doj trje bātrni grčki rukopisurj dodajaštje āštja vorbje la početak kašā stihu 17: 17 “Avut običaj k p praznikusta upravitelju afost dužan s lasā p unu d kisuarje p slobodā.” (Vjez Mt 27,15; Mk 15,6.)

multă lumje š multă mujerj karje aplăns š tuguja. ²⁸ Ali Isusu s okrinjaštje kătri je š lja a zăs: “Mujeri d Jeruzalem, nu plăndec d minje, njego d voj š d kupi alji voštri. ²⁹ K vinje zăljilje* kănd osă s urbjaskă: ‘Blago alu mujerilor karje narje kupi. Blago alu mujerilor karje nafukut, š alu amižduavje tjepturj karje na supt!’† ³⁰ Ān aja vřijamje lumja osă zăkă alu planinălor: ‘Kădijec p noj’ š alu djalulor: ‘Āviljicănje!’ ³¹ Akă Ān fok ardje ljemnu vřardje, kăt osă argă još ljemnu auskat?’”‡

³² A vuastja aduċa p još doj kriminalcurj s lji razapnjaskă ku Isusu. ³³ Kănd avinit la lok karje s kjamă Lubanja, l razapinjit, a š ku jel š p kriminalcurj, p unu p dirjaptă alu Isusuluj, a p altu p stăngă.

³⁴ Isusu sa rugat: “Tato, oprostjaštălje k nuštije ċe faċe!”§ Vuastja atunċa arunkat kockă te aša podjeljaštje cualjilje alu Isusuluj Āntră je.⋄

³⁵ Lumja a stat š tot s ujta, pănă glavari alor sa lĳigat dă Isusu š lja zăs: “P alci aspasăt. Akuša s spasaskă sungur p jel akă je stvarno Kristu, izabraniku alu Dimizovoluj!” ³⁶ Sa străbat š vuastja d jel. Avinjit la jel š ji nudja akru vin.*⋄ ³⁷ Je azăs alu Isusuluj: “Spasaštje p tinje akă ještj caru alu Židovilor!” ³⁸ Dăpă jel astat natpisu: “ĀSTA JE CARU ALU ŽIDOVILOR.”

³⁹ Unu dăn kriminalcurj karje visja p kruċe l uvřidja ku vorbilje: “Tu ještj Kristu, dănă? Spasaštje atunċa š p tinje š p noj!”

⁴⁰ Ali altu kriminalac l ukurit: “Zar nucă frikă d Dimizov? Trpještj ista kazna kašă jel. ⁴¹ Ali p pravdă je noj s trpim k je aja zaslužna plată d djela alu nostru. Ali omusta na fukut numik rou.” ⁴² Azăs atunċa: “Isusulje, kănd poċinja s vladješt ka caru, smilujaštjitje p minje.”

⁴³ Isusu odgovorit: “Zaista ċ zăk: astăz osă fi Ān raj ku minje.”

Muartja alu Isusuluj

(Mt 27,45-56; Mk 15,33-41; Iv 19,28-30)

⁴⁴ Kănd afost oko duavăsprjeċe (12) satje, suarilje aprestanit s sijaskă š nuaptja prekrijit tot pămăntu pănla trje (3) satje posljepodne. ⁴⁵ Lumina alu suarilje nestanit, š dăn turdată firjanga alu hramuluj† sa rupt p mižlok. ⁴⁶ Atunċa Isusu ātarje strigă: “Tato, predajeskă sufljeto alu mĳov Ān mănilje alji tjalje!” Ćim azăs aja, aslubuzăt sufljeto.

⁴⁷ Kănd kapetanu alu rimuluj avizut ċa fost, anċiput s slavjaskă p Dimizov š zăċa: “Omusta sigurno irja pravedan!” ⁴⁸ Majklo, lumja karje afost aċija š avizut ċe sa dogodit sa razilazăt š s bătja Ān tjept d marje žalost. ⁴⁹ A toc karje aštijut p Isusu š mujerilje karje avinjit dăpă jel dăn Galileja astat maj dăpartje š s ujta la tot ċe sa dogodit.

Isusu je āgrupat

(Mt 27,57-61; Mk 15,42-47; Iv 19,38-42)

⁵⁰⁻⁵² Š jakă njeki om, karje s kima Josip d Arimateja, trgu Ān Judeja, apljikat la Pilat š akătat s ji dja tjela alu Isusuluj. Jel afost ċlanu d vjeċa amarje alu Židovilor, ali nu sa slažăt ku je daja ċe la pukat š osudit p Isusu p muartje. Jel afost bun š pravedan om karje štĳipta cara alu Dimizov. ⁵³ Š Josip askinit tjela alu Isusuluj dăpă kruċe, š l umotjaštje Ān skumpă albă plată š l punje Ān grupă isklesătă Ān stĳienă, Ān karje još nimilja nuje grupat. ⁵⁴ Suarilje kădja, š sămbăta samo ċe na vinjit.‡

⁵⁵ Mujerilje karje avinjit ku Isusu dăn Galileja, apljikat dăpă Josip š avizut undje grupa š ċe afukut ku tjela alu Isusuluj. ⁵⁶ Atunċa sa tors akasă s priprimjaskă jarbje š unturje karje miruasă d tijela. Sămbătă sa udinit, d aja k poštujta zakonu alu Mojsije.

24

Isusu s skuală dăla morc

(Mt 28,1-10; Mk 16,1-8; Iv 20,1-9)

* **23:29** Aša vřijamje avinjit šaptje sprjaċe (70) d aj dăpă Kristu. Vuasta alu Rimuluj okolit š uništĳit p Jeruzalem š amurăt mult Židovurj (21,20-24). † **23:29** Ān aja vřijamje kupi Ān Jeruzalem osă trpjaskă marje patnje. Atunċa narodu osă pomisljaskă k majbinje d lumje karje narje kupi. Narje tuğă kănd vřardje kum kupi alor patjaštje š tugujaštje. **23:30** Hoš 10,8 ‡ **23:31** Ān grċki skrije: “K akă s faċe aša d ljemn vřardje, ċe s fĳije d ljemnu auskat?” Ljemnu auskat ardje majdată njego alu vřerz. “Ardjala” s ja kašă metafora d patjală ili kaznă. Isusu afost kašă lemnu alu vřardje karje na fost spremna. Isusu na zaslužăt s l kaznjaskă Dimizov k afost fărdă grešală. Lumja karje odbacăt p Isusu afost kašă ljemnu auskat karje afost spremĳit s argă. Je azaslužăt s lji kaznjaskă Dimizov d grešala alor. § **23:34** Tato Ān ċerj oprostjaštălje, k nuštije ċe faċe! Ān nĳekje grċke knjigje abătrnje nu s nalazaštje aštja vorbje. ⋄ **23:34** Ps 22,18 * **23:36** Ji nudja akru vin, ali vuastja s lĳiga d Isusu. S pretvarja k s ponašaštje kărti jel kašă kărti caru, ali ji dă vinu karje nuje bun d car. ⋄ **23:36** Ps 69,21 † **23:45** firjanga alu hramuluj āsta zastor afost pĳiti 25 mitjarje d marje š odvuja loku karje irja maj svănt d altu lokurj Ān Hram. ‡ **23:54** D Židovurj, zuva završaštje kănd suarilje kadje. Židovurlje nu kutiza s ukrjazje sămbătă š daja Josip s pripja s završaskă lukru majdată d zuvă d odmor, karje Ānĳĳija Ān vinjerj kănd kidja suarilje.

¹ Dänzorzja än duminikä mujerji akrenit la gruapă ku jarbilje š ku unturilje karje miruasă će lja priprimit. ² Känd je ažuns, avizut k je buluvanu karje ävilja ulazu la gruapă runkat än partje.* ³ Auntrat änotru, ali na gäsät tjela alu Domnuluj Isusuluj. ⁴ Pänd jalje aša astat zibunjitje putru aja će sa dogodit, daturdată pănglă je sa pojavit doj omurj än cualje karje blistjaštje. ⁵ Mujerilje sa spirjat š sa poklonit ku lica kăntră pământ. Doj omurj lji änrtra: “Dăce kătat p viu änră morc? ⁶ Nuje aiča. A uskrăsnit! Zar nu vu gindic će vam zăs još än Galileja: ⁷ ‘Jo, Bijatu alu Omuluj, mora s fiuv predajit än mănjl alu grešnikolor š je p minje osă m razapnjaskă, ali jo aldă trje zălje osă uskrisnjaskă.’”[†]

⁸ Jalje sa dat d gänd k Isusu aja azăs. ⁹ Š sa tors dăla gruapă s javjaskă alu unsprjače (11) apostolurj š alu toc alcălor. ¹⁰ Irja alja Marija d trg Magdala, Ivana š Marija, mama alu Jakov, š još njeke mujerj. Aurbit tot alu apostolilor će sa dogodit, ¹¹ ali apostolilor sa činit k tot aja mujeri izmislit. Š nu lja krizut alu mujerilor. ¹² Ipak, Petar dă fuga pänla gruapă. Känd ažuns, s ujtă äuntru ali na vizut nimika osim skupă albă plată än karje irja Isusu. Apljikat dăla gruapă š s änrtra će sa dogodit.

Isusu s ukazaštje alu učenikolor p drum än Emaus

¹³ Än zuvaja doj učenikurj alu Isusuluj pljakă än sat Emaus, dăpartje d Jeruzalem oko unusprjače (11) kilomjatrje. [†] ¹⁴ P drum arubit d tot ča fost. ¹⁵ Pänd je aša aurbit š raspravlja änră je, avinjit Isusu š pljakă ku je. ¹⁶ Ali alu vojki alor irja skuns s l kunaskă.

¹⁷ Isusu lja atribat: “D čaja aja raspravljic pänd putujic?”

Je astat pljinj d tugă. ¹⁸ Unu dän je, karje s kjamă Kleofa, ja odgovorit: “Tu ješt jedini om karje avinjit d praznik än Jeruzalem karje nu štije ča fost än zuviljaštja.”

¹⁹ Isusu änrtribabă: “Ča fost?”

Azăs: “Pa aja ča fost ku Isusu dän Nazaret. Jel irja proroku š tuată lumja aputut s vjadă ku vorbilje š ku djela aluj k la trimjes Dimizov. ²⁰ Pänglu aja glavni popurlje š alji noštri altje članurlje alu vječej amarje la predajit s fije osudit p muartje š la dat s l razapnjaskă. ²¹ A noj njam nadit k jel äla karje osă spasaskă p narodu alu Izrael dăla dušmanu aluj, već atrikut trje zălje d känd je mort. ²² Ali aja nuje tot k š njeke mujeri karje l pratja ku toc noj, nja zbunit p noj; čim asvanit zuva jalje apljikat la gruapă, ²³ ali ačija na gäsät tjela aluj. Avinjit š zăs k lji sa pokazăt ändelurlje š lja zăs k Isusu viu. ²⁴ Njeki dän noj adat fuga la gruapă š agăsăt k je grupa guală baš kum azăs mujerilje, ali na vizut p Isusu k je viuv.”

²⁵ P aja Isusu lja azăs: “O kum ištjec nerazumni! Dăce vuavă grijev s kridjec än aja ča zăs prorokurlje? ²⁶ Zar nu irja nuždă Kristu s trpjaskă tot majdată njego će s počinjaskă s vladjaskă p toc?” ²⁷ Aša Isusu lja objasnit tot će Mojsije š toc prorokurlje azăs än Sveta pismă d jel.

²⁸ Känd avinjit upruapje d sat undje pljakă, Isusu sa fukut kao k vrja s pljače maj dăpartje. ²⁹ Ali je la nagovorit: “Rămăj ku noj! Več je sara. Vinje nuaptja!” Aša autrat än kasă s rămăje ku je. ³⁰ Pänd afost ku je la stal, Isusu alat mălaju, zahvalit alu Dimizovuluj, la frănt š la dat alor. ³¹ Atunča lja sa diškis vojki š je la kănuskut. Ali jel la vojki alor anistanjit.

³² A je azăs unu alu altăluj: “Kum nja fost pljinje inimilje pänd p drum rubja ku noj š nji objasnja Sveta pismă!” ³³ Sa skulat š sa tors än Jeruzalem. Apljikat la lok undje sa skupit unsprjače (11) apostolurj š p alcă sljedbenikurj alu Isusuluj. ³⁴ Je zăce: “Istina je, Domnu Isusu auskrăsnit. Sa ukazăt alu Šimunuluj!” ³⁵ Atunča š äštja alji doj rubja će sa dogodit p drum š kum akănuskut p Isusu pän jel afrănt mălaju.

Isusu s pojavjaštje păngl učenikurj

(Iv 20,19-23)

³⁶ Pänd je doj rubja, Isusu dunturdată astat änră je toc. Lji zăce: “Mir vuavă!” ³⁷ Ali lja afost frikă daja će găndit k vjadje măroj. ³⁸ Š Isusu lji zăce: “Dăce vu frikă? Dăce än voj s fače sumnje än inimă?” ³⁹⁻⁴⁰ Atunča lja arătat mănjlje š pičuarilje š azăs: “Ujtacăvă la rănjl! Jo sănt aja! Punjec mănilje p minje š osă vidjec! Măroji narje karnje š vuasă kašă će lji am jo!”

⁴¹ A je d radost na putut s krjadă alu vojki alor, njego sa čudit. Jel änrtribabă: “Avjec čiva d mănkat?”

⁴² Ja dat krod d pjaštje pržăt, ⁴³ a jel l ja š mălănk pănglă je.[‡]

⁴⁴ Atunča zăce: “Asta će sa dogodit upravo aja će vam zăs k osă dogodjaskă. Pänd majdată am fost ku voj, vam zăs: atribut s s ispunjaskă tot će skrije d minje än zakonuluj alu Mojsije, än knjigje d prorokurj š än Psalmi.” ⁴⁵ Atunča lja žutat s razumjaskă čije skris än Sveta pismă. ⁴⁶ Känd azavršăt jel azăs: “Kašă kum vidjec, aša skrije än Sveta pismă k jo, Kristu, trjebje s tripjesk š s mor š aldă trje zălje s m skol dăla morc ⁴⁷ š ku autoritetu alu mjov s rubjaskă alu tuată lumja s s trjebje s okrinjaskă dăla grešală š Dimizov osă lji oprostjaskă grešala. Osă pučinjic än Jeruzalem ⁴⁸ s zăcec alu alculor aja će voj uzăt š avizut dăla minje.

* 24:2 bălăvan la mărământje Asta irja marje okrugli buluvan atăta d marje s zaklunjaskă skroz ulazu än mărământje. Afost potrebno doj trje omurj s l kotrljaskă. † 24:7 Lk 9,22 † 24:13 Än grčki skrije: “šaptjezăč (60) stadia”. ‡ 24:43 Aja afukut s lji pokazaskă k nuje suflet, k sufletu nu mălănkă.

⁴⁹ A jo osă v trimjet p Sufletu alu Svântulu, p karje Tatimjov ăń čerj obećit k vuavă osă vije. Răminjec ăń trg Jeruzalem păńd Dimizov nu trimjatje p voj săla d sus!”[§]

Isusu s ătuarče p čerj

(Mk 16,19-20; Ap 1,9-11)

⁵⁰ Isusu atunča askos p učenikurlje aluj d trg Jeruzalem păńla lok upruapje d sat Betanijea. ăń klo adrikat măńilje š sa rugat s lji blagoslovjakă Dimizov. ⁵¹ Păńd lja blagoslovit, afost drikat p čerj tot păńd nu lja nestanit d vojk. ⁵² Učenikurlje sa poklunit la Isusu, a atunča je sa tors ku marje radost ăń Jeruzalem. ⁵³ Atunča irja stalno ăń Hram š slavja p Dimizov.

[§] **24:49** păńă Dimizov nu trimjatje p voj săla d sus ăń grčki skrije: “păńă nu fic treniric ku săla dăpă sus”. Sufletu alu Dimizovuluj osă vije p je kašă cualjilje če viljaštje p omu. Ku altje vorbje, osă primjaskă snaga alu Sufletu alu Svănt kum aputje s svidučaskă alu alculor d Isusu.

¹ **amen, zaista** “Amen” je vorba karje s koristjašnje d naglasala ili s privlačaskā pažnja p nješto če azās omu. Majmult s koristjašnje la kraj d molitva, š atunča puatje s prevodjaskā kašā “njeka s fije aša”, “njeka s s dogodjaskā asta” ili “aša je”, š komunicirjašnje aša s slažastje ku mlitva ili izrazašnje voje s suslišaskā molitva. Ān vācala aluj, Isusu koristja “amen” kum naglasja istina dāla aja če rubja. Majmult dāpā aja zāča “vu zāk” kum azapučinja ku vācala anuavā karje irja ljigatā ku alta, š atunča puatje s s prevodjaskā kašā: “Da, iskrenu zāk vuavā” ili “Aja je istina š jo vu zāk”. Izrazu “zaista, zaista zā vuavā” puatje s prevodjaskā kašā “asta vuavā zāk” ili “asta če vu rubjesk istinito”.

² **andeo, arkandeo** Andeo je capān sufljet karje astvorit Dimizov. Anđeli pustujašnje kum aputja s služaskā alu Dimizov š fiče god jel zāča. Izrazu “arkandeo” s odnosašnje p anđela karje vladjašnje ili vudjašnje p alcā anđelurj. Vorba “andeo” doslovno značašnje “glasniku” š puatje s s prevodjaskā “glasniku dāla Dimizov”, argatu alu Dimizov p čerj ili “sufljetu gkasniku alu Dimizov”. Posebani izrazu, “andeo Jahvni” arje majmult značanje: 1. puatje s značaskā “andeo karje prestavljašnje Jahvu” ili “glasniku karje služastje alu alu Jahve”. 2. Puatje s s odnosaskā samo p Jahve, karje izgldja kašā andeo pānd rubja ku lumja

³ **apostol, apostolstvo** “Apostoli” afost lumje p karje Isusu atrimjes s rubjaskā d Dimizov š d cara aluj. Izraz “apostolstvo” s odnosašnje p položaj š p autoritet alu ālja karje afost kuljes kašā apostoli. Vorba “apostol” značašnje “njetko činje atrimjes ku određena svrhā”. Apostol arje autoritet kašā š āla karj la trimjes. Alu Isusuluj duavāsprječe majupruapje učenikurj apostanit prvi apostoli. Alcā lumje, kašā kum afost Pavao š Jakov, također apostanit apostoli. P sāla alu Dimizov. apostoli aputut fārzđā frikā s rubjaskā Bunā vorba š s likujaskā lumja, pa čak š potirjaskā p sufljeti alji rovj dān lumje. Vorba “apostol” puatje s s prevodjaskā ku vorba ili ku izrazu karje značašnje “njeko činje je atrimjes” ili “omu karje akimat s rubjaskā poruka alu Dimizov alu lumjij”.

⁴ **arka** “Arka” doslovno s odnosašnje p kutije d ljemn karje arje patru čošakurj karje služastje s čaje nješto ān ja ili s zaštiťjaskā, Veličinom, arka puatje s fije marje ili mikā, ovisno d aja d čaja s koristjašnje. Vorba “arka” majdatā s koristjašnje d nješto mult, četvrtasti brodu d ljemn karje Noa afukut kum s spasaskā d poplavā. Arka avut ravni pod, krovu š zidzrlje. Asta puatje s s prevodjaskā “vrlo marje brod”, “lada”, “teretni brod” ili “marje brod ān oblik d kutije”. Hebrejska vorbā karje aiča s koristjāšnje ān odnosu p āla marje brod ista je vorbā karje s koristja d košarje ili d kutije ān karje afost Mojsije kānd afost kupil, kānd mumusa la pus ān apā Nil kum la skudja. Obično s prevodjašnje kašā “košara”. Ān izraz “kufjeru d savez” koristjašnje alta vorbā. Asta puatje s s prevodjaskā kašā “kutija” ili “škrinja” ili “posuda”..

⁵ **Beelzebul** Beelzebul je altu lumje d Sotonu ili đavla. Ponekad s skrije š “Baal-Zebub”. Asta lumilje doslovno značašnje “gospodaru alu muštilor”, če značašnje “vladaru p sufljet alji rovj”. Asta lumilje je povežāt ku lumilje alu mičinos dimizov “Baal-zebuba” d Ekrona (vjez 2. Car 1,2, 3, 6).

⁶ **blagosloviti, blagoslovljen, blagoslov** “Blagosloviti” nekoga ili nešto znači učiniti da se dogodi nešto dobro i korisno osobi ili stvari koju se blagoslovlja. Blagosloviti nekoga također znači izraziti želju da se pozitivne i korisne stvari dogode toj osobi. Kada ljudi “blagoslove” Boga izraze želju da Bog bude blagoslovljen, to znači da ga hvale i slave. Izraz “blagosloviti” ponekad se koristi za posvećivanje hrane prije nego što se jede ili na zahvaljivanje i slavljenje Boga za hranu. “Blagosloviti” se također može prevesti kao “obilno se pobrinuti za” ili “biti vrlo ljubazan i naklon prema nekome”. “Bog je veoma blagoslovio” može se prevesti kao “Bog je dao puno dobrih stvari” ili “Bog se obilno pobrinuo za” ili “Bog je učinio da se dogode mnoge dobre stvari”. “On je blagoslovljen” može se prevesti kao “on će imati velike koristi” ili “on će iskusiti dobre stvari” ili “Bog će učiniti da napreduje”. “Blagoslovljena osoba koja” (“Blažen onaj koji”) može se prevesti kao “Kako je dobro osobi koja!” Izrazi poput “blagoslovljen bio Gospodin” mogu se prevesti kao “Neka bi Gospodin bio blagoslovljen” ili “Slava Gospodu” ili “Ja slavim Gospoda”. U kontekstu blagoslovljanja hrane, ovo se može prevesti kao “zahvalio je Bogu za hranu” ili “slavio je Boga što im je dao hranu” ili “posvetio je hranu slaveći Bogu za nju”.

⁷ **brat** Izraz “brat” obično se odnosi na mušku osobu koja dijeli barem jednog biološkog roditelja s drugom osobom. U Starome zavjetu, izraz “braća” također se koristio kao općenita referenca na rođake, kao što su članovi istoga plemena, klana ili naroda. U Novome zavjetu apostoli su često koristili izraz “braća” u odnosu na druge kršćane, uključujući i muškarce i žene, budući da su Kristovi vjernici članovi jedne duhovne obitelji, s Bogom kao svojim beskism Ocem. Nekoliko puta u Novome zavjetu apostoli su koristili izraz “sestra” kada su govorili specifično nekoj kršćanki ili kako bi naglasili da su uključeni i muškarci i žene. Na primjer, Jakov naglašava da govori o svim vjernicima kada spominje “braću i

sestre kojima je potrebna odjeća". U Starome zavjetu posebice, kada se "braća" koristi vrlo općenito u odnosu na članove iste obitelji, klana ili naroda, mogući prijevodi mogu uključivati "rođaci" ili "članovi klana" ili "zemljaci Izraelci". U kontekstu govora o suvjerniku u Kristu, ovaj se izraz može prevesti kao "brat u Kristu" ili "duhovni brat". Ako se govori i o muškarcima i o ženama, a izraz "brat" bi prenio krivo značenje, onda se može koristiti općenitiji izraz za rođaka koji bi se koristio kada bi se uključivali i muškarci i žene. Drugi načini za prijevod ovoga izraza kako bi se odnosio i na muške i na ženske vjernike mogao bi biti "suvjernici" ili "kršćanska braća i sestre".

⁸ **demon, zao duh, nečist duh** Svi se ovi nazivi odnose na demone, koji su duhovna bića koja se protive Božjoj volji. Bog je stvorio anđele kako bi mu služili. Kada se đavao pobunio protiv Boga, neki su se anđeli također pobunili i Bog ih je izbacio iz neba. Vjeruje se da su demoni i zli duhovi upravo ti "pali anđeli". Ponekad se ovi demoni nazivaju "nečisti duhovi". Izraz "nečist" znači "zao" ili "nesvet".

⁹ **dobra vijest, evanđelje, radosna vijest** Izraz "evanđelje" znači "dobra vijest" i odnosi se na poruku ili objavu koja kaže ljudima nešto što je za njih dobro i što ih raduje. U Bibliji, ovaj naziv obično se odnosi na poruku o Božjem spasenju za ljude po Isusovoj žrtvi na križu. Različiti načini prevođenja ovog izraza mogu uključivati "dobra poruka" ili "dobra objava" ili "Božja poruka spasenja" ili "dobre stvari koje Bog poučava o Isusu" ili "dobre stvari koje Bog govori o" ili "što Bog kaže o tome kako spašava ljude".

¹⁰ **duh, duhovan** Izraz "duh" odnosi se na nefizički dio ljudi koji se ne može vidjeti. Kada osoba umre, njen duh napušta tijelo. "Duh" se također može odnositi na stav ili emocionalno stanje. Izraz "duh" može se odnositi na biće koje nema fizičko tijelo, posebice na zloga duha. Duh osobe je njen dio koji može poznavati Boga i vjerovati u njega. Općenito, izraz "duhovan" opisuje bilo što u nefizičkome svijetu. U Bibliji se posebice odnosi na bilo što vezano uz Boga, a posebno Duha Svetoga. Na primjer, "duhovna hrana" odnosi se na Božja učenja koja daju hranu duhu osobe, "duhovna mudrost" se odnosi na znanje i pravedno ponašanje koji dolaze po sili Duha Svetoga. Bog je duh i on je stvorio druga duhovna bića koja nemaju fizička tijela. Anđeli su duhovna bića, uključujući one koji su se pobunili protiv Boga i postali zli duhovi. Izraz "duh (nečega ili nekoga)" može također značiti "koji ima osobine (nečega ili nekoga)" kao u izrazu "duh mudrosti" ili "u duhu Ilije". Primjeri "duha" kao stava ili emocije uključivali bi "duh straha" ili "duh ljubomore". Ovisno o kontekstu, neki načini prevođenja "duha" mogli bi uključivati "nefizičko biće" ili "unutarnji dio" ili "unutarnje biće". U nekim kontekstima, izraz "duh" mogao bi se prevesti kao "zao duh" ili "zlo duhovno biće". Ponekad se izraz "duh" koristi za izražavanje osjećaja osobe kao u slučaju "duh mi se žalostio u mome najdubljem biću". Ovo bi se također moglo prevesti kao "bio sam žalostan u svome duhu" ili "osjećao sam veliku žalost". Izraz "duh (nekoga ili nečega)" mogla bi se prevesti kao "karakter (nekoga ili nečega)" ili "utjecaj (nekoga ili nečega)" ili "stav (nekoga ili nečega)" ili "razmišljanje (nekoga ili nečega)".

¹¹ **duša** Duša je unutarnji, nevidljivi i vječni dio osobe. Odnosi se na nefizički dio osobe. Izrazi "duša" i "duh" mogu biti dva različita koncepta ili mogu biti dva naziva koji se odnose na isti koncept. Kada osoba umre, njena duša napušta tijelo. Riječ "duša" ponekad se koristi u prenesenom značenju u odnosu na cijelu osobu. Na primjer, "duša koja sagriješi" znači "osoba koja griješi" i "moja je duša umorna" znači "ja sam umoran". U istim kontekstima, "moja duša" moglo bi se prevesti kao "ja" ili "mene".

U Hebrejima 4,12, fraza u prenesenom značenju "odvajanje duše i duha" mogla bi značiti "duboko pronicanje ili razotkrivanje unutarnje osobe".

¹² **dijete, djeca** U Bibliji, izraz "dijete" često se koristi kako bi se općenito govorilo o nekome tko je mlad, uključujući bebe, i također ima nekoliko figurativnih upotreba. U Bibliji, učenici ili sljedbenici ponekad se nazivaju "djecom". Često se izraz "djeca" koristi u odnosu na potomstvo neke osobe. Izraz "djeca + genitiv" može se odnositi na karakterizaciju, opisivanje kakav je netko. Neki primjeri ovoga bili bi: djeca svjetla, djeca poslušnosti i djeca đavla. Ovaj izraz također se može odnositi na ljude koji su poput duhovne djece. Na primjer, "djeca Božja" odnosi se na ljude koji pripadaju Bogu po vjeri u Isusa. Izraz "djeca" može se prevesti kao "potomci" kada se odnosi na prauroke ili pra-prauroke neke osobe. Ovisno o kontekstu, "djeca + genitiv" treba prevesti kao "ljudi koji imaju osobinu + genitiv" ili "ljudi koji se ponašaju kao". Ako je moguće, izraz "djeca Božja" trebao bi se prevesti doslovno budući da je Božje očinstvo važna biblijska tema. Moguća prijevodna inačica bila bi "ljudi koji pripadaju Bogu" ili "Božja duhovna djeca". Kada Isus naziva svoje učenike "djecom", to se također može prevesti kao "dragi prijatelji" ili "moji voljeni učenici". Kada Pavao i Ivan govore o vjernicima kao o "djeci", to se također može prevesti kao "draga braća i sestre vjernici". Sintagma "djeca obećanja" može se prevesti kao "ljudi koji su primili ono što im je Bog obećao".

¹³ **farizej** Farizeji su bili važna i moćna skupina židovskih vjerskih vođa u Isusovo vrijeme. Mnogi među njima bili su poslovni ljudi srednjega staleža, a neki su bili i svećenici. Od svih židovskih vođa,

farizeji su bili najstroži u poslušnosti Mojsijevim zakonima i drugim židovskim zakonima i običajima. Bilo im je vrlo važno da židovski narod ostane odvojen od poganskog utjecaja naroda oko njih. Ime "farizej" dolazi od riječi "odvojiti". Farizeji su vjerovali u život nakon smrti, a također su vjerovali u postojanje anđela i drugih duhovnih bića. Farizeji i saduceji aktivno su se suprotstavljali Isusu i prvim kršćanima.

¹⁴ **grijeħ, grešan, grešnik, griješiti** Izraz "grijeħ" odnosi se na radnje, misli i riječi koje su protiv Božje volje i zakona. Grijeħ se također može odnositi na nedostatak djelovanja u onome što Bog želi da učinimo. Grijeħ uključuje bilo kakvu radnju koja nije poslušna Bogu ili koja mu ne godi, pa čak i stvari o kojima drugi ništa ne znaju. Misli i djela koja se ne pokoravaju Božjoj volji nazivaju se "grešnicima". Budući da je Adam sagriješio, sva ljudska bića rađaju se sa grešnom naravi koja ih kontrolira. "Grešnik" je netko tko griješi, tako da je svako ljudsko biće grešnik. Ponekad su riječ "grešnici" koristili religiozni ljudi poput farizeja u odnosu na ljude koji nisu držali zakon onako kako su farizeji mislili da trebaju. Izraz "grešnik" također se koristila za ljude koji su se smatrali gorim grešnicima od ostalih ljudi. Na primjer, ova se etiketa davala poreznicima i prostitutkama. Izraz "grijeħ" mogao bi se prevesti riječju ili frazom koja znači "neposlušnost Bogu" ili "ići protiv Božje volje" ili "zlo ponašanje i misli" ili "zločin". "Griješiti" se također može prevesti kao "ne poslušati Boga" ili "učiniti zlo". Ovisno o kontekstu, "grešan" bi se moglo prevesti kao "pun zlih djela" ili "opak" ili "nemoralan" ili "zao" ili "koji se buni protiv Boga". Ovisno o kontekstu, izraz "grešnik" mogao bi se prevesti riječju ili frazom u značenju "osoba koja griješi" ili "osoba koja čini zle stvari" ili "osoba koja je neposlušna Bogu" ili "osoba koje je neposlušna zakonu". Izraz "grešnici" mogao bi se prevesti riječju ili frazom u značenju "vrlo grešni ljudi" ili "ljudi za koje se smatra da su vrlo grešni" ili "nemoralni ljudi". Načini prevođenja "poreznici i grešnici" može uključivati "ljudi koji sakupljaju novac za vlast i drugi vrlo grešni ljudi" ili "vrlo grešni ljudi, pa (čak) i poreznike". U izrazima poput "robovi grijeħa" ili "oni nad kojima grijeħ vlada", izraz "grijeħ" mogao bi se prevesti kao "neposlušnost" ili "zle želje i djela".

¹⁵ **gubā, bualā p pjalje** Ova fraza prevodi grčku riječ koja se koristila za označavanje nekoliko različitih vrsta kožnih bolesti. Tradicionalno se podrazumijeva da se odnosi na gubu. Čovjek koji je imao jednu od ovih kožnih bolesti smatran je ritualno nečistim. Čovjeka je trebalo držati odvojeno od drugih ljudi kako ne bi drugima prenio bolest i kako ne bi došao u kontakt s drugim čovjekom u učinio tog čovjeka ritualno nečistim (vidi Lev 13,45-46).

¹⁶ **Had, Šeol** Nazivi "Had" i "Šeol" koriste se u Bibliji u odnosu na smrt i mjesto gdje duše ljudi odlaze kada umru. Njihova su značenja slična. Hebrejski izraz "Šeol" često se koristi u Starome zavjetu kada se općenito govori o mjestu smrti. U Novome zavjetu, grčki izraz "Had" odnosi se na mjesto za duše ljudi koji su se pobunili protiv Boga. Za ove se duše govori kako idu "dolje" u Had. To se ponekad stavlja u kontrast s odlaskom "gore" u nebo, gdje žive duše ljudi koji vjeruju u Isusa. Izraz "Had" uparen je s izrazom "smrt" u knjizi Otkrivenja. U posljednja vremena, i smrt i Had će biti bačeni u Ognjeno jezero, koje je pakao. Starozavjetni izraz "Šeol" mogao bi se prevesti kao "mjesto mrtvih" ili "mjesto za mrtve duše". Neki prijevodi ovo prevode kao "jama" ili "smrt", ovisno o kontekstu. Novozavjetni izraz "Had" mogao bi se također prevesti kao "mjesto za nevjerne mrtve duše" ili "mjesto muke za mrtve" ili "mjesto za duše ljudi koji ne vjeruju".

¹⁷ **hram** Hram je bio zgrada okružena zidovima pregrađenim dvorištima gdje su Izraelci dolazili kako bi se molili i pronosili žrtve Bogu. Nalazio se na gori Moriji u gradu Jeruzalemu. Često se izraz "hram" odnosi na cijeli hramski kompleks, što uključuje dvorišta koja su okruživala glavnu zgradu. Ponekad se odnosi samo na zgradu. Hramska zgrada imala je dvije prostorije: Svetište i Svetinju nad svetinjama. Bog je o hramu govorio kao o svome prebivalištu. Salomon je tijekom svoje vladavine izgradio hram, koji je bio trajno mjesto štovanja u Jeruzalemu. U Novome zavjetu, izraz "hram Duha Svetoga" koristi se u odnosu na one koji vjeruju u Isusa zato što u njima prebiva Sveti Duh. Obično kad tekst kaže da su ljudi bili "u hramu", govori o dvorištima oko zgrade. Ovo bi se moglo prevesti kao "u dvorištima hrama" ili "u hramskom kompleksu". Kada se specifično odnosi na samu zgradu, neki prijevodi će prevesti "hram" kao "hramsku zgradu", kako bi bilo jasno o čemu se govori. Načini prevođenja "hrama" mogu uključivati "Božja sveta kuća" ili "sveto mjesto štovanja". Hram se u Bibliji često naziva "domom Jahvinim" ili "kućom Božjom".

¹⁸ **hula, huliti, hulan** U Bibliji naziv "hula" odnosi se na govor koji pokazuje duboko nepoštovanje prema Bogu ili ljudima. "Huliti" na nekoga znači govoriti protiv te osobe tako da ostali povjeruju u nešto lažno ili loše o njoj. Najčešće huliti na Boga znači klevetati ili vrijeđati ga, govoreći stvari koje nisu istinite o njemu ili ponašajući se na nemoralan način koji ga obeščasćuje. Hula je za ljudsko biće tvrditi da je Bog ili tvrditi da postoji neki drugi bog osim pravoga Boga. Neki prijevodi prevode ovaj izraz kao "klevetati" kada se odnosi na hulu na ljude. "Huliti" se može prevesti kao "govoriti zle stvari

protiv” ili “obeščastiti Boga” ili “klevetati”. Načini za prijevod “hule” mogli bi uključivati “govoriti krivo o drugima” ili “klevetati” ili “širiti lažne glasine”.

¹⁹ **Judeja** To se može posebno odnositi na rimsku provinciju u južnoj Palestini, ili općenito na cijelu zemlju u kojoj su živjeli Židovi.

²⁰ **književnik, stručnjaku židovskome zakonu** Književnici su bili službenici koji su bili odgovorni rukom pisati ili prepisivati važne državne ili vjerske dokumente. Drugo ime za židovskoga književnika bilo je “zakonoznanci” ili “stručnjaci u židovskome zakonu”. Književnici su bili odgovorni za prepisivanje i čuvanje knjiga Staroga zavjeta. Oni su također prepisivali, čuvali i tumačili vjerska mišljenja i komentare na Božji zakon. Ponekad su književnici bili važni vladini dužnosnici. Važni biblijski književnici uključuju Baruha i Ezru. U Novome zavjetu, izraz “književnici” također se prevodi kao “učitelji zakona”. U Novome zavjetu, književnici su obično bili dio vjerske skupine koja se zvala “farizeji” i te se dvije skupine često spominju zajedno.

²¹ **kostrijet** Kostrijet je bila gruba, hrapava vrsta tkanine koja se radila od kozje dlake ili devine dlake. Odjeća napravljena od kostrijeti bila je neudobna za osobu koja ju je nosila. Nosila se kao znak žalovanja, tugovanja ili poniznog kajanja. Izraz “kostrijet i pepeo” bio je uobičajen izraz za govor o tradicionalnom izražavanju boli i pokajanja. Ovaj bi se izraz također mogao prevesti kao “gruba tkanina od životinjske kože” ili “odjeća napravljena od kozje dlake” ili “gruba, hrapava odjeća”. Drugi načini prevođenja ovog izraza mogu uključivati “gruba, hrapava odjeća za žalovanje”.

Fraza “sjediti u kostrijeti i pepelu” mogla bi se prevesti kao “pokazati žaljenje i poniznost noseći grubu odjeću i sjedeći u pepelu”.

²² **kraljevstvo Božje, kraljevstvo nebesko** Izrazi “kraljevstvo Božje” i “kraljevstvo nebesko” odnose se na Božju vladavinu i autoritet nad njegovim narodom i nad cijelom tvorevinom. Židovi su često koristili izraz “nebo” u odnosu na Boga, kako bi izbjegli izravno izgovaranje njegova imena. U NZ knjizi koju je napisao Matej, Božje kraljevstvo je nazvao “kraljevstvom nebeskim” vjerojatno zato što je pisao prvenstveno židovskoj publici. Kraljevstvo Božje odnosi se na Boga koji vlada ljudima duhovno kao i na Boga koji vlada fizičkim svijetom. Starozavjetni proroci rekli su da će Bog poslati Mesiju da vlada pravedno. Isus, Sin Božji, Mesija je koji će zauvijek vladati nad Božjim kraljevstvom. Ovisno o kontekstu, “kraljevstvo Božje” može se prevesti kao “Božja vladavina (kao kralja)” ili “kada Bog vlada kao kralj” ili “Božja vladavina nad svime”. Izraz “kraljevstvo nebesko” također se može prevesti kao “Božja vladavina s neba kao kralja” ili “Bog na nebu vlada” ili “vladavina neba” ili “vladavina neba nad svime”.

²³ **krstiti, krštenje** U Novome zavjetu, izrazi “krstiti” i “krštenje” obično se odnose na obredno pranje kršćanina u vodi kako bi se pokazalo da je očišćen od grijeha i sjedinjen s Kristom. Osim vodenog krštenja, Biblija govori o “krštenju Duhom Svetim” i “krštenju vatrom”. Izraz “krštenje” također se koristi u Bibliji u odnosu na prolaženje kroz veliku patnju. Kršćani imaju različita gledišta o tome kako bi se netko trebao krstiti vodom. Ovisno o kontekstu, izraz “krstiti” može se prevesti kao “očistiti”, “izliti na”, “uroniti”, “oprati” ili “duhovno očistiti.” Na primjer, “krstim vas vodom” može se prevesti kao “uranjam vas u vodu”. Izraz “krštenje” može se prevesti kao “očišćenje”, “izlijevanje”, “uranjanje”, “čišćenje” ili “duhovno pranje”. Kada se odnosi na patnju, “krštenje” se može prevesti i kao “vrijeme strašne nevolje” ili “očišćenje kroz veliku patnju”.

²⁴ **Krist, Mesija** Izrazi “Mesija” i “Krist” znače “Pomazanik” i odnose se na Isusa, Božjega Sina. I “Mesija” i “Krist” koriste se u Novome zavjetu u odnosu na Božjega Sina, kojega je Bog Otac postavio da vlada kao kralj nad svojim narodom i kako bi ih spasio od grijeha i smrti. U Starome zavjetu, proroci su pisali proročanstva o Mesiji stotine godina prije nego što je došao na zemlju. Često se riječ koja znači “pomazanik” koristila u Starome zavjetu da bi se govorilo o dolasku Mesije. Isus je ispunio mnoga od tih proročanstava i učinio mnoga čudesna djela koja su dokazala da je on Mesija, a ostatak tih proročanstava ispunit će se kada se on vrati. Riječ “Krist” često se koristi kao naslov, kao “Krist Isus”. S vremenom se “Krist” počelo koristiti kao dio njegova imena: “Isus Krist”. Ovaj se izraz može prevesti koristeći njegovo značenje “Pomazanik” ili “Božji Pomazani Spasitelj”.

²⁵ **gubā, bualā p pjalje** Ova fraza prevodi grčku riječ koja se koristila za označavanje nekoliko različitih vrsta kožnih bolesti. Tradicionalno se podrazumijeva da se odnosi na gubu. Čovjek koji je imao jednu od ovih kožnih bolesti smatran je ritualno nečistim. Čovjeka je trebalo držati odvojeno od drugih ljudi kako ne bi drugima prenio bolest i kako ne bi došao u kontakt s drugim čovjekom i učinio tog čovjeka ritualno nečistim (vidi Lev 13,45–46).

²⁶ **licemjer, licemjerstvo** Izraz “licemjer” odnosi se na osobu koja radi stvari koje se čine pravednima, ali koja potajno radi opake stvari. Izraz “licemjerstvo” odnosi se na ponašanje koje navodi ljude da misle da je pravedan netko tko nije takav. Licemjeri žele da ih se vidi kako rade dobre stvari kako

bi ljudi mislili da su dobri. Često će licemjeri kritizirati druge ljude što rade iste grešne stvari koje i oni sami čine. Isus je farizeje nazivao licemjerima zato što su radili religiozne stvari poput nošenja određene odjeće i jedenja određene hrane, ali nisu bili ljubazni niti pravedni prema ljudima. Licemjer ističe mane u drugim ljudima, ali ne priznaje da ih sam ima. Neki jezici imaju izraze poput “dvoličan” koji se odnose na licemjera ili njegova djela. Drugi načini prevođenja “licemjera” mogli bi uključivati “prevarant” ili “netko tko se pretvara” ili “bahata, prijevarena osoba”. Izraz “licemjerstvo” mogao bi se prevesti kao “prijevera” ili “lažna djela” ili “pretvaranje”.

²⁷ **milosrđe, milosrdan** Izrazi “milosrđe” i “milosrdan” odnose se na pomaganje ljudima koji su u potrebi, posebno kada su u poniženom stanju. Izraz “milosrđe” također može uključivati značenje nekažnjavanja ljudi za nešto što su krivo učinili. Moćna osoba kao što je bio kralj opisuje se kao “milosrdna” kada se ponaša prema ljudima blago umjesto okrutno. Biti milosrdan također znači oprostiti nekome tko nam je na neki način naudio. Pokazujemo milosrđe kada pomognemo ljudima koji su u potrebi. Bog je milosrdan prema nama i želi da i mi budemo milosrdni prema drugima. Ovisno o kontekstu, “milosrđe” se može prevesti kao “dobrota” ili “suosjećanje” ili “samilost”. Izraz “milosrdan” mogao bi se prevesti kao “koji pokazuje samilost” ili “dobar prema” ili “koji oprašta”. “Pokazati milosrđe” ili “smilovati se” moglo bi se prevesti kao “ponašati se ljubavno” ili “biti suosjećajan prema”.

²⁸ **nada, nadati se** Izraz “nada” odnosi se na očekivanje ili snažnu želju da se nešto dogodi. U Bibliji, izraz “nada” također ima značenje “pouzdanja” kao u izrazu “moja je nada u Gospodinu”. Odnosi se na sigurno očekivanje primanja onoga što je Bog obećao svome narodu. Izraz “stavili nadu u” mogao bi se također prevesti kao “stavili pouzdanje u” ili “pouzdale se”. Izraz “nalazim nadu u tvojoj riječi” mogao bi se također prevesti kao “siguran sam da je tvoja riječ istinita” ili “tvoja riječ pomaže mi da se pouzdam u tebe” ili “kada poslušam tvoju riječ, sigurno ću biti blagoslovljen”. Fraza poput “nada u” Boga mogle bi se također prevesti kao “pouzdanje u Boga” ili “znati sa sigurnošću da će Bog učiniti ono što je obećao” ili “biti siguran da je Bog vjeran”.

²⁹ **napastovati, napast, iskušenja** Napastovati nekoga znači pokušavati ga navesti na nešto loše. Napast je nešto što potiče osobu da učini nešto pogrešno. Ljude napastuje njihova vlastita grešna narav i drugi ljudi. Sotona također napastuje ljude da budu neposlušni Bogu i da sagriješe protiv njega čineći zlo. Sotona je napastovao Isusa i pokušao ga navesti da učini nešto loše, ali Isus se odupro svim Sotoninim napastima i nikada nije sagriješio. Izraz “napastovati” također se koristi u odnosu na napastovanje Boga, što znači tvrdoglavo mu biti neposlušan dotle da mora odgovoriti kažnjavanjem onih koji su neposlušni. To se naziva i “iskušavanjem” Boga. Izraz “napastovati” mogao bi se prevesti i kao “pokušati navesti na grijeh” ili “potaknuti” ili “uzrokovati želju za grijehom”. Načini prevođenja “napasti” mogu uključivati “stvari koje napastuju” ili “stvari koje nekoga potiču na grijeh” ili “stvari koje uzrokuju želju za nečim lošim”. U kontekstu napastovanja Boga, ovo bi se moglo prevesti kao “staviti Boga na kušnju” ili “testirati Boga” ili “kušati Božju strpljivost” ili “uzrokovati da Bog mora kazniti” ili “tvrdoglavo ustrajati u neposlušnosti Bogu”.

³⁰ **neporočan** Naziv “neporočan” doslovno znači “bez poroka”. Koristi se za osobu koja je svim srcem poslušna Bogu, ali ne znači da je ta osoba bezgrešna. Abraham i Noa bili su smatrani neporočnima pred Bogom. Osoba koja ime ugled “neporočnosti” ponaša se na način koji donosi čast Bogu. Prema jednome stihu, osoba koja je neporočna je “ona koja se boji Boga i okreće oda zla”. Ovo se također može prevesti kao “bez mane u karakteru” ili “sa svim poslušna Bogu” ili “koji izbjegava grijeh” ili “koji se drži daleko od zla”.

³¹ **obrezati, obrezanje** Izraz “obrezati” znači odrezati prepucij muškarca ili dječaka. Obred obrezanja može se izvoditi u vezi sa sljedećim: Bog je zapovjedio Abraham da obreže svakoga muškarca u svojoj obitelji i među slugama kao znak Božjega saveza s njima. Bog je također zapovjedio Abrahamovim potomcima da nastave to činiti za svako muško dijete koje se rodi u njihovoj obitelji. Fraza “obrezanje srca” odnosi se u prenesenom značenju na “rezanje” ili odstranjivanje grijeha iz osobe. U duhovnom smislu, “obrezani” se odnosi na ljude koje je Bog očistio od grijeha po Isusovoj krvi i koji su njegov narod. Izraz “neobrezani” odnosi se na one koji još uvijek nisu bili tjelesno obrezani. Također se može odnositi, u prenesenom značenju, na one koji još uvijek nisu obrezani duhovno, odnosno koji još uvijek nemaju odnos s Bogom.

³² **opsjednut demonima** Osoba koja je opsjednuta demonima u sebi ima demona ili zloga duha koji upravlja njenim mislima i djelima. Isus je izliječio ljude koji su bili opsjednuti demonima zapovijedajući demonima da iziđu iz njih. To se često naziva “istjerivanjem” demona. Drugi načini za prevođenje ovog izraza mogu uključivati “kojim upravljaju demoni” ili “kojim upravlja zao duh” ili “koji u sebi ima zloga duha”.

³³ **otkupnina** Izraz “otkupnina” odnosi se na količinu novca ili drugu vrstu isplate koja se zahtijeva ili plaća za oslobađanje osobe koja je zarobljena. Kao glagol, “otkupiti” znači uplatiti ili učiniti nešto

požrtvovno kako bi spasili nekoga tko je bio zarobljen, zatočen ili zatvoren. Ovo značenje “kupiti natrag” slično je značenju “otkupiti”. Isus je dopustio da ga ubiju kao otkupninu za oslobođenje grešnih ljudi od njihove zarobljenosti grijehu. Ovaj čin kojim Bog kupuje natrag svoj narod plaćajući kaznu za njihov grijeh u Bibliji se naziva “otkupljenje”. Izraz “otkupiti” mogao bi se također prevesti kao “platiti za oslobođenje” ili “platiti cijenu za oslobođenje” ili “kupiti natrag” nekoga. Fraza “platiti otkupninu” mogla bi se prevesti kao “platiti cijenu”.

³⁴ **otkupiti, otkupljenje, otkupitelj** Izrazi “otkupiti” i “otkupljenje” odnose se na plaćanje i vraćanje u posjed nečega što je ranije bilo zarobljeno ili u tuđem vlasništvu. “Otkupitelj” je osoba koja otkupljuje nekoga ili nešto. Bog je Izraelcima dao zakone o tome kako otkupiti ljude ili stvari. Na primjer, netko je mogao otkupiti osobu koja je bila u ropstvu plaćajući cijenu kako bi rob mogao biti oslobođen. Riječ “otkupnina” također se odnosi na ovu praksu. Ako je nečija zemlja bila prodana, rođak te osobe ju je mogao “otkupiti” ili “kupiti natrag” kako bi zemlja mogla ostati u obitelji. Takve prakse pokazuju kako Bog otkupljuje ljude koji su u ropstvu grijeha. Kada je umro na križu, Isus je platio punu cijenu za ljudske grijeha i otkupio sve one koji se pouzdaju u njega za svoje spasenje. Ljudi koje je Bog otkupio slobodni su od grijeha i njegove kazne. Ovisno o kontekstu, izraz “otkupiti” mogao bi se također prevesti kao “kupiti natrag” ili “platiti da se oslobodi”.

³⁵ **pakao, ognjeno jezero** Pakao je konačno mjesto beskonačne boli i patnje gdje će Bog kazniti sve koji se bune protiv njega i odbacuju njegov plan spasenja po Isusovoj žrtvi. Također se spominje kao “ognjeno jezero”. Pakao se opisuje kao mjesto vatre i teške patnje. Sotona i zli duhovi koji ga slijede bit će bačeni u pakao, gdje će primati vječnu kaznu. Ljudi koji ne vjeruju u Isusovu žrtvu za njihove grijeha i ne pouzdaju se u njega za spasenje, zauvijek će biti kažnjeni u paklu. Izraz “pakao” mogao bi se prevesti kao “mjesto patnje” ili “konačno mjesto tame i boli”. Izraz “ognjeno jezero” mogao bi se također prevesti kao “more vatre” ili “ogromna vatra (patnje)” ili “polje vatre”.

³⁶ **Pasha, Prolazak** “Pasha” je naziv vjerskog blagdana koji Židovi slave svake godine, da se sjećaju kako je Bog spasio njihove pretke Izraelce iz ropstva u Egiptu. Naziv ovoga blagdana dolazi od činjenice da je Bog “prošao” pored kuća Izraelaca i nije ubio njihove sinove kada je ubio prvorođene sinove Egipćana. Pashalna proslava uključuje poseban objed janjeta bez mane koje su zaklali i ispekli, kao i kruha napravljenog bez kvasca. Ta hrana ih je podsjećala na objed koji su Izraelci jeli noć prije nego što su pobjegli iz Egipta. Bog je rekao Izraelcima da jedu taj objed svake godine kako bi se sjećali i slavili Božji “prolazak pored” njihovih kuća i kako ih je oslobodio ropstva u Egiptu.

³⁷ **poganin** Naziv “poganin” odnosi se na bilo koga tko nije Židov. Pogani su ljudi koji nisu Jakovljevi potomci. U Bibliji, naziv “neobrezani” također se koristi u prenesenom značenju u odnosu na pagane zato što mnogi od njih nisu obrezivali mušku djecu kako su to Izraelci činili. Budući da je Bog izabrao Židove da budu njegov poseban narod, oni su mislili o poganima kao o autsajderima koji nikada neće moći biti Božji narod. Židovi su se također nazivali “Izraelcima” ili “Hebrejima” u različitim vremenima u povijesti. Sve druge ljude nazivali su poganima. Poganin se također može prevesti kao “nije Židov” ili “nežidovski” ili “nije Izraelac” (Stari zavjet) ili “ne-Židov”. Tradicionalno, Židovi nisu jeli s poganima i nisu se družili s njima, što je u početku stvaralo probleme prvoj crkvi.

³⁸ **pokajati se, pokajanje** Izrazi “pokajati se” i “pokajanje” odnose se na okretanje od grijeha i vraćanje Bogu. U Bibliji, “pokajati se” obično znači okrenuti se od grešnoga, ljudskog načina razmišljanja i ponašanja a prema Božjemu načinu razmišljanja i ponašanja. Kada se ljudi uistinu pokaju za svoje grijeha, Bog im oprašta i pomaže im da mu počnu biti poslušni. Izraz “pokajati se” može se prevesti riječju ili frazom u značenju “okrenuti se od grijeha”.

³⁹ **pomazati, pomazan** Izraz “pomazati” znači namazati ili izliti ulje na osobu ili predmet. Ponekad se ulje miješalo sa začinima, od čega se dobivao sladak, aromatiziran miris. Izraz se koristio i u prenesenom značenju u odnosu na biranje i osnaživanje nekoga po Svetome Duhu. U Starome zavjetu, svećenici, kraljevi i proroci bili su pomazani uljem kako bi ih se izdvojilo za posebnu službu Bogu. Predmeti poput žrtvenika ili šatora sastanka također su se pomazivali uljem kako bi se pokazalo da će se koristiti za štovanje i veličanje Boga. U Novome zavjetu, bolesne se pomazivalo uljem za izlječenje. Novi zavjet dvaput bilježi da je Isusa žena pomazala parfumiranim uljem u činu štovanja. Jednom je Isus komentirao da ga je tako pripremila za buduću ukop. Nakon što je Isus umro, njegovi su prijatelji pripremili njegovo tijelo za ukop, mažući ga uljem i začinima. Nazivi “Mesija” (hebrejski) i “Krist” (grčki) znače “Pomazani(k)”. Mesija Isus je taj koji je bio odabran i pomazan za Proroka, Velikog svećenika i Kralja. Ovisno o kontekstu, izraz “pomazati” može se prevesti kao “izliti ulje na” ili “staviti ulje na” ili “posvetiti izlivanjem parfumiranog ulja na”. “Biti pomazan” može se prevesti kao “biti posvećen uljem” ili “biti postavljen” ili “biti posvećen”. U nekim kontekstima izraz “pomazati” može

se prevesti kao “postaviti”. Izraz poput “pomazani svećenik” može se prevesti kao “svećenik koji je bio posvećen uljem” ili “svećenik koji je bio izdvojen izlijevanjem ulja”.

⁴⁰ **poredba** Izraz “poredba” obično se odnosi na kratku priču ili lekciju koja se koristila za pojašnjavanje ili učenje moralne istine. Isus je koristio poredbe kako bi poučavao svoje učenike. Iako je također govorio u poredbama mnoštvu ljudi koji su ga sljedili, nije im uvijek objašnjavao njihovo značenje. Poredba se mogla koristiti da se otkrije istina njegovim učenicima dok je ista ta istina ostala skrivena od ljudi kakvi su bili farizeji, koji nisu vjerovali u Isusa. Prorok Natan rekao je Davidu poredbu kako bi mu pokazao da je počinio velik grijeh. Priča o Dobrome Samarijancu primjer je poredbe koja je priča. Isusova usporedba starih i novih vinskih mjehova primjer je poredbe koja je služila kao lekcija pomoću koje su učenici mogli razumjeti Isusova učenja.

⁴¹ **pouzdati se, pouzdan, pouzdanost** Izraz “pouzdati se” odnosi se na vjeru da je nešto ili netko istinit ili da se na njega može osloniti. Na “pouzdanu” osobu može se osloniti da će činiti i govoriti ono što je pravo i istinito. Pouzdanje je usko vezano uz vjeru. Ako se pouzdajemo u nekoga, imamo vjeru u tu osobu da će učiniti što je obećala. Imati pouzdanja u nekoga također znači ovisiti o toj osobi. “Pouzdati se u” Isusa znači vjerovati da je on Bog i da je umro na križu kako bi platio naše grijeha te oslanjati se na njega da nas spasi. “Pouzdana riječ” odnosi se na nešto što je rečeno, a na što se može računati da je istinito. Načini prevođenja “pouzdati se” mogu uključivati “vjerovati” ili “imati vjere” ili “imati sigurnost” ili “ovisiti o”. Fraza “staviti svoje pouzdanje u” vrlo je slična u značenju “pouzdati se”. Izraz “pouzdan” mogao bi se prevesti kao “na kojeg se možeš osloniti” ili “kojemu se uvijek može vjerovati”.

⁴² **pouzdati se, pouzdan, pouzdanost** Izraz “pouzdati se” odnosi se na vjeru da je nešto ili netko istinit ili da se na njega može osloniti. Na “pouzdanu” osobu može se osloniti da će činiti i govoriti ono što je pravo i istinito. Pouzdanje je usko vezano uz vjeru. Ako se pouzdajemo u nekoga, imamo vjeru u tu osobu da će učiniti što je obećala. Imati pouzdanja u nekoga također znači ovisiti o toj osobi. “Pouzdati se u” Isusa znači vjerovati da je on Bog i da je umro na križu kako bi platio naše grijeha te oslanjati se na njega da nas spasi. “Pouzdana riječ” odnosi se na nešto što je rečeno, a na što se može računati da je istinito. Načini prevođenja “pouzdati se” mogu uključivati “vjerovati” ili “imati vjere” ili “imati sigurnost” ili “ovisiti o”. Fraza “staviti svoje pouzdanje u” vrlo je slična u značenju “pouzdati se”. Izraz “pouzdan” mogao bi se prevesti kao “na kojeg se možeš osloniti” ili “kojemu se uvijek može vjerovati”.

⁴³ **pravedan, pravda, pravedno** Ovi izrazi odnose se na pošteno ponašanje prema drugim ljudima u skladu s Božjim zakonima. Ljudski zakoni koji odražavaju Božje mjerilo ispravnoga ponašanja prema drugima također su pravedni. Biti “pravedan” znači djelovati na fer i ispravan način prema drugima. Također podrazumijeva poštenje i integritet da se učini ono što je moralno ispravno u Božjim očima. Djelovati “pravedno” znači tretirati ljude na način koji je ispravan, dobar i prikladan prema Božjim zakonima. Primiti “pravdu” znači primiti pravedan tretman pod zakonom, bilo zaštitu zakona ili kaznu zbog kršenja zakona. Ponekad izraz “pravedan” ima šire značenje “onoga koji slijedi Božje zakone”. Ovisno o kontekstu, drugi načini prevođenja “pravedan” mogu uključivati “moralno ispravan” ili “pošten”. Izraz “pravda” mogao bi se prevesti kao “pošten tretman” ili “zaslužene posljedice”. “Djelovati pravedno” može se prevesti kao “tretirati pošteno” ili “ponašati se pravedno”. U nekim kontekstima, “pravedan” se može prevesti kao “ispravan”.

⁴⁴ **pravedan, pravednost** Izrazi “pravedan” i “pravednost” odnose se na Božju apsolutnu dobrotu, pravdu, vjernost i ljubav. Budući da je Bog pravedan, on mora osuditi grijeh. Ovi se izrazi također često koriste za opisivanje osobe koja je poslušna Bogu i koja je moralno dobra. Međutim, budući da su svi ljudi sagriješili, nitko osim Boga nije potpuno pravedan. Primjeri ljudi koje Biblija naziva “pravednima” su Noa, Job, Abraham, Zaharija i Elizabeta. Kada se ljudi pouzdaju u Isusa za svoje spasenje, Bog ih čisti od njihovih grijeha i proglašava ih pravednima na temelju Isusove pravednosti. Kada se govori o Bogu, naziv “pravedan” mogao bi se prevesti kao “savršeno dobar i pravičan” ili “koji uvijek postupa ispravno”. Božja “pravednost” mogla bi se također prevesti kao “savršena vjernost i dobrota”. Kada se govori o ljudima koji su poslušni Bogu, izraz “pravedan” mogao bi se prevesti kao “moralno dobar” ili “pravičan” ili “koji živi Bogu ugodnim životom”. Fraza “pravedni” mogla bi se također prevesti kao “pravedni ljudi” ili “bogobojazni ljudi”. Ovisno o kontekstu, “pravednost” se također može prevesti riječju ili frazom u značenju “dobrota” ili “biti savršen pred Bogom” ili “ponašajući se na ispravan način bivajući poslušan Bogu” ili “čineći savršeno dobro”. Ponekad se “pravedni” koriste u prenesenom značenju i odnosi se na “ljude koji misle da su dobri” ili “ljudi koji se čine pravednima”.

⁴⁵ **preljub, preljubnički, preljubnik, preljubnica** Izraz “preljub” odnosi se na grijeh u kojemu osoba u braku ima spolne odnose s nekim tko nije njegov suprženik. Izraz “preljubnički” opisuje takvo ponašanje ili osobu koja čini taj grijeh. Izraz “preljubnik” općenito se odnosi na bilo koju osobu

koja čini preljub. Ponekad se izraz “preljubnica” koristi kako bi se odredilo ženu kao osobu koja je počinila preljub. Preljub krši obećanja koja muž i žena daju jedno drugome u bračnom savezu. Bog je zapovjedio Izraelcima da ne čine preljuba. Izraz “preljubnički” često se koristi u prenesenom značenju za opisivanje izraelskog naroda kao nevjernog Bogu, posebice kada su štovali lažne bogove.

Ovaj izraz mogao bi se prevesti nekako ovako: “imati spolne odnose s tuđom ženom” ili “biti intiman s tuđim supružnikom”. Neki jezici mogu neizravno govoriti o preljubu pa, je, primjerice, moguće reći “spavati sa tuđim supružnikom” ili “biti nevjeran svojoj ženi”.

⁴⁶ **prorok, proročanstvo, proricati, vidjelac, proročica** “Prorok” je čovjek koji govori Božje poruke narodu. Žena koja to čini zove se “proročica”. Često su proroci upozoravali ljude da se okrenu od svojih grijeha i poslušaju Boga. “Proročanstvo” je poruka koju prorok govori. “Proricati” znači govoriti Božje poruke. Često je poruka proročanstva govorila o nečemu što se imalo dogoditi u budućnosti. Mnoga proročanstva u Starome zavjetu već su se ispunila. U Bibliji se zbirka knjiga koje su napisali proroci ponekad naziva “Proroci”. Na primjer, fraza “zakon i proroci” način je govora o svemu hebrejskom Svetom pismu, koji je također poznat kao “Stari zavjet”. Stariji naziv za proroka bio je “vidjelac” ili “netko tko vidi”. Ponekad se izraz “vidjelac” odnosi na lažnoga proroka ili nekoga tko se bavi vraćanjem. Izraz “prorok” mogao bi se prevesti kao “Božji glasnogovornik” ili “čovjek koji govori za Boga” ili “čovjek koji govori Božje poruke”. “Vidjelac” bi se moglo prevesti kao “osoba koji vidi viđenja” ili “čovjek kojem je Bog dao da vidi budućnost”. Izraz “proročica” mogao bi se prevesti kao “glasnogovornica za Boga” ili “žena koja govori za Boga” ili “žena koja govori Božje poruke”. Načini prevodenja “proročanstva” mogu uključivati “poruka od Boga” ili “proročka poruka”. Izraz “proricati” mogao bi se prevesti kao “govoriti riječi od Boga” ili “reći Božju poruku”. Izraz u prenesenom značenju “zakon i proroci” mogao bi se također prevesti kao “knjige zakona i proroka” ili “sve što je napisano o Bogu i njegovu narodu, uključujući Božje zakone i ono što su njegovi proroci propovijedali”.

⁴⁷ **saducej** Saduceji su bili politička skupina židovskih svećenika u vrijeme Isusa Krista koji su podržavali rimsku vlast i nisu vjerovali u uskrnuće. Mnogi su saduceji bili imućni Židovi više klase na vodećim položajima, kao veliki svećenici ili svećenički glavari. Dužnosti saduceja uključivale su brigu za hramski kompleks i svećeničke zadaće poput prinošenja žrtava. Saduceji i farizeji snažno su utjecali na rimske vođe da razapnu Isusa. Isus je govorio protiv te dvije vjerske skupine zbog njihove sebičnosti i licemjerja. Prihvaćali su samo prvih pet knjiga Staroga zavjeta i nisu vjerovali u život poslije smrti.

⁴⁸ **savez** Savez je službeni, obvezujući dogovor između dvije stranke, koji jedna ili obje stranke moraju ispuniti. Ovaj dogovor može postojati između pojedinaca, između skupina ljudi ili između Boga i ljudi. Kada ljudi naprave savez jedni s drugima, obećavaju da će nešto učiniti i to moraju učiniti. Primjeri ljudskih saveza uključuju bračni savez, poslovne dogovore i ugovore između država. Na mnogim mjestima u Bibliji, Bog je napravio nekoliko različitih saveza sa svojim narodom. U nekim savezima, Bog je obećao ispuniti svoj dio bez uvjeta. Na primjer, kada je Bog uspostavio svoj savez s ljudskim rodom, obećavajući da zemlju više neće uništiti potopom, ljudi nisu morali ispuniti nikakve uvjete kako bi se to obećanje ispunilo. U drugim savezima, Bog je obećao učiniti svoj dio samo ako mu ljudi budu poslušni i ako budu ispunili svoj dio saveza. Ovisno o kontekstu, načini za prevodenje ovoga mogu uključivati “obvezujući dogovor” ili “službena obveza” ili “prisega” ili “ugovor”.

⁴⁹ **služiti, služba** U Bibliji, izrazi “služiti” i “služba” odnose se na služenje drugima tako što ih se poučava o Bogu i brine se za njihove duhovne potrebe. Izraz “služiti” može se također odnositi na osobu koja služi ljudima na ovaj način. U Starome zavjetu, svećenici bi “služili” Bogu u hramu prinoseći mu žrtve. Njihova “služba” je također uključivala brigu oko hrama i prinošenje molitava Bogu u ime naroda. U Novome zavjetu, “službenik” evanđelja je bio netko tko je poučavao druge o poruci spasenja po vjeri u Isusa. Ponekad se službenik nazivao “slugom”. Posao služenja ljudima može uključivati duhovno služenje putem poučavanja o Bogu. Također se može odnositi na služenje ljudima na fizičke načine, kao što je briga za bolesne i priskrbivanje hrane siromašnima. U kontekstu služenja ljudima, “služiti” se također može prevesti kao “brinuti o” ili “ispuniti potrebe”. Kada se govori o služenju u hramu, izraz “služiti” mogao bi se prevesti kao “služiti Bogu u hramu” ili “prinositi žrtve Bogu za ljude”. U kontekstu služenja Bogu, ovo se može prevesti kao “služiti” ili “raditi za Boga”. Izraz “služio je” mogao bi se prevesti kao “pobrinuo se za” ili “priskrbio je za” ili “pomogao je”.

⁵⁰ **smirna** Smirna je ulje ili začim koji se radi od smole stabla smirne koje raste u Africi i Aziji. Povezana je uz tamjan. Smirna se također koristila za izradu mirisa, parfema i lijekova, te za pripremu mrtvih tijela za ukop. Smirna je bila jedan od darova koje su učenjaci dali Isusu kada se rodio. Isusu su ponudili vino pomiješano sa smirnom kako bi mu ublažili bol kada su ga razapeli.

⁵¹ **Sotona, đavao, zli** Đavao je duhovno biće koje je Bog stvorio, ali koje se pobunilo protiv Boga i postalo Božjim neprijateljem. Đavao se također naziva “Sotona” ili “zli”. Đavao mrzi Boga i sve što

je Bog stvorio, zato što želi uzeti Božje mjesto i želi da ga štiju kao Boga. Sotona kuša ljude da se pobune protiv Boga. Bog je poslao svoga Sina, Isusa, da spasi ljude od Sotonine kontrole. Ime "Sotona" znači "protivnik" ili "neprijatelj". Riječ "đavao" znači "optužitelj". Riječ "đavao" također se može prevesti kao "optužitelj" ili "zli" ili "kralj zlih duhova" ili "glavni zli duh". "Sotona" se može prevesti kao "Protivnik" ili "Neprijatelj" ili nekim drugim imenom koje pokazuje da je on đavao. Ovi izrazi trebali bi se prevesti drugačije od demona i zlih duhova.

⁵² **spasiti, siguran** Izraz "spasiti" odnosi se na čuvanje nekoga od nečega lošega ili štetnoga. "Biti siguran" znači biti zaštićen od zla ili opasnosti. U fizičkom smislu, ljudi se mogu spasiti ili izbaviti od poteškoća, opasnosti ili smrti. U duhovnom smislu, ako je osoba "spašena", to znači da joj je putem Isusove smrti na križu Bog oprostio i spasio je od kazne u paklu za njen grijeh. Ljudi mogu spasiti ili izbaviti ljude od opasnosti, ali samo Bog može spasiti ljude od vječne kazne za njihove grijeh. Načini prevođenja "spasiti" mogli bi uključivati "izbaviti" ili "čuvati od zla" ili "maknuti iz opasnosti" ili "sačuvati od smrti". U izrazu, "tko god želi spasiti svoj život", izraz "spasiti" mogao bi se prevesti kao "sačuvati" ili "zaštititi". Izraz "siguran" mogao bi se prevesti kao "zaštićen od opasnosti" ili "na mjestu gdje ti nitko ne može nauditi".

⁵³ **srce** U Bibliji, izraz "srce" često se koristi u prenesenom značenju u odnosu na nečije misli, osjećaje, želje i volju. Imati "tvrdo srce" uobičajen je izraz koji znači da osoba tvrdoglavo odbija poslušati Boga. Izrazi "svim svojim srcem" ili "cijelim srcem" znače učiniti nešto bez rezerve, potpuno predano i spremno. Izraz "uzeti nešto k srcu" znači ozbiljno se odnositi prema nečemu i primijeniti to u svoj život. Izraz "slomljena srca" opisuje osobu koja je vrlo tužna. Ona je bila emocionalno duboko povrijeđena. Neki jezici koriste različit dio tijela kao što je "trbuh" ili "jetra" kada govore o ovim idejama. Ako "srce" ili drugi dio tijela nema ovo značenje, neki jezici mogu imati potrebu izraziti to nefigurativno, izrazima poput "misliti" ili "osjećati" ili "željeti". Ovisno o kontekstu, fraze "svim svojim srcem" ili "cijelim srcem" mogle bi se prevesti kao "svom mojom snagom" ili "potpuno predano" ili "sasvim" ili "s potpunim posvećenjem". Izraz "uzeti k srcu" mogao bi se prevesti kao "baviti se time ozbiljno" ili "pažljivo razmisliti o tome". Izraz "tvrda srca" mogao bi se također prevesti kao "tvrdoglavo buntovan" ili "koji odbija poslušati" ili "koji stalno ne sluša Boga". Načini da se prevede "slomljena srca" mogli bi uključivati "vrlo tužan" ili "koji se osjeća duboko povrijeđenim".

⁵⁴ **subota, Šabat** Izraz "Šabat" odnosi se na sedmi dan u tjednu, za koji je Bog zapovjedio da Izraelci odvoje kao dan odmora i nerada. Nakon što je Bog završio sa stvaranjem svijeta u šest dana, sedmi dan se odmarao. Na isti način Bog je zapovjedio Izraelcima da odvoje sedmi dan kao poseban dan odmora i štovanja. Zapovijed da "čuvaju Šabat svetim" jedna je od deset zapovijedi koje je Bog zapisao na kamenim pločama koje je Mojsiju dao za Izraelce. U skladu sa židovskim sustavom brojenja dana, Šabat počinje u petak o zalasku sunca, a traje do zalaska sunca u subotu. Ovo bi se također moglo prevesti kao "dan odmora" ili "dan za odmaranje" ili "neradni dan" ili "Božji dan odmora".

⁵⁵ **suditi, sud** Izrazi "suditi" i "sud" često se odnose na donošenje odluke oko toga je li nešto moralno ispravno ili pogrešno. "Božji sud" često se odnosi na njegovu odluku da osudi nešto ili nekoga kao grešno. Božji sud obično uključuje kažnjavanje ljudi zbog njihova grijeha. Izraz "suditi" može također značiti "osuditi". Bog upućuje svoj narod da ne sude jedni druge na taj način. Drugo značenje je "presuditi između" ili "suditi između", kao kada se odlučuje o tome koja je osoba u nekome sporu u pravu. U nekim kontekstima, Božji "sudovi" su ono što je on odlučio da je ispravno i pravedno. Oni su slični njegovim odlukama, zakonima ili propisima. "Sud" se može odnositi na sposobnost mudrog donošenja odluka. Osoba koja ima loš "sud" nema mudrosti da donese mudre odluke. Ovisno o kontekstu, načini prevođenja "suditi" mogu uključivati "odlučiti" ili "osuditi" ili "kazniti" ili "odrediti". Izraz "sud" može se prevesti kao "kazna" ili "odluka" ili "presuda" ili "odredba" ili "osuda". U nekim kontekstima, izraz "na sud" mogao bi se također prevesti kao "na dan suda" ili "u vrijeme kada Bog bude sudio ljudima".

⁵⁶ **suosjećanje, suosjećajan** Izraz "suosjećanje" odnosi se na osjećaj brige za ljude, posebno za one koji pate. "Suosjećajna" osoba vodi računa o ljudima i pomaže im. Riječ "suosjećanje" obično uključuje brigu o ljudima u potrebi, kao i djelovanje kako bi im se pomoglo. Biblija kaže da je Bog suosjećajan, da je pun ljubavi i milosrđa. U Pavlovu pismu Kološanima, on im veli da se "zaodjenu suosjećanjem". Nalaže im da se brinu o ljudima i aktivno pomažu onima koji su u potrebi. Doslovno značenje riječi "suosjećanje" jest "utroba milosrđa". Ovo je izraz koji znači "milosrđe" ili "sažaljenje". Načini na koje se "suosjećanje" može prevesti mogu uključivati "duboka briga za" ili "blagotvorno milosrđe". Izraz "suosjećajan" također se može prevesti kao "brižan i voli pomoći" ili "duboko privržen i milosrdan".

⁵⁷ **svet, svetost** Izrazi "svet" i "svetost" odnose se na Božji karakter. Bog je totalno odvojen i razdvojen od svega što je grešno i nesavršeno. Samo je Bog apsolutno svet. On čini ljude i stvari

svetima. Osoba koja je sveta pripada Bogu i odvojena je kako bi služila Bogu i donosila mu slavu. Objekt koji je Bog proglasio svetim je onaj koji je odvojen za njegovu slavu i upotrebu, kao što je žrtvenik koji služi u svrhu prinošenja žrtava njemu. Budući da je Bog svet, ljudi mu ne mogu pristupiti osim ako im on to ne dopusti, zato što su obična ljudska bića, grešna i nesavršena. U Starome zavjetu, Bog je odvojio svećenike kao svete za određene službe njemu. Morali su se obredno očistiti od grijeha kako bi pristupili Bogu. Bog je također odvojio kao sveta neka mjesta i stvari koje su mu pripadali ili u kojima se objavljivao, kao što je bio njegov hram. Načini prevođenja "svet" mogu uključivati "odvojen za Boga" ili "koji pripada Bogu" ili "savršeno čist" ili "savršeno bezgrešan" ili "odvojen od grijeha". "Učiniti svetim" često se prevodi kao "posvetiti". Može se također prevesti kao "odvojiti (nekoga) za Božju slavu".

⁵⁸ **Sveti Duh, Duh Božji, Duh Gospodnji** Svi se ovi izrazi odnose na Svetoga Duha, koji je Bog. Jedan pravi Bog postoji vječno kao Otac, Sin i Sveti Duh. Sveti Duh se također naziva i "Duhom" i "Duhom Jahvinim" i "Duhom istine". Budući da je Sveti Duh Bog, on je apsolutno svet, beskonačno čist i moralno savršen u svoj svojoj naravi i svemu što čini. Zajedno s Ocem i Sinom, Sveti Duh je bio aktivan u stvaranju svijeta. Kada se Božji Sin Isus vratio na nebo, Bog je poslao Svetoga Duha svome narodu kako bi ih on vodio, poučavao, tješio i osposobljavao da čine Božju volju. Sveti Duh vodio je Isusa i on vodi sve koji vjeruju u Isusa.

⁵⁹ **svetinja, svetinja nad svetinjama** U Bibliji, izrazi "svetinja" i "svetinja nad svetinjama" odnose se na dva dijela šatora sastanka ili hramske zgrade. "Svetinja" je bila prva soba, u kojoj se nalazio kadioni žrtvenik i stol s posebnim "kruhom prisutstva". "Svetinja nad svetinjama" bila je druga, sasvim unutarnja soba, i sadržavala je kovčeg saveza. Debela, teška zavjesa odvajala je vanjsku od unutarnje sobe. Veliki svećenik bio je jedina osoba koja je smjela ući u svetinju nad svetinjama. Ponekad se izraz "svetinja" odnosi i na zgradu i dvorišni dio bilo šatora sastanka bilo hrama. Također se može općenito odnositi na bilo koje mjesto koje je odvojeno za Boga. Izraz "svetinja" također se može prevesti kao "soba odvojena za Boga" ili "posebna soba za susret s Bogom" ili "mjesto rezervirano za Boga". Izraz "svetinja nad svetinjama" mogao bi se prevesti kao "soba koja je najviše odvojena za Boga" ili "najposebnija soba za susret s Bogom". Ovisno o kontekstu, načini prevođenja općenitog izraza "svetinja" mogli bi uključivati "posvećeno mjesto" ili "mjesto koje je Bog odvojio" ili "mjesto u hramskom kompleksu koje je sveto".

⁶⁰ **svetište** Izraz "svetište" doslovno znači "sveto mjesto" i odnosi se na mjesto koje je Bog učinio svetim ili posvetio. Također se može odnositi na mjesto koje pruža zaštitu i sigurnost. U Starome zavjetu, izraz "svetište" često se koristi u odnosu na šator sastanka ili hramsku zgradu gdje se nalazilo "sveto mjesto" ili "svetinja nad svetinjama". Bog je govorio o svetištu kao o mjestu gdje je on živio među svojim narodom, Izraelcima. Bog se također nazvao "svetištem" ili sigurnim mjestom za svoj narod na kojemu mogu naći zaštitu. Ovaj izraz ima osnovno značenje "svetoga mjesta" ili "mjesta koje je odvojeno". Ovisno o kontekstu, izraz "svetište" mogao bi se prevesti kao "sveto mjesto" ili "sveta zgrada" ili "Božje sveto boravište" ili "sveto mjesto zaštite" ili "sveto mjesto sigurnosti". Fraza "šekel svetišta" mogla bi se prevesti kao "vrsta šekela koji se daje za šator sastanka" ili "šekel koji se koristio kao porez za održavanje hrama".

⁶¹ **svećenik, svećenstvo** U Bibliji, svećenik je netko tko je izabran da prinosi žrtve Bogu u ime Božjega naroda. "Svećenstvo" je bilo ime za dužnost ili položaj svećenika. U Starome zavjetu, Bog je izabrao Arona i njegove potomke da mu budu svećenici za izraelski narod. "Svećenstvo" je bilo pravo i odgovornost koja je prelazila s oca na sina u levitskome klanu. Izraelski svećenici bili su odgovorni za prinošenje žrtava naroda Bogu, zajedno uz druge dužnosti u hramu. Svećenici su također prinosili redovne molitve Bogu u ime njegova naroda i obavljali druge vjerske obrede. Svećenik je izgovarao službene blagoslove na narod i poučavao ih Božjim zakonima. U Isusovo vrijeme, postojale su različite razine svećenika, uključujući svećeničke glavare i velikog svećenika. Isus je naš "veliki svećenik" koji posreduje za nas u Božjem prisustvu. On je prinio sebe kao konačnu žrtvu za grijeh, što znači da žrtve koje su prinosili ljudski svećenici nisu više potrebne. U Novome zavjetu, svaki vjernik u Isusa zove se "svećenik" koji može doći izravno Bogu u molitvi da posreduje za sebe i druge ljude. U drevna vremena, postojali su i poganski svećenici koji su prinosili žrtve lažnim bogovima kakav je bio Baal. Ovisno o kontekstu, izraz "svećenik" može se prevesti kao "osoba za žrtve" ili "Božji posrednik" ili "žrtveni posrednik" ili "osoba koju Bog postavlja da ga predstavlja". Neki prijevodi možda radije uvijek kažu nešto kao "izraelski svećenik" ili "židovski svećenik" ili "Jahvin svećenik" ili "Baalovi svećenici" kako bi bilo jasno da se to ne odnosi na suvremenu vrstu svećenika.

⁶² **svjedočanstvo, svjedočiti** Izrazi "svjedočanstvo" i "svjedočiti" odnose se na davanje izjave o nečemu za što smo sigurni da je istinito. Često osoba "svjedoči" o nečemu što je iskusila iz prve

ruke. Svjedok koji da “lažno svjedočanstvo” ne govori istinu o onome što se dogodilo. Ponekad se izraz “svjedočanstvo” odnosi na proročanstvo koje je izjavio prorok. U Novome zavjetu, ovaj izraz često se koristi u odnosu na to kako su Isusovi sljedbenici svjedočili o događajima u Isusovu životu, smrti i uskrsnuću. Izraz “svjedočiti” ili “dati svjedočanstvo” mogao bi se također prevesti kao “reći činjenice” ili “reći što je vidio ili čuo” ili “reći iz osobnog iskustva” ili “dati svjedočanstvo” ili “reći što se dogodilo”. Načini prevođenja “svjedočanstva” mogu uključivati “izvještaj o tome što se dogodilo” ili “izjava o tome što je istina” ili “dokaz” ili “što je bilo rečeno” ili “proročanstvo”. Fraza “njima za svjedočanstvo” mogla bi se prevesti kao “pokazati im što je istinito” ili “dokazati im što je istina”. Fraza “kao svjedočanstvo protiv njih” mogla bi se prevesti kao “što će im pokazati njihov grijeh” ili “razotkrivajući njihovo licemjerstvo” ili “koji će dokazati da su u krivu”. “Datí lažno svjedočanstvo” moglo bi se prevesti kao “reći lažne stvari o” ili “izjaviti stvari koje nisu istinite”.

⁶³ **svijet, svjetovno** Izraz “svijet” obično se odnosi na dio svemira u kojem žive ljudi: na Zemlju. Izraz “svjetovan” opisuje zle vrijednosti i ponašanja ljudi koji žive na tome svijetu. U svom najširem smislu, izraz “svijet” odnosi se na nebesa i zemlju, kao i sve što se u njima nalazi. U mnogim kontekstima, “svijet” zapravo znači “ljudi u svijetu”. Ponekad se podrazumijeva da se to odnosi na zle ljude na svijetu ili na ljude koji nisu poslušni Bogu. Apostoli su koristili “svijet” kada su govorili o sebičnim ponašanjima i iskvarenim vrijednostima ljudi koji žive na ovome svijetu. To može uključivati samopravedne religijske prakse koje se temelje na ljudskom trudu. Ljudi i stvari koji su okarakterizirani tim vrijednostima nazivaju se “svjetovnicima”. Ovisno o kontekstu, “svijet” se može prevesti i kao “svemir” ili “ljudi ovoga svijeta” ili “pokvarene stvari na svijetu” ili “zli stavovi ljudi na svijetu”. Izraz “sav svijet” često znači “mnogi ljudi”, a odnosi se na ljude koji žive u nekom području. Na primjer, “sav svijet došao je u Egipat” moglo bi se prevesti kao “mnogi ljudi iz okolnih zemalja došli su u Egipat” ili “ljudi iz svih zemalja oko Egipta došli su tamo”. Još jedan način na koji se može prevesti “sav svijet je otišao u svoj rodni grad da se tamo zapišu u rimskom popisu” može biti “mnogi ljudi koji su živjeli u područjima nad kojima je vladalo Rimsko carstvo otišli su...”. Ovisno o kontekstu, izraz “svjetovno” može se prevesti kao “zlo” ili “grešno” ili “sebično” ili “bezbožno” ili “pokvareno” ili “pod utjecajem iskvarenih vrijednosti ljudi na ovome svijetu”. Izraz “govoreći te stvari u svijetu” može se prevesti “govoreći te stvari ljudima svijeta”.

U drugim kontekstima, “na svijetu” može se prevesti i kao “živeći među ljudima svijeta” ili “živeći među bezbožnim ljudima”.

⁶⁴ **Sin Čovječji, sin čovječji** Naslov “Sin Čovječji” Isus je koristio u odnosu na sebe. Često je koristio ovaj izraz umjesto da kaže “ja” ili “mene”. U Bibliji, “sin čovječji” može biti način govorenja ili obraćanja čovjeku. Također može značiti “ljudsko biće”. Na mnogim mjestima u starozavjetnoj knjizi Ezekijela, Bog se često obraća Ezekielu kao “sinu čovječjem”. Na primjer, kaže: “Ti, sine čovječji, moraš prorokovati.” Prorok Daniel imao je viđenje “sina čovječjega” kako dolazi na oblacima, što upućuje na Mesiju koji ima doći. Isus je također rekao da će se Sin Čovječji jednoga dana vratiti na oblacima. Ove reference na Sina Čovječjega koji dolazi na oblacima otkrivaju da je Mesija Isus Bog. Kada Isus koristi izraz “Sin Čovječji”, to se može prevesti kao “Onaj koji je postao ljudsko biće” ili “Čovjek s neba”. Neki prevoditelji ponekad uključuju “ja” ili “mene” s ovim nazivom.

⁶⁵ **sinagoga** Sinagoga je zgrada gdje se Židovi sastaju na štovanje Boga. Još od drevnih vremena bogoslužja sinagoge uključivala su vrijeme za molitvu, čitanje Svetoga pisma i poučavanje o Svetome pismu. Židovi su prvotno počeli graditi sinagoge kao mjesta za molitvu i štovanje Boga po svojim gradovima, zato što su mnogi živjeli daleko od hrama u Jeruzalemu. Isus je često poučavao u sinagogama i tamo liječio ljude. Riječ “sinagoga” može se koristiti u prenesenom značenju u odnosu na skupinu ljudi koji se tamo sastaju.

⁶⁶ **uskrsnuće** Izraz “uskrsnuće” odnosi se na čin postajanja živim nakon što je nastupila smrt. Uskrsnuti nekoga znači vratiti tu osobu opet u život. Samo Bog ima snagu učiniti takvo nešto. Riječ “uskrsnuće” često se odnosi na Isusov povratak iz mrtvih u žive. Kada je Isus rekao “Ja sam uskrsnuća i život”, mislio je da je on izvor uskrsnuća i onaj koji čini da se ljudi vrate u život. Riječ “uskrsnuće” mogla bi se također prevesti kao “vraćanje u život” ili “postati opet živ” ili “postati živ nakon što je bio mrtav”. Doslovno značenje ove riječi je “ustajanje” ili “čin podizanja”.

⁶⁷ **učenik** Izraz “učenik” odnosi se na osobu koja provodi mnogo vremena s učiteljem, učeći od učiteljeva karaktera i poučavanja. Ljudi koji su slijedili Isusa, slušali njegova učenja i pokoravali im se, zvali su se “učenicima”. Ivan Krstitelj također je imao učenike. Tijekom Isusove službe, bilo je mnogo učenika koji su ga slijedili i slušali njegova učenja. Isus je izabrao dvanaest učenika da mu budu najbliži sljedbenici. Ti su ljudi postali poznati kao “apostoli”. Isusovih dvanaest apostola nastavili su biti poznati kao njegovi “učenici” ili “dvanaestorica”. Netom prije nego što je Isus uzašao na nebo,

zapovjedio je svojim učenicima da uče druge ljude o tome kako da i oni postanu Isusovi učenici. Bilo tko vjeruje u Isusa i pokorava se njegovou učenju naziva se Isusovim učenikom. Izraz “učenik” može se prevesti riječju ili izrazom u značenju “sljedbenik” ili “student” ili “onaj koji uči od nekoga”.

⁶⁸ **veliki svećenik** Izraz “veliki svećenik” odnosi se na posebnog svećenika koji je bio određen za u službu kao vođa svih drugih izraelskih svećenika. Veliki svećenik imao je posebne odgovornosti. On je bio jedini koji je smio ući u najsvetiji dio hrama kako bi prinio posebnu žrtvu jednom godišnje. Izraelci su imali mnoge svećenike, ali samo jednoga velikog svećenika odjednom. Kada je Isus bio uhićen, Kajfa je bio službeni veliki svećenik. Kajfin punac Ana također se ponekad spominje zato što je on bio bivši veliki svećenik koji je vjerojatno još uvijek imao moć i vlast nad ljudima. “Veliki svećenik” mogao bi se prevesti kao “vrhovni svećenik” ili “najviše rangiran svećenik”.

⁶⁹ **vjera** Općenito, izraz “vjera” odnosi se na vjerovanje, pouzdanje ili sigurnost u nekoga ili nešto. “Imati vjeru” u nekoga znači vjerovati da je ono što kaže i radi istinito i vrijedno pouzdanja. “Imati vjeru u Isusa” znači vjerovati svim Božjim učenjima o Isusu. To posebice znači da se ljudi pouzdaju u Isusa i njegovu žrtvu da će ih očistiti od njihova grijeha i spasiti od kazne koju zaslužuju zbog toga grijeha. Prava vjera ili vjerovanje u Isusa učiniti će da osoba proizvede dobre duhovne plodove ili ponašanja zato što u njima živi Sveti Duh. Ponekad se “vjera” odnosi općenito na učenja o Isusu, kao u izrazu, “istine vjere”. U kontekstima kao što je “očuvati vjeru” ili “napustiti vjeru”, izraz “vjera” odnosi se na stanje vjerovanja u sva učenja o Isusu. U nekim kontekstima, “vjera” se može prevesti kao “vjerovanje” ili “uvjerenje” ili “pouzdanje” ili “sigurnost”.

⁷⁰ **vjeran, vjernost** Biti “vjeran” Bogu znači dosljedno živjeti u skladu s Božjim učenjima. To znači biti mu odan i pokoravati mu se. Stanje osobe koja je vjerna naziva se “vjernost”. Osobi koja je vjerna može se vjerovati da će uvijek ispuniti svoja obećanja i dužnosti prema drugim ljudima. Vjerna osoba ustraje u nekome zadatku, čak i kada je dug i težak. Vjernost Bogu je dosljedno vršenje onoga što Bog želi da radimo. U mnogim kontekstima, “vjeran” se može prevesti kao “odan” ili “predan” ili “pouzdan”. U drugim kontekstima, “vjeran” se može prevesti riječju ili frazom u značenju “koji nastavlja vjerovati” ili “koji ustraje u vjeri i poslušnosti Bogu”. Načini na koje se može prevesti “vjernost” uključuju “ustrajnost u vjeri” ili “odanost” ili “pouzdanost” ili “vjerovanje i poslušnost Bogu”.

⁷¹ **vjerovati, vjerovati u, uvjerenje** Izrazi “vjerovati” i “vjerovati u” blisko su povezani, ali imaju donekle različita značenja. “Vjerovati” se može prevesti kao “znati da je istinito” ili “znati da je točno”. “Vjerovati u” se može prevesti kao “potpuno se pouzdati” ili “pouzdati se i poslušati” ili “sasvim se osloniti i slijediti”.

⁷² **vječan, vječit, vječnost** Izrazi “vječan” i “vječit” imaju vrlo slična značenja i odnose se na nešto što će uvijek postojati ili što traje zauvijek. Izraz “vječnost” odnosi se na stanje postojanja koje nema ni početka ni svršetka. Također se može odnositi na život koji nikada ne prestaje. Poslije ovoga trenutnog života na zemlji, ljudska bića će provesti vječnost ili u nebu s Bogom ili u paklu odvojeni od Boga. Izrazi “vječni život” i “vječiti život” koriste se u Novome zavjetu u odnosu na vječno življenje s Bogom u nebu. Fraza “u vijekove vjekova” nosi zamisao vremena koje nikada ne prestaje i izražava kakva je vječnost ili ono što je vječno. Drugi načini prevođenja “vječan” ili “vječit” mogu uključivati “beskonačan” ili “neprestan” ili “koji se uvijek nastavlja”. Izrazi “vječni život” i “vječiti život” također se mogu prevesti kao “život koji nikada ne prestaje” ili “život koji se nastavlja bez prestajanja” ili “podizanje naših tijela da žive vječno”. Ovisno o kontekstu, različiti načini prevođenja “vječnosti” mogu uključivati “koje postoji izvan vremena” ili “život koji ne prestaje” ili “život u nebu”.

⁷³ **vlast** Izraz “vlast” odnosi se na moć, kontrolu ili autoritet nad ljudima, životinjama ili zemljom. Za Isusa Krista se kaže da ima vlast nad cijelom zemljom kao prorok, svećenik i kralj. Sotonina vlast zauvijek je poražena smrću Isusa Krista na križu. Prilikom stvaranja, Bog je rekao da će čovjek imati vlast nad ribama, pticama i svim stvorenjima na zemlji. Ovisno o kontekstu, drugi načini za prevođenje ovog izraza mogu uključivati “autoritet” ili “moć” ili “kontrola”. Izraz “imati vlast nad” mogao bi se prevesti kao “vladati nad” ili “upravljati”.

⁷⁴ **zakon, Mojsijev zakon, Božji zakon, Jahvin zakon** Svi se ovi izrazi odnose na zapovijedi i upute koje je Bog dao Mojsiju, a kojima su se Izraelci morali pokoravati. Izrazi “zakon” i “Božji zakon” također se koriste općenitije u odnosu na sve čemu Bog želi da se njegov narod pokorava. Ovisno o kontekstu, “zakon” se može odnositi na: Deset zapovijedi koje je Bog napisao na kamene ploče za Izraelce; sve zakone koje je Mojsije primio; pet prvih knjiga Staroga zavjeta; cijeli Stari zavjet (koji se također spominje kao “pisma” u Novome zavjetu); ili sve Božje upute i volju. Izraz “zakon i proroci” koristi se u Novome zavjetu u odnosu na hebrejsko sveto pismo (ili “Stari zavjet”). Ovi izrazi mogu se prevesti koristeći množinu, kao “zakoni” budući da se odnose na mnoge upute. “Mojsijev zakon” mogao bi se

prevesti kao “zakoni za koje je Bog rekao Mojsiju da ih da Izraelcima”. Ovisno o kontekstu, “Mojsijev zakon” mogao bi se također prevesti kao “zakon koji je Bog rekao Mojsiju” ili “Božji zakoni koje je Mojsije zapisao” ili “zakoni koje je Bog rekao Mojsiju da ih da Izraelcima”. Načini prevođenja “zakona” ili “Božjega zakona” ili “Božjih zakona” mogu uključivati: “zakoni od Boga” ili “Božje zapovijedi” ili “zakoni koje je Bog dao” ili “sve što Bog zapovijeda” ili “sve Božje upute”. Izraz “Jahvin zakon” mogao bi se također prevesti kao “Jahvini zakoni” ili “zakoni koje je Jahve zapovjedio da se slušaju” ili “zakoni od Jahve” ili “stvari koje je Jahve zapovjedio”.

⁷⁵ **zao, opak, opakost** Izrazi “zao” i “opak” odnose se na bilo što se suprotstavlja Božjemu svetom karakteru i volji. Dok “zao” može opisivati karakter osobe, “opak” se može odnositi više na ponašanje osobe. Međutim, oba izraza vrlo su slična u svome značenju. Izraz “opakost” odnosi se na stanje koje postoji kada ljudi čine opake stvari. Rezultati zla jasno se vide u tome kako se ljudi loše ponašaju jedni prema drugima tako što ubijaju, krađu, kleveću te se okrutno i neljubavno ponašaju. Ovisno o kontekstu, izrazi “zao” i “opak” mogu se prevesti kao “loš” ili “grešan” ili “nemoralan”.

⁷⁶ **znak, dokaz, podjsetnik** Znak je predmet, događaj ili radnja koja komunicira posebno značenje. Znaci mogu biti podsjetnici na nešto što je bilo obećano. Duga koju je Bog stvorio na nebu bila je znak koji je podsjećao ljude da on nikada više neće uništiti sav život na zemlji svjetskim potopom. Bog je zapovjedio Izraelcima da obrežuju svoje sinove u znak njegova saveza s njima. Znaci mogu otkriti ili uputiti na nešto. Anđeo je rekao pastirima znak koji im je trebao pomoći da znaju koja je beba u Betlehemu bila novorođeni Mesija. Juda je poljubio Isusa u znak vjerskim vođama da je Isus bio onaj kojega trebaju uhititi. Znaci mogu dokazati da je nešto istinito. Čuda koja su činili proroci i apostoli bila su znaci koji su dokazivali da su govorili Božje poruke. Čuda koja je Isus činio bila su znaci koji su dokazivali da je on uistinu pravi Mesija. Ovisno o kontekstu, “znak” se također može prevesti kao “signal” ili “simbol” ili “oznaka” ili “dokaz” ili “pokazatelj” ili “gesta”.

⁷⁷ **zvati, poziv, pozvan, zazvati** Izrazi “pozvati” i “zazvati” doslovno znače reći nešto glasno nekome tko nije blizu. Postoji i nekoliko prenesenih značenja. “Zazvati” nekoga znači vikati ili glasno govoriti nekome tko je daleko. Također može značiti moliti nekoga za pomoć, posebice Boga. Često u Bibliji, “zvati” ima značenje “okupiti” ili “zapovjediti da dođe” ili “zatražiti da dođe”. Bog poziva ljude da mu dođu i budu njegov narod. To je njihov “poziv”. Izraz “pozvan” koristi se u Bibliji u značenju da je Bog odredio ili izabrao ljude da mu budu djeca, da mu budu sluge i navjestitelji njegove poruke spasenja po Isusu. Biti “nazvan po nečijem imenu” znači da se nekome da ime nekoga drugoga. Bog kaže da je on nazvao svoj narod po sebi. Drugačiji izraz “po imenu sam te pozvao” znači da Bog zna ime osobe i da ju je posebno izabrao. Izraz “zazvati te” može se prevesti kao “zamoliti te za pomoć” ili “moliti se žurno”. Kada Biblija kaže da nas je Bog “pozvao” da budemo njegovi sluge, to se može prevesti kao “posebno nas je izabrao” ili “odredio nas je” da budemo njegovi sluge. Izraz “tvoj poziv” može se prevesti kao “tvoja namjera” ili “Božja namjera za tebe” ili “poseban Božji posao za tebe”. “Zazvati ime Gospodnje” može se prevesti kao “tražiti Gospodina i ovisiti o njemu” ili “pouzdati se u Gospodina i slušati ga”. “Zvati za” nešto može se prevesti kao “zatražiti” ili “zahtijevati” ili “zapovjediti”. Izraz “zovete se mojim imenom” može se prevesti kao “dao sam vam moje ime, pokazavši time da mi pripadate”. Kada Bog kaže: “Pozvao sam te po imenu” to se može prevesti kao “znam tvoje ime i izabrao sam te”.

⁷⁸ **ime** U Bibliji, riječ “ime” koristi se u nekoliko prenesenih značenja. U nekim kontekstima, “ime” se može odnositi na nečiji ugled, kao u izrazu “napravimo sebi ime”. Naziv “ime” također se može odnositi na sjećanje na nešto. Na primjer, “zatrți imena idola” znači uništiti te idole tako da ih se više nitko ne sjeća i ne štuje. Govoriti “u ime Božje” znači govoriti s njegovom silom i autoritetom, ili kao njegov predstavnik. “Ime” nekoga može se odnositi na cijelu osobu, kao u izrazu “nema drugoga imena pod nebom po kojemu se možemo spasiti”. Izraz poput “njegovu dobro ime” mogao bi se prevesti kao “njegov dobar ugled”. Raditi nešto “u ime” nekoga moglo bi se prevesti kao “s autoritetom” nekoga ili “uz dopuštenje” nekoga ili “kao predstavnik” te osobe. Izraz “napraviti sebi ime” mogao bi se prevesti kao “učiniti da mnogi ljudi saznaju za nas” ili “učiniti da ljudi misle da smo vrlo važni”. Izraz “oni koji ljube tvoje ime” mogao bi se prevesti kao “oni koji te vole”. Izraz “zatrți imena idola” mogao bi se prevesti kao “riješiti se poganskih idola tako da ih se nitko ne sjeća” ili “učiniti da ljudi prestanu štovati lažne bogove” ili “u potpunosti uništiti sve idole tako da ljudi više uopće ne razmišljaju o njima”.

⁷⁹ **ispuniti** Izraz “ispuniti” znači dovršiti ili postići nešto što se očekivalo. Kada se ispuni proročanstvo, to znači da je Bog učinio da se dogodi ono što je bilo rečeno u proročanstvu. Ako osoba ispuni obećanje ili zavjet, to znači da radi što je obećala učiniti. Ispuniti odgovornost znači učiniti dodijeljeni ili traženi zadatak. Ovisno o kontekstu, “ispuniti” bi se moglo prevesti kao “postići” ili “dovršiti” ili “učiniti da se dogodi” ili “poslušati” ili “obaviti”. Fraza “ispunilo se” mogla bi se prevesti kao “ostvarilo se” ili “dogodilo se” ili “odigralo se”. Načini za prevođenje “ispuniti” kao u izrazu

“ispuniti svoju službu” mogu uključivati “dovršiti” ili “practicirati” ili “služiti druge ljude kako te je Bog pozvao da činiš”.

Izraz “ispunjen Duhom” figurativan je izraz koji znači da Sveti Duh čini osobu sposobnom da čini Božju volju. Izraz “ispunjen” je izraz koji često znači “pod kontrolom”. Ljudi su “ispunjeni Duhom” kada slijede vodstvo Svetoga Duha i potpuno se oslanjaju na njega da im pomogne činiti što Bog želi. Ovaj se izraz može prevesti kao “osnaženi Duhom Svetim” ili “pod kontrolom Duha Svetoga”. Rečenica poput “bio je ispunjen Duhom Svetim” može se prevesti kao “on je živio u potpunosti po sili Duha Svetoga” ili “u potpunosti ga je vodio Sveti Duh”. Ovaj izraz sličnoga je značenja kao izraz “živjeti po Duhu”, ali “ispunjen Duhom” naglašava potpunost s kojom osoba dopušta Svetome Duhu da upravlja njenim životom i da utječe na nju.

⁸⁰ **Isus, Isus Krist, Krist Isus** Isus je Božji Sin. Ime “Isus” znači “Jahve spašava”. Izraz “Krist” je naziv koji znači “pomazanik” i druga je riječ za Mesiju. Ta dva imena često se kombiniraju kao “Isus Krist” ili “Krist Isus”. Ova imena naglašavaju da je Božji Sin Mesija koji je došao spasiti narod od vječne kazne za njihove grijeha. Na čudesan način, Sveti Duh uzrokovao je da vječni Sin Božji bude rođen kao ljudsko biće. Njegovim zemaljskim roditeljima anđeo je rekao da mu dadu ime “Isus” zato što je bio predodređen da spasi ljude od njihovih grijeha. Isus je učinio mnoga čuda, koja su otkrila da je on Bog i da je Krist, odnosno Mesija.

⁸¹ **izabranik, izabrati, izabrani narod, Izabranik, izabrani** Izraz “izabrani” doslovno znači “oni koji su izabrani” i odnosi se na one koje je Bog postavio ili izabrao da budu njegov narod. “Izabranik” ili “Izabranik Božji” titula je koja se odnosi na Isusa, koji je izabrani Mesija. Izraz “izabrati” znači odabrati nešto ili nekoga ili odlučiti nešto. Često se koristi u odnosu na Božje određivanje ljudi da mu pripadaju i da mu služe. Biti “izabran” znači biti “selektiran” ili “postavljen” da budeš ili radiš nešto. Bog je izabrao ljude da budu sveti, da budu odvojeni za svrhu donošenja dobrog duhovnog roda. Zbog toga se nazivaju “izabranima” ili “izabranicima”. Naziv “izabranik” se ponekad koristi u Bibliji u odnosu na određene ljude kao što su Mojsije i kralj David koje je Bog postavio kao vođe nad svojim narodom. Također se koristi u odnosu na narod Izraela kao Božji izabrani narod. Fraza “izabrani” stariji je naziv koji doslovno znači “izabranici” ili “izabrani narod”. Ova se fraza u izvornom jeziku nalazi u množini kada se odnosi na vjernike u Krista. Fraza “koji su bili izabrani” također se može prevesti kao “koji su bili postavljeni” ili “koji su bili selektirani” ili “koje je Bog odabrao”. “Izabrao sam te” može se prevesti kao “postavio sam te” ili “odabrao sam te”. U odnosu na Isusa, “Izabranik” se također može prevesti kao “Božji izabranik” ili “Bogom posebno postavljeni Mesija” ili “Onaj kojega je Bog postavio”.

⁸² **čist, očistiti** Izraz “čist” doslovno znači da nešto nema nikakve mrlje ili nečistoće. U Bibliji, često se koristi u prenesenom značenju kao “svet” ili “slobodan od grijeha”. “Očistiti” je proces činjenja nečega “čistim”. Također se može prevesti kao “oprati” ili “pročistiti”. U Starome zavjetu, Bog je rekao Izraelcima koje je životinje odredio kao obredno “čiste” i koje su bile “nečiste”. Samo su se čiste životinje smjele koristiti za jelo ili za žrtvu. U ovome kontekstu, izraz “čist” znači da je životinja Bogu bila prihvatljiva za žrtvenu upotrebu. Osoba koja je imala određene kožne bolesti bila bi nečista dok se koža ne bi dovoljno izliječila i postala nezarazna. Upute za čišćenje kože morale su se poštovati kako bi se ta osoba mogla ponovno proglasiti “čistom”. Ponekad se “čist” koristi u prenesenom značenju kada se govori o moralnoj čistoći. Ovaj se izraz može prevesti uobičajenom riječju za “čist” ili “pročišćen” (u smislu da nije prljav). Drugi načini na koje se može prevesti taj izraz su: “obredno čisti” ili “ritualno čisti” ili “prihvatljivi Bogu”.

⁸³ **čist, pročistiti, pročišćenje** Biti “čist” znači nemati mana ili nemati ništa što ne treba biti tu. Očistiti što znači pročistiti to i odstraniti bilo što zagađujuće ili kontaminirajuće. U pogledu starozavjetnih zakona, “očistiti” i “očišćenje” odnose se većinom na čišćenje od stvari koje čine stvar ili osobu obredno nečistom, kao što je bolest, tjelesne izlučevine ili rađanje. Stari zavjet također je imao zakone koji su govorili ljudima kako da se očiste od grijeha, obično po žrtvi neke životinje. To je bilo samo privremeno i žrtve su se morale neprestano ponavljati. U Novome zavjetu, biti očišćen često se odnosi na čistoću od grijeha. Jedini način na koji se ljudi mogu potpuno i trajno očistiti od grijeha je putem pokajanja i primanja Božjeg oprosta, putem pouzdanja u Isusa i njegovu žrtvu. Izraz “pročistiti” može se prevesti kao “učiniti čistima” ili “očistiti” ili “očistiti od svake kontaminacije” ili “riješiti se svega grijeha”. Izraz kao “kada je vrijeme očišćenja završilo” može se prevesti kao “kada su se očistili čekanjem određenoga broja dana”. Izraz “pružio očišćenje od grijeha” može se prevesti kao “pružio način na koji se ljudi mogu potpuno pročistiti od svoga grijeha”. Drugi načini prevođenja “očišćenja” mogu uključivati “čišćenje” ili “duhovno pranje” ili “postajanje obredno čistim”.

⁸⁴ **štovati** “Štovati” znači davati čast, slaviti i slušati nekoga, posebice Boga. Ovaj izraz često doslovno znači “pokloniti se” ili “pasti ničice” kako bi se nekome ponizno dalo čast. Mi štvujemo Boga kada

mu služimo i dajemo čast, slaveći ga i pokoravajući mu se. Kada su Izraelci štovali Boga, to je često uključivalo žrtvovanje životinje na žrtveniku. Izraz “štovati” mogao bi se prevesti kao “pokloniti se” ili “dati čast i služiti” ili “poštovati i pokoravati se”. U nekim kontekstima, mogao bi se također prevesti kao “ponizno slaviti” ili “davati čast i slavu”.

⁸⁵ **Žrtvenik** “Žrtvenik” je bio podignuta struktura na kojoj su Izraelci palili životinje i žitarice kao prinose Bogu. U biblijska vremena, gradili su se jednostavni žrtvenici oblikovanjem humka od utabane zemlje ili pažljivim stavljanjem velikih kamenja jednih do drugih praveći time stabilne gomile. Druge skupine ljudi koje su živjele pored Izraelaca također su gradile žrtvenike kako bi prinostili žrtve svojim bogovima.

⁸⁶ **Život, živjeti, živući, živ** Svi ovi izrazi odnose se na stanje fizičkog života, koje stoji nasuprot smrti. Također se koriste u prenesenom značenju u odnosu na stanje duhovnog života. Sljedeće raspravlja o tome što se podrazumijeva pod izrazima “fizički život” i “duhovni život”. Ovisno o kontekstu, “život” se može prevesti kao “postojanje” ili “osoba” ili “duša” ili “biće” ili “iskustvo”. Izraz “živjeti” mogao bi se prevesti kao “preživjeti” ili “nastaviti” ili “postojati”. Izraz “kraj njegova života” mogao bi se prevesti kao “kada je prestao živjeti”. Izraz “poštedio im je živote” mogao bi se prevesti kao “dopustio im je da žive” ili “nije ih ubio”. Izraz “riskirali su svoje živote” mogao bi se prevesti kao “izložili su se opasnosti” ili “učinili su nešto što ih je moglo ubiti”. Kada Biblija govori o bivanju duhovno živim, “život” se može prevesti kao “duhovni život” ili “vječni život”, ovisno o kontekstu. Koncept “duhovnoga života” mogao bi se također prevesti kao “Bog nas čini živima u našem duhu” ili “novi život po Bogu Duhu” ili “oživljavanje u našem nutarnjem čovjeku”. Ovisno o kontekstu, izraz “dati život” mogao bi se prevesti kao “učiniti da živi” ili “dati vječni život” ili “učiniti da živi vječno”.

⁸⁷ **Abraham, Abram** Abram je bio Kaldejac iz grada Ura, kojega je Bog izabrao da bude praotac Izraelaca. Bog mu je promijenio ime u “Abraham”. Ime “Abram” znači “uzvišen otac”. “Abraham” znači “otac mnogih”. Bog je obećao Abrahamu da će imati puno potomaka, koji će postati velik narod. Abraham je vjerovao Bogu i poslušao ga. Bog je odveo Abrahama iz kaldejske zemlje u zemlju Kanaan. Dok je živio u kanaanskoj zemlji, on i njegova žena Sara u poodmakloj dobi dobili su sina Izaka.

⁸⁸ **Izak** Izak je bio jedini sin Abrahama i Sare. Bog je obećao da će im dati sina iako su bili vrlo stari. Ime “Izak” znači “on se smije”. Kada je Bog rekao Abrahamu da će Sara roditi sina, Abraham se nasmijao jer su oboje bili jako stari. Neko vrijeme kasnije, Sara se također nasmijala kada je čula tu vijest. Bog je ispunio obećanje i Abrahamu i Sari se pod stare dane rodio Izak. Bog je rekao Abrahamu da će savez koji je sklopio s njim također vrijediti i za Izaka i njegove potomke zauvijek. Kada je Izak bio mladić, Bog je kušao Abrahamovu vjeru zapovjedišći mu da žrtvuje Izaka. Izakov sin Jakov imao je dvanaest sinova čiji su potomci kasnije postali dvanaest plemena naroda Izraela.

⁸⁹ **Jakov, Izrael** Jakov je bio mlađi sin blizanac Izaka i Rebeke. Jakovljevo ime znači “on grabi petu”, što je izraz koji znači “on vara”. Jakov se pri porodu držao za petu svoga brata blizanca Ezava. Mnogo godina kasnije, Bog je promijenio Jakovljevo ime u “Izrael”, što znači “on se bori s Bogom”. Jakov je bio pametan i prijevaran. Našao je načina da oduzme blagoslov prvorođstva i pravo baštine od svojega starijeg brata Ezava. Ezav je bio jako ljut i kanio ga je ubiti, tako da je Jakov otišao iz domovine. Ali, puno godina kasnije, Jakov se vratio sa svojim ženama i djecom u zemlju Kanaan gdje je živio Ezav, i njihove su obitelji mirno živjele jedna do druge. Jakov je imao dvanaest sinova. Njihovi potomci postali su dvanaest plemena Izraela.

⁹⁰ **Gospodin** Izraz “Gospodin” odnosi se na nekoga tko ima vlasništvo ili autoritet nad ljudima. Kada je napisano velikim početnim slovom, to je naziv koji se odnosi na Boga. (Primijetite, međutim, da kada se koristi kao oblik obraćanja nekome ili na početku rečenice, može imati veliko slovo, a ipak imati značenje “gospodara” ili “gospodina” s malim 'g'.) U Starome zavjetu, ovaj se izraz također koristio u izrazima kao što je “Gospod Bog Svemoguć” ili “Gospodar Jahve” ili “Jahve, Gospod naš”. U Novome zavjetu, apostoli su koristili ovaj izraz u izrazima kao što je “Gospodin Isus” ili “Gospodin Isus Krist”, koji komuniciraju da je Isus Bog. Izraz “Gospod” u Starome zavjetu također se koristi kao izravna referenca na Boga, posebno u citatima iz Staroga zavjeta. Na primjer, starozavjetni tekst ima: “Blagoslovljen onaj koji dolazi u ime Jahve”, a novozavjetni tekst kaže “Blagoslovljen onaj koji dolazi u ime Gospodnje”.